

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

**ŞARTLI MÜLTECİLERİN YEREL HALKA YÖNELİK GÖRÜŞLERİ:
AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ**

Aysel NASİROVA

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2014

ŞARTLI MÜLTECİLERİN YEREL HALKA YÖNELİK GÖRÜŞLERİ:
AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ

Aysel NASİROVA

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

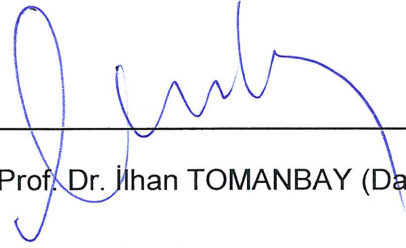
Ankara, 2014

KABUL VE ONAY

Aysel NASİROVA tarafından hazırlanan "Şartlı Mültecilerin Yerel Halka Yönelik Görüşleri: Afyonkarahisar Örneği" başlıklı bu çalışma, 15.09.2014 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

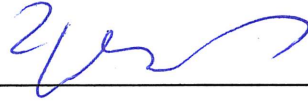
Prof. Dr. Kasım KARATAŞ (Başkan)

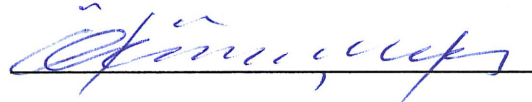
Prof. Dr. İlhan TOMANBAY (Danışman)

Doç. Dr. Sema BUZ

Yrd. Doç. Dr. Filiz DEMİRÖZ

Yrd. Doç. Dr. Özlen ÇELEBİ

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr Yusuf ÇELİK

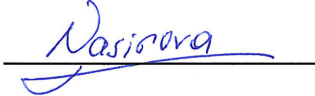
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun 1 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

10.10.2014

Aysel NASİROVA

Babama...

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında verdiği emekler için teşekkürü borç bildiğim ilk kişi eşim Hasan Baki Kulak'tır. Çalışmam boyunca desteksiz kaldığım günlerde destek olduğu için sonsuz teşekkürler. Senin desteğin olmasa bu çalışma böyle yetkin bir şekilde ortaya çıkamazdı.

Tez danışmanım Prof. Dr. İlhan Tomanbay'a yönlendirmelerinden dolayı ve araştırma istek ve heyecanımı artırdığı için teşekkür ederim.

Çalışmamım en zor dönemlerimde beni yüreklendiren, engin bilgisi ile yönlendiren ve hoş sohbeti ile neşelendiren sevgili hocam Prof. Dr. Kasım Karataş'a samimiyeti ve yardımları için müteşekkirim.

Bu çalışmanın ortaya çıkma sürecinde desteklerini esirgemeyen ve uzman görüşü veren değerli hocam Doç. Dr. Sema Buz'a teşekkür ederim.

Uygulamayı yapabilmem için uygun koşulları yaratan SGDD'den İbrahim Vurgun Kavlak'a, uygulamaya ilişkin değerli görüşlerini benimle paylaştığı için Volkan Deli'ye teşekkür ederim.

Soru kâğıtlarının Arapçaya ve Türkçeye çevirisinde kişisel olarak tanışmadığımız halde bile yardımını esirgemeyen, yoğun gündemi arasında vakit bulup çevirileri yapan değerli insan Yaser Snober'e teşekkür ederim. Farsça çeviriler için sevgili arkadaşlarım Raziye Ghanbari ve Ferhad Hanifepour'a içten teşekkürler.

Uygulama sürecinde SGDD Afyonkarahisar çalışanları Burak Sarısoy'a ve Muhammed Alnaggar'a misafirperver tavırlarından ve arkadaşlıklarından dolayı teşekkür ediyorum. Özellikle Muhammed Bey'e uygulama sürecinde yoğun iş temposuna rağmen vakit ayırıp araştırmanın en güzel şekilde tamamlanması için verdiği emeklerden dolayı, şartlı mültecilerle aramda iletişimin oluşmasında yaptığı aracılık için içten teşekkürler...

Aysel Nasirova

10.10.2014

ÖZET

NASİROVA, Aysel. *Şartlı Mültecilerin Yerel Halka Yönelik Görüşleri: Afyonkarahisar Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2014.

Bu araştırmanın amacı Afyonkarahisar ilinde ikamet eden şartlı mültecilerin yerel halka yönelik görüşlerinin araştırılmasıdır.

Araştırma, nicel yöntemle yapılmıştır. Araştırmada, şartlı mültecilerin yerel halka yönelik görüşlerinin şekillenmesinde etkili olduğu düşünülen sosyo demografik özellikleri, köken ülke ve Türkiye’de bekleme sürecine ilişkin özellikleri, sosyal çevreleri ile ilişkilerine ilişkin özellikleri incelenmiştir. Bu amaçla en az 6 aydır Afyonkarahisar ilinde ikamet eden 15 yaş ve üstü toplam 150 şartlı mülteciyle yazışma tekniği ile araştırma yapılmıştır. Elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 17.0 paket programı aracılığıyla işlenmiş ve veri analizi yapılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre şartlı mültecilerin çoğunun sosyal çevresinde Türk vatandaşı bulunduğu, fakat yerel halkla ilişki düzeyinin esasen olumsuz olduğu, yerel halkla aralarında daha çok dini ahlaki benzerlik ve yaşam tarzından kaynaklanan farklılık olduğunu düşündükleri, yerel halkla uyum sorununun çözümünde dil eğitiminin çok yararlı olacağını düşündükleri, yerel halkın kendilerine karşı tutumunu daha çok ilgisiz olarak değerlendirdikleri, yerel halktan beklentilerinin anlaşılacak ve kültürlerine saygı duyulması olduğu, üçüncü bir ülkeye yerleşecekleri durumda daha iyi bir yaşamla karşılaşacaklarını düşündükleri ve çoğunun Türkiye’de kalmak gibi bir düşüncesi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Şartlı mültecilerin yerel halka karşı görüşlerinin şekillenmesini etkileyen etmenler bakımından bu araştırmada ortaya çıkan sonuçlara göre ise; eğitim değişkenine bağlı olarak sosyal uyum ve yerel halkın kendilerine karşı tutumunu değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunduğu ortaya çıkmıştır. Dini inanç ile yerel halkla sosyal uyumları arasında, çalışma durumu

ile yerel halkın kendilerine karşı tutumunu değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur.

Araştırmanın sonunda elde edilen bulgulardan yola çıkarak yerel halkla sosyal uyuma ilişkin önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler

şartlı mülteci, mülteci, yerel halk, sosyal uyum, sosyal alışma.

ABSTRACT

NASIROVA, Aysel. *Investigation of Asylum Seekers' Opinions About Local Community: The case of Afyonkarahisar* Master's Thesis, Ankara, 2014.

The purpose of this research is to investigate the opinions of asylum seekers', living in Turkey, about local community.

This research is done with the method of quantitative. The research identifies the asylum seekers' social demographic indicators, the origin country indicators and the indicators related to the process of waiting in Turkey, indicators about relations with the social environment, which are believed to be effective in shaping the opinions of asylum seekers' about local community. For this purpose, it is searched by a questionnaire to 150 asylum seekers' age 15 and over, residing in Afyonkarahisar at least 6 months. The data are searched with the help of SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 17.0 program and data analysis is done.

According to the results, most of their social circle is Turkish citizens, but their relation level is negative, thinking of similarities stemming from the religious and moral and differences from lifestyle between the local community and them, thinking compliance with local community with the solution problem of language education, more indifferent attitude of local community towards them as they consider, the expectations from the local community is to be understand and respected to their culture, they think they will encounter a better experience in case they settle in a third country, and most of them do not think of staying in Turkey.

In terms of factors influencing the shaping of asylum seekers' opinions about local community, according to the results of this research; depending of education variable, social adaptation of asylum seekers and local people's attitude towards them has emerged a significant difference in the evaluation. It is found significant relationship between the religious beliefs of asylum seekers'

and living situation of compliance issues with local community, the assessment working of asylum seekers' and local people's attitude towards them.

Based on the data obtained at the end of this search suggestions relating to the adaptation of refugees into local communities are given.

Key Words

Asylum-seeker, refugee, local community, social adaptation, social work.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ADAMA SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xii
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	xiii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE	3
1.1. SIĞINMA OLGUSU İLE İLGİLİ KAVRAM VE TANIMLAR	3
1.2. SIĞINMA NEDENLERİ.....	5
1.3. KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE BÜYÜYEN SIĞINMA OLGUSUNA GENEL BİR BAKIŞ	8
1.4. TÜRKİYE CUMHURİYETİ VE SIĞINMA OLGUSU	14
1.4.1. Türkiye Sığınma Sistemine İlişkin Yasal Düzenlemeler	14
1.4.2. Sosyal Uyum Alanında Şartlı Mültecilere Hizmet Veren Kamu Kuruluşları ve STÖ'ler.....	18
1.4.3. Türkiye'de Şartlı Mültecilerin Karşılaştıkları Sorunlar.....	26
1.4.3.1.Sağlık Sorunları	28
1.4.3.2.Ekonomik ve İstihdamla İlgili Sorunlar	29
1.4.3.3.Eğitim Sorunu	31
1.4.3.4.Sosyal Uyum Sorunu	32
1.5.Şartlı Mültecilerle Sosyal Çalışma.....	38
2. BÖLÜM: ARAŞTIRMA BİLGİLERİ.....	43
2.1. ARAŞTIRMANIN SORUNSALI.....	43
2.2. ARAŞTIRMANIN AMACI	44
2.3. ARAŞTIRMANIN DENENCELERİ	44
2.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	45
2.5. ARAŞTIRMANIN SAYILTISI.....	46

2.6.	ARAŞTIRMANIN SINIRLILIĞI	46
2.7.	ARAŞTIRMANIN TANIMLARI	46
2.8.	ARAŞTIRMANIN SÜRESİ VE OLANAKLAR.....	46
3.	BÖLÜM: YÖNTEM.....	48
3.1.	ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	48
3.2.	ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÇALIŞMA KÜMESİ	48
3.3.	ARAŞTIRMANIN VERİ TOPLAMA ARACI	50
3.4.	ARAŞTIRMANIN VERİ TOPLAMA SÜRECİ.....	51
3.5.	VERİLERİN İŞLENMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	51
4.	BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM.....	52
4.1.	ŞARTLI MÜLTECİLERİN DEMOGRAFİK, KÜLTÜREL VE EKONOMİK ÖZELLİKLERİNE, KÖKEN ÜLKELERİ VE TÜRKİYE'DE BEKLEME SÜRECİNE İLİŞKİN BULGULAR	52
4.2.	ŞARTLI MÜLTECİLERİN YEREL HALKA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİ ORTAYA KOYAN BULGULAR.....	65
4.3.	ŞARTLI MÜLTECİLERİN YEREL HALKLA İLGİLİ GÖRÜŞLERİNİ ETKİLEYEN ETMENLERE YÖNELİK BULGULAR	83
5.	BÖLÜM: SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	99
5.1.	SONUÇ	99
5.1.1.	Şartlı Mültecilerin Demografik, Kültürel ve Ekonomik Özelliklerine, Köken Ülkeleri ve Türkiye'de Bekleme Sürecine İlişkin Sonuçlar ...	99
5.1.2.	Şartlı Mültecilerin Yerel Halka İlişkin Görüşlerini Ortaya Koyan Sonuçlar	100
5.1.3.	Şartlı Mültecilerin Yerel Halkla İlgili Görüşlerini Etkileyen Etmenlere Yönelik Sonuçlar	101
5.2.	TARTIŞMA.....	102
5.3.	DEĞERLENDİRME	104
5.4.	ÖNERİLER.....	105
	KAYNAKLAR	111
	EKLER.....	119
	EK: 1 TÜRKÇE SORU KÂĞIDI	119
	EK: 2 ARAPÇA SORU KÂĞIDI.....	124

EK: 3 FARŞA SORU KÂĞIDI.....129

KISALTMALAR DİZİNİ

- AB:** Avrupa Birliği.
- ABD:** Amerika Birleşik Devletleri.
- BMMYK:** Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği.
- DSÖ:** Dünya Sağlık Örgütü.
- HYD:** Helsinki Yurttaşlar Derneği.
- İHD:** İnsan Hakları Derneği.
- İKGV:** İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı.
- İSGÖ:** İltica, Sığınma ve Göç Örgütü.
- Kaos GL:** Kaos Gey ve Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma Derneği.
- SABEV:** Sosyal Hizmetler Araştırma, Belgeleme, Eğitim Vakfı.
- SGDD:** Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği.
- STÖ:** Sivil Toplum Örgütü.
- TEGV:** Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı.
- UAÖ:** Uluslararası Af Örgütü.

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 1. Şartlı Mültecilerin Yaşları	53
Çizelge 2. Şartlı Mültecilerin Cinsiyetleri	54
Çizelge 3. Şartlı Mültecilerin Medeni Durumu	54
Çizelge 4. Şartlı Mültecilerin Türkiye’de Bekleme Süresi	55
Çizelge 5. Şartlı Mültecilerin Türkçe Bilme Durumu	56
Çizelge 6. Şartlı Mültecilerin Türkçe Bilgi Düzeyi	56
Çizelge 7. Şartlı Mültecilerin Geldikleri Ülkeler.....	57
Çizelge 8. Şartlı Mültecilerin Ülkelerinden Ayrılmalarını Etkileyen Nedenler.....	57
Çizelge 9. Şartlı Mültecilerin Eğitim Durumu	58
Çizelge 10. Şartlı Mültecilerin Köken Ülkelerindeki Meslekleri	59
Çizelge 11. Şartlı Mültecilerin Dini İnançları.....	60
Çizelge 12. Şartlı Mültecilerin Çalışma Durumu.....	61
Çizelge 13. Çalışan Şartlı Mültecilerin Aylık Geliri	61
Çizelge 14. Şartlı Mültecilerin Ekonomik Yardım Alma Durumu.....	62
Çizelge 15. Şartlı Mültecilerin Kaldığı Yerde Beraber Oturdukları Kişiler	63
Çizelge 16. Şartlı Mültecilerin Geline Ülkeleri ile İlişki Durumu	63
Çizelge 17. Şartlı Mültecilerin Türkiye’nin Sosyal, Ekonomik ve Siyasi Gündemini Takip Durumu	64
Çizelge 18. Şartlı Mültecilerin Türkiye’nin Sosyal, Ekonomik Siyasi Gündemini Takip Etmeme Nedeni.....	64
Çizelge 19. Şartlı Mültecilerin Sosyal Çevrelerinde Türk Vatandaşı Olup Olmama Durumu.....	65
Çizelge 20. Sosyal Çevrelerinde Türk Vatandaşı Olan Şartlı Mültecilerin Yerel Halkla İlişki Düzeyi	66
Çizelge 21. Şartlı Mültecilerin Yerel Halktan Birisi ile Arkadaşlık veya Akrabalık İlişkisi Kurmaya Karşı Düşüncesi	67
Çizelge 22. Şartlı Mültecilerin Yerel Halkla İlişki İstememe Nedeni	68
Çizelge 23. Şartlı Mültecilerin Yerel Halktan Birisi ile Arkadaşlık veya Akrabalık İlişkisi Kurmanın Neden Mümkün Olmadığını Düşünme Sebepleri ..	69

Çizelge 24. Şartlı Mültecilerin Problem ile Karşılaştıklarında Yerel Halktan Yardım İsteyip İstememesi.....	70
Çizelge 25. Problem ile Karşılaşan Şartlı Mültecilerin Yerel Halktan Yardım İstememe Sebebi	70
Çizelge 26. Şartlı Mültecilerin Yerel Halkın Sosyoekonomik Gelişmişlik Düzeyine İlişkin Görüşleri.....	71
Çizelge 27. Şartlı Mültecilerin Yerel Halkla Uyum Sorunu Yaşama Durumu.....	72
Çizelge 28. Şartlı Mültecilerin Yerel Halkla Benzerliklerine Dair Düşünceleri ...	72
Çizelge 29. Şartlı Mültecilerin Yerel Halkla Farklılıklarına Dair Görüşleri	73
Çizelge 30. Şartlı Mültecilerin Hangi Farklılığın Daha Çok Olumsuz Etkilediği .	74
Çizelge 31. Şartlı Mültecilerin Karşılaştıkları Sorunlar	74
Çizelge 32. Şartlı Mültecilerin Yerel Halkla Yaşadıkları Sorunlar	75
Çizelge 33. Şartlı Mültecilerin Yerel Halk Tarafından Ayrımcılığa Maruz Kaldığı Alanlar.....	76
Çizelge 34. Şartlı Mültecilerin Sunulacağı Halde Sosyal Uyum Sağlamayı Kolaylaştıracağını Düşündükleri Hizmetler.....	77
Çizelge 35. Şartlı Mültecilerin Yerel Halkın Kendilerine Karşı Olan Tutumunu Değerlendirmesi.....	78
Çizelge 36. Şartlı Mülteci Oldukları İçin Yerel Halkın Onlardan Çekinme Durumuna İlişkin Görüşleri.....	79
Çizelge 37. Şartlı Mültecilerin Yerel Halk Tarafından Rahatsız Edilme Durumu	79
Çizelge 38. Şartlı Mültecilerin Türkiye’de Olumsuz Deneyim Yaşama Durumu	80
Çizelge 39. Şartlı Mültecilerin Yerel Halktan Beklentileri.....	81
Çizelge 40. Şartlı Mültecilerin Üçüncü Bir Ülkeye Yerleşecekleri Durumuna İlişkin Görüşleri	82
Çizelge 41. Şartlı Mültecilerin Türkiye’de Kalma İsteği	83
Çizelge 42. Şartlı Mültecilerin Yaşı ile Yerel Halkla Sosyal Uyum Sorunu Yaşama Durumu Arasındaki İlişki	84
Çizelge 43. Şartlı Mültecilerin Cinsiyeti ile Yerel Halkla Sosyal Uyum Sorunu Yaşama Arasındaki İlişki	84

Çizelge 44. Şartlı Mültecilerin Köken Ülkelerinden Ayrılma Nedenleri ile Yerel Halkla Sosyal Uyum Sorunu Yaşama Durumu Arasındaki İlişki.....	85
Çizelge 45. Şartlı Mültecilerin Eğitim Durumu ile Yerel Halkla Sosyal Uyum Sorunu Yaşama Arasındaki İlişki.....	85
Çizelge 46. Şartlı Mültecilerin Eğitim Durumu ile Yerel Halkın Kendilerine Karşı Tutumunu Değerlendirmeleri Arasındaki İlişki.....	86
Çizelge 47. Şartlı Mültecilerin Dini İnanışları ile Yerel Halkla Sosyal Uyum Sorunu Yaşama Durumu Arasındaki İlişki.....	87
Çizelge 48. Şartlı Mültecilerin Çalışma Durumu ile Yerel Halkın Kendilerine Karşı Tutumunu Değerlendirmeleri Arasındaki İlişki.....	88
Çizelge 49. Şartlı Mültecilerin Sosyal Çevrelerinde Türk Vatandaşı Olup Olmama Durumu ile Yerel Halk Tarafından Rahatsız Edilme Durumları Arasındaki İlişki	90
Çizelge 50. Şartlı Mültecilerin Problem ile Karşılaştıklarında Yerel Halktan Yardım İstemesi Durumu ile Yerel Halkın Kendilerine Karşı Tutumunu Değerlendirmesi Arasındaki İlişki	91
Çizelge 51. Şartlı Mültecilerin Problem ile Karşılaştıklarında Yerel Halktan Yardım İsteme Durumu ile Yerel Halk Tarafından Rahatsız Edilme Durumu Arasındaki İlişki	93
Çizelge 52. Şartlı Mültecilerin Yerel Halkla Sosyal Uyum Sorunu Yaşama Durumları ile Yerel Halkın Kendilerine Karşı Tutumunu Değerlendirmeleri Arasındaki İlişki.....	94
Çizelge 53. Şartlı Mültecilerin Yerel Halkın Kendilerine Karşı Tutumunu Değerlendirmeleri ile Yerel Halk Tarafından Rahatsız Edilme Durumları Arasındaki İlişki	95
Çizelge 54. Şartlı Mültecilerin Üçüncü Bir Ülkeye Yerleşmeleri Durumunda Daha İyi Bir Yaşamla Karşılaşacaklarını Düşünmeleri ile Yerel Halkla Uyum Sorunu Yaşama Arasındaki İlişki	97

GİRİŞ

Göç, insanların bir yerden başka bir yere hareketlilik hali olarak sosyal, ekonomik, politik temelleri olan ve yaşandığı ülkelerde yasal düzenlemelerin yapılmasını gerekli kılan bir olgudur. Göç, aynı zamanda insanların iyilik hali ile bağlantılı olduğu için sosyal çalışma mesleğinin de ele aldığı bir konudur.

Geçtiğimiz yüzyılda göç olgusu, öncelikle ekonomik nedenler tarafından şekillenen, sanayi ve kapitalizmin gelişmesiyle ülkelerde aşırı işsiz nüfus ve şehirlerde işsiz bir yedek emek ordusunun oluşmasıyla bağlantılı olarak dünyanın bütün ülkelerine nüfuz etmeyi başarmıştır. Bahsi geçen zaman diliminde gelişmekte olan devletlerden, gelişmiş Avrupa devletlerine doğru bir göç akını söz konusu olmuştur. Gerçekleşen bu göç olgusu çoğunlukla ekonomik sebeplere bağlı olduğu gibi politik, dini ve kültürel nedenlerle de bağlantılıdır.

Sığınma olgusu uluslararası göçün özel bir şekli olarak ekonomik nedenlerin dışında daha çok insan hakkı ihlalleri ile bağlantılı olarak başka bir ülkeye sığınmayı ifade etmektedir. Türkiye, sığınma hareketlerinin anayasası niteliğinde olan 1951 Cenevre Sözleşmesine ve 1967 Protokolüne taraf devletlerden biridir.

Türkiye de bu Sözleşmeye coğrafi sınırlama ile dâhil olmuştur. Buna göre sadece Batı Avrupa'dan gelenler Türkiye'de mülteci olma hakkı kazanırlar. Diğer devletlerden gelenler ise Türkiye'den üçüncü bir ülkeye gidene kadar şartlı mülteci olarak kalabilmektedirler.

Türkiye'den üçüncü bir ülkeye gitmek için bekleyen şartlı mülteciler¹ bu süreç içinde her şeylerini bırakıp gelme, bir de buna eklenen ekonomik ve yeni bir hayata uyum sürecinin getirdiği sıkıntılarla yıpranmaktadır. Bütün bu

¹Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na göre Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statü.

sıkıntılarla beraber bu insanlar dünyanın hemen her yerinde “öteki” olarak görülmekte, yerel halk sahip olduğu kaynakları bu ötekilerle paylaşmak istememektedir. Dolayısıyla bu dezavantajlı gruba “istenmeyen misafir” muamelesi yapılmakta, bu da zaten yoğun bir uyum sorunu yaşayan bu insanlar için hayat koşullarını daha da ağırlaştırmaktadır.

Şartlı mülteciler Türkiye’de üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar kalsalar da bu süre özellikle son yıllarda yoğun sığınma başvuruları üzerine uzamaya başlamış ve 4-5 yıl kadar sürebilmektedir. Bu süre içinde bu bireyler sağlık, ekonomik, eğitim ve istihdamla ilgili sorunların yanında bir de yerel halkla uyum sorunları yaşamaktadırlar. Bu araştırmanın amacı şartlı mülteciler ile yerel halk arasında sosyal uyum sorununun çözülmesi ve uyum politikalarının hazırlanması için bu nüfus grubunun yerel halkla ilgili ne düşündükleri ve yerel halka karşı tutumlarının nasıl olduğunu ortaya çıkarmaktır.

1. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. SIĞINMA OLGUSU İLE İLGİLİ KAVRAM VE TANIMLAR

Sığınma olgusu ile ilgili kavramları daha iyi anlamak açısından tanımları inceleyebiliriz. Bu anlamda sığınma ile ilgili mevzuatı tahlil etmeye gerek vardır. Alanda en köklü sözleşme olması itibarıyla Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne göre mülteci "1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişi"dir (Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi, Md. 2). 1951 Cenevre Sözleşmesi zaman sınırlaması getiren bir sözleşmeydi. Buradaki 1951 tarihi BMMYK'nın kuruluş tarihinden (14 Aralık 1950) bir sonraki yıldır. Sözleşme BMMYK'nın ilk çıkarttığı yasal düzenlemedir.

Cenevre Sözleşmesinin kabulünden 16 yıl sonra dünyada mülteci profilinin değişmesi ve uygulamadaki gerekliliklerden dolayı bu Sözleşmeye ek bir protokol kabul edilmiştir. 1967 tarihli New York Protokolüne göre "1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda" ifadesi Sözleşmenin metninden çıkarılmış ve yukarıdaki tanıma giren her şahıs mülteci olarak kabul edilmiştir. Fakat 1967 Protokolüne göre Sözleşmeye taraf devletler coğrafi sınırlamaya gidebilmekteydi. Türkiye bu Protokolü coğrafi sınırlama ile kabul etmiştir.

Konuyla ilgili Türk mevzuatına bakarsak 2013 yılında kabul edilmiş ve 2014 yılında yürürlüğe girmiş Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda da mülteci tanımı 1951 Sözleşmesiyle aynıdır. Sözü geçen kanunla yeni getirilen

şartlı mülteci kavramı ise kanunda bu şekilde tanımlanmaktadır: “Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir” (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Md. 62).

Hem göç eden topluluk hem de göç alan toplumu ilgilendiren uyum problemlerini açıklamak için bir takım kavramlardan bahsetmek kaçınılmazdır. Bunların başlıcaları bütünleşme/entegrasyon (integration), uyum/adaptasyon (adaptation) aynılaştırma/benzeşme(acculturation) ve erime/eşitleme ya da asimilasyon(assimilation) kavramlarıdır. Gerek bütünleşme ve ya uyum gerek aynılaştırma-benzeşme ve gerek erime kavramları muhtemel bir kültürleşmenin sonucu olarak ortaya çıkar. Kültürleşme, iki ya da daha fazla kültürün etkileşimi sonucu değerler, inançlar ve davranışlardaki değişme sürecidir. Bu dinamik süreçte karşı karşıya gelen kültürlerin her birinde de bir miktar değişme görülebilir (Yavuz, 2013:615).

Türkçe’ye “bütünleşme” olarak tercüme edilen ve İngilizce’de “integration” kelimesiyle ifade edilen kavram, bir topluma özgü çeşitli kurum ve kuruluşlar, kimliksel bir takım özellikler taşıyan birlikler, etnik gruplar, kültür grupları ve çeşitli topluluklar arasındaki birbirini tamamlama, içice geçme, kaynaşma ve ahenk durumunu ifade eder. Bütünleşme aynı zamanda bir süreci işaret eder. Toplumu meydana getiren bireylerin ve onların oluştuğu çeşitli ve farklı ünitelerin karşılıklı bağımlılık ve ahenk içerisinde bir düzen oluşturmaları sürecidir. Bu süreç bireyler bakımından içinde buldukları toplum ya da grubun hâkim değerlerini kendilerine mâl etmek ve dolayısıyla toplumun sosyo-kültürel değerlerini kazanarak onunla uyumlu bir duruma gelmek şeklinde seyreder (Altıntaş, 2008: 38-39).

Uyum/adaptasyon ise bireylerin içinde yaşadığı ve etkileşim içinde bulunduğu çevreye alışmasını ifade eder. Her canlı gibi insanoğlu da kendisini zamanla değişen doğal ve toplumsal çevreye uydurma zorunda hissetmektedir. İnsanlar için yeni bir uyum sürecini başlatan en önemli toplumsal olaylardan birisini göçler oluşturmaktadır. Çoğu göçmen yeni yerleşim alanında, daha önce hiç karşılaşmadığı pek çok sorun ve farklılıkla karşılaşabilmektedir. Özellikle derin kültürel farklılıkların bulunduğu ülkeler veya bölgeler arasında yapılan uzun mesafeli göçlerde, uyum sorunu daha belirgin hale gelmektedir (Deniz ve Etlan, 2009: 482).

Görüldüğü gibi göçmen grupların yerel halkla etkileşiminde farklı kavramlar kullanılmaktadır. Bu araştırmada şartlı mültecilerin yerel halkla sosyal uyumu üzerinde durulacak ve yerel halka yönelik görüşlerinin sosyal uyumu nasıl etkilediğine bakılmaya çalışılacaktır.

1.2. SİĞİNMA NEDENLERİ

İnsanların neden her şeylerini bırakıp başka bir ülkeye sığındıkları merak doğuran bir konudur. Sosyal bilimlerde göç nedenleri özellikle XX. Yüzyıl'ın ikinci yarısından bu yana sürekli araştırılan bir konu haline gelmiştir. Sığınma da göçün bir çeşidi olduğu için göçle ilgili paradigmalara bakılabilir.

Thomas Faist bu alandaki paradigmalardan değerlendirmesini uluslararası göçle ilgili olarak çekici ve itici faktörler paradigması ile yapmaktadır. Bu değerler dizisi, köken ülkenin göçmenlerin iktisadi, siyasi ve kültürel alanlardaki istek ve arzularına cevap vermekte yetersiz olduğunu, buna karşın, göç edilen ülkenin bu alanlarda çekici bir nitelik taşıdığına işaret etmektedir. Bu paradigmaya göre uluslararası göçün ardındaki esas neden geride bırakılan ülkenin iticiliği ve göç edilen ülkenin çekiciliğinden kaynaklanan yapısal nedenlerdir (Faist, 2003: 14).

Faist'in çekici ve itici faktörler paradigması sığınma nedenleri için de geçerlidir. Köken ülkedeki savaşlar, etnik çatışmalar, siyasi kargaşa ve bunların doğurduğu ekonomik ve siyasi istikrarsızlık bireyi başka bir ülkeye sığınmaya zorlamaktadır. Bu anlamda sığınma başvurusunda etkili olan unsurların çekici

faktörlerden daha çok itici faktörlerin baskısı ile oluştuğunu söyleyebiliriz. Çünkü birey ağır koşullar altında yaşadığı, temel insani ihtiyaçlarını karşılayamadığı ve sürekli hak ihlalleri ile karşı karşıya kaldığında çoğu zaman hangi ülkeye dahi gideceğini düşünmemekte ve sadece o an içinde bulunduğu durumdan kaçmak istemektedir. İtici faktörlerin etkisi ile şekillenen sığınma başvurusunun yanında iyi düzeyde eğitim ve sağlık hizmetlerinin olduğu ülkede yaşamak, gelir seviyesi açısından iyi bir yaşama kavuşmak için sığınma yoluna başvuranlar da vardır. Bu başvuru sahipleri için ise itici faktörlerin yanında çekici faktörler de anlam taşımaktadır.

İnsanların başka bir ülkeye sığınmasında sıklıkla karşılaşılan ve çoğunluk arz eden bazı nedenler vardır. Örneğin savaş bireyin ülkesinden kaçıp sığınması için yeterli bir sebeptir. Başka diğer nedenleri de yanında getiren savaş bireyin normal yaşam koşullarını bozmaktadır. Özellikle yoğun sığınma akımının çıkış noktası olan doğu toplumlarında ve Afrika'da politik ve ideolojik nedenler iç içe geçmekte ve savaşı doğurmaktadır. İstikrarsız yönetim, iktidarın ideolojisine uymayan grupların ötekileştirilmesi ülkede iç kargaşaya neden olmakla iç savaşı doğurmaktadır. Savaş ise zaten kötü olan politik ve ekonomik sistemi çökertmektedir. Bunun sonucunda yüz binlerle, milyonlarla kişi sığınma yolunu seçmekte ve başka bir ülkeye sığınmak zorunda kalmaktadır.

İnsanları başka bir ülkeye sığınmaya zorlayan diğer bir neden de her hangi bir etnik gruba mensup olmalarıdır. Demokratik değerlerin gelişmediği toplumlarda insanlar çokkültürlülüğe ve ötekine saygı duymaktan daha çok belirli bir etnik grubun etrafında toplanırlar. Güçlü olan ve çoğunlukla iktidarı ele geçiren etnik grup diğer etnik grupları saf dışı etmeye ve kaynakları sadece kendi etnik kökeninde olan insanlar arasında bölmeye başlar. Bazı hallerde bu hatta etnik şovenizme kadar ilerleyebilmektedir. Sonuçta etnik gruplar arasında çatışma başlar ve ülkede bir iç savaş yaşanır. Bunun sonucunda da çok sayıda insan kendini sığınma yolunun eşliğinde bulur.

Bahsettiğimiz sığınma nedenlerine örnek verecek olursak Afganistan'da 1996 yılı boyunca süren ve 1997 yılının ilk yarısında da devam eden Taliban kuvvetleri ve ülkenin diğer siyasal güçleri arasında süren çatışmalar sonucunda,

1997 yılında yerinden edilmiş, göçe zorlanmış insanların sayısı 1,2 Milyon'a ulaşmıştır. Burundi'de 1997 yılının ortalarında ülkenin ana iki etnik grubu arasındaki şiddet olaylarından ötürü, yarım milyona yakın insan, gerek hükümet güçlerinin gerekse Hutu isyancıların sürekli saldırılarına maruz kalan kamplara taşınmıştır. Irak'ta, kuzeydeki güvenli bölgede Kürt partileri arasındaki savaş, bu alana Türk ve İran silahlı kuvvetlerinin müdahaleleri ve Bağdat hükümetinin Şiilere karşı ülkenin güneyinde yürüttüğü kampanyadan dolayı, göç etmiş olan bir Milyon'dan fazla insan vardı. Sri Lanka silahlı kuvvetleri ile ayrılıkçı Tamil gerillaları arasında uzun yıllardır süregelen savaş, kuzeydeki Jaffna yarımadasında yaşayan bir Milyon'a yakın insan göçe zorlanmıştır (BMMYK, 2001: 106–107).

Tarih boyu var olan fakat görünürlüğü XX. Yüzyıl'ın son çeyreğinden başlayarak artan kadın göçünün özel nedenleri de sığınma nedenlerinin bir çeşidini oluşturmaktadır. Aynı tarihten başlayarak feminist hareketlerin ivme kazanması ile yaşamın tüm alanlarında olduğu gibi göç etmede de kadınların biyolojik kimliklerinden daha çok toplumsal cinsiyetlerinin önemli olduğu ortaya çıkmış ve kabul görmeye başlamıştır.

Kadınlar üzerindeki zulüm, insan hakları ihlalleri giderek küresel soruna dönüşmüştür. Bunlara ek olarak kadınların toplumsal cinsiyetlerinden kaynaklanan çeşitli sınırlamalar ve ayrımcılıklarla karşılaşması durumu da artık küresel bir görünüme sahiptir (Buz, 2006: 12).

Buz'a göre (2006: 55) Cenevre Sözleşmesindeki tanımda sözü geçen kişi erkeği tanımlamaktadır. Kadınlar daha çok toplumsal cinsiyetlerinden dolayı "belirli bir sosyal gruba üyelik" ölçütüne göre sığınma başvurusunda bulunmaktadır ki, bu da kendi ülkelerindeki devlet yapısının kadınlara yönelik olarak uyguladığı kurumsallaşmış ayrımcılık, özel alanda erkek eşlerden yönelen şiddet gibi nedenleri içermektedir.

Toplumsal cinsiyetin göç etme üzerindeki etkisi ataerkil toplumların varlığından ve devletlerin ataerkil yapıyı desteklemesinden kaynaklanmaktadır. Erkek egemen bir toplum kadını dışlayan, onu her türlü istismara karşı savunmasız

hale getiren ve hayatını pasif bir birey olarak devam ettirmesini sağlayan bir yapıdadır. Özellikle savaş alanlarında ataerkil bir toplumda hayatını sürdürmeğe çalışan bir kadın cinsel şiddet, tecavüz gibi hallere karşı savunmasız durumda kalmaktadır. Böyle bir durumda ise kadınlar tek çareyi kaçarak ülkeyi terk etme yolunda bulmakta ve başka bir ülkeye sığınma durumunda kalmaktadırlar.

Sığınma kararını tek başına almış olan kadınlar esasen toplumsal cinsiyet gibi sosyal nedenden dolayı sığınma yoluna başvurumaktadırlar. Özellikle kabile savaşlarının olduğu Afrika ülkelerinde yaygın olan cinsel şiddet, genelde kıtaya özgü kadın sünneti gibi geleneksel uygulamalar, Irak, Afganistan gibi ülkelerde toplum içinde zaten ikincil konumda olan kadınlar bir de savaştan kaynaklanan şiddet deneyimleri nedeniyle başka bir ülkeye sığınmak zorunda kalmaktadırlar.

İnsanların başka bir ülkeye sığınmasının bir başka nedeni de cinsel yönelimleridir. Özellikle son yıllarda Türkiye'ye İran'dan gelenlerin sığınma başvurularının belirli bir kısmını cinsel yönelim nedeniyle olan başvurular oluşturmaktadır.

Cinsel yönelim veya toplumsal cinsiyet ile ilgili başvurular kısmen veya bütünüyle politik kaynaklı durum ekseninde ele alınabilmekle birlikte, bu tür başvurular çoğunlukla 1951 Cenevre Sözleşmesinde belirtilen temel gerekçeden biri olan "belirli bir sosyal gruba mensubiyete" dayandırılmaktadır (HYD ve İSGÖ, 2009: 6).

1.3. KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE BÜYÜYEN SİĞİNMA OLGUSUNA GENEL BİR BAKIŞ

Maalesef insanoğlu XX. Yüzyıl'da küreselleşmeye verdiği önemi uluslararası göç olgusuna verememiş ve bu olgunun önemini anlamak için XX. Yüzyıl'ın son çeyreğinde meydana gelen savaşları, giderek artan toplumsal şiddeti ve doğal afetleri deneyimlemesi gerekmiştir. XX. Yüzyıl'ın son çeyreğinden başlayarak uluslararası göç niteliksel ve niceliksel anlamda önemli farklılıklar göstermeye başlamıştır. Öncelikle klasik göç alan ülkeler olan Amerika, Kanada, Yeni

Zelanda, Avustralya ve Arjantin ekonomik anlamdaki göçleri geride bırakmış ve günümüzde bu ülkelerden Amerika, Kanada ve Avustralya'ya artık büyük ölçüde mülteci akımı vardır. Bununla beraber Birleşik Devletler, Güney Amerika ülkelerinden ve Meksika'dan da büyük ölçüde göç almaktadır. Geçen 4 Yüzyıl'da göç vermeye zorlanan Afrika kıtası sakinleri şimdi kapılarını kendilerine kapatmış Avrupa'ya girmenin yollarını aramakta ve bu anlamda mülteci ve ekonomik göçmenleri bir birinden ayırmak zorlaşmaktadır.

Castles ve Miller'e göre küresel göç, ne geç 20. Yüzyıl'ın ne de sömürgecilik ve kapitalizm olarak vücut bulan modernitenin bir icadıdır. Göçler erken dönemlerden bu yana insanlık tarihinin birer parçası olmuştur. 1970'li yılların ortalarından bu yana karmaşık bir süreç olarak giderek ivme kazanan küreselleşme hareketi içerisinde uluslararası göçler, kilit bir dinamik olarak yerini aldı. Günümüzde göçün belirgin özelliği sadece gittikçe daha küresel bir hal alması değildir ve gerçekleşen göçler, bir tercih değil zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Daha doğru bir ifadeyle artık göç, yerinden olmaya (edilmeye) karşılık gelir (Castles ve Miller, 2008: 7).

Sığınma olgusunun en yoğun yaşanmaya başladığı XX. Yüzyıl'a baktığımızda yeterli sayıda ulusal ve uluslararası belgelerin kabul edilmesine rağmen sığınma hakkının devletler tarafından bir haktan öte bir lütuf, devletin inisiyatifine bağlı bir olgu gibi görülmesi de dikkatken kaçmamaktadır. Zaten devlet sığınan bir kimseye mültecilik hakkını tanıyan tek yetkili olduğundan denetime ve eleştiriye de maruz kalmamaktadır.

Crisp'e göre 1990 öncesi mültecileri anti-sömürgeci çabalar ve ulusal özgürlüğe karşı verilen bir savaşın ürünü olarak ortaya çıkmışlardır ve bu yüzden aynı durumlar başından geçmiş olan komşularından destek görmüşlerdir. Bunun yanı sıra uluslararası yardımlarla bu destek pekiştirilmiştir. Hatta gelişmekte olan bölgelerde bu göçmen kitlelerine Batı'daki gelişmiş ülkelerin yardımıyla da yaşamaları hatta kullanabilmeleri için araziler verilmiş ve sağlık, eğitim, korunma ve beslenme ihtiyaçları giderilmek üzere ödenek sağlanmıştır. Önemli bir insanlık jesti olmasına karşın bu yardımlar Batılı devletlerin sağladığı sıradan yardımlar değildir. Bu yardımlar genişlemekte olan komünizm tehdidini kontrol

altında tutmak amacıyla gelişmekte olan ÷lkelerle yakın ve dostça ilişkiler kurulması gerektiği hesabından doğmuştur. Dolayısıyla m÷lteci grupları, ortaya çıktığı andan itibaren uluslararası politikanın yeni araçları olarak gündeme oturmuşlardır (Crisp, 2003: 5).

Marfleet'e göre bu yardım operasyonları özellikle Üçüncü Dünyada yerinden olmuş potansiyel göçmenleri köken ÷lkelerinde tutmak ve uzun mesafelere göç etmelerini engellemek adına yapılmaktadır. Ancak bu süreç göç ederek kurtulamayan, fakat kendi ÷lkesindeki çatışma ortamında yaşamaya mahk÷m edilen ÷lke içinde yerinden edilmişlerin sayısına yenilerini eklemektedir (Marfleet, 2006: 202).

Gör÷ldüğü gibi Crisp de, Marfleet de son 15 yılın sığınma olgusunu ve m÷ltecilere yapılan yardım çabalarını aynı bakış açısından yorumlamış, yapılan bu yardımları uluslararası politikanın çıkar aracı olarak nitelemişlerdir.

Soğuk savaşın bitiminden sonra uluslararası arenada göç düzeni de değişmiş, bağımsızlığını ilan etmiş eski Sovyet Cumhuriyetlerinden Avrupa'ya ekonomik nedenli göçle beraber çok sayıda sığınma başvuruları da olmuştur.

Daha önce komünizme karşı savaşta potansiyel m÷ttefik olarak gör÷len m÷lteci yardım programları ve m÷ltecilerle kurulan yakın bağlar, soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte gelişmiş ÷lkeleri daha az ilgilendirir hale gelmiştir. Bunu kanıtlar biçimde dünyanın en geniş m÷lteci nüfusu da, jeopolitik açıdan önemsiz olan ve "küreselleşmenin es geçtiği" ÷lkelere kaymıştır. Bu ÷lkeler aynı zamanda yüksek nüfus artışlarının yaşandığı, işsizliğin arttığı ve resmi kalkınma yardımlarının azaldığı ÷lkeler haline gelmişlerdir (Crisp, 2003: 5). Vize kısıtlamaları, "güvenli üçüncü ÷lke", "güvenli kaynak ÷lke" gibi 1951 Sözleşmesinin tanımını daraltacak şekilde uygulamalar sığınma başvurularını azaltmıştır (Turton, 2003: 14).

Caydırıcı politikalarla yabancıların sığınma başvuruları kısa sürede değerlendirilerek başvuruları reddedilenlerin ilk girdikleri ÷lkeye geri gönderilmeleri sağlanmaktadır. Bunun yanı sıra kimi ÷lkeler alınan kararla güvenli kaynak ÷lke kabul edilerek, sığınma için başvuranların bu ÷kelerde kalmalarının yolu açılmaktadır. Örneğin en fazla sığınma başvurusunun

yapıldığı ülkelerden biri olan Almanya'da Temmuz 1993'te, Anayasada yapılan bir değişiklikle yürürlüğe giren başvuruların kabul edilmeyeceği güvenli ülkeler arasında eski Yugoslavya, Romanya, Türkiye, Nijerya ve Gana sayılmaktadır (Toksöz, 2006: 120).

Soğuk savaşın ardından yaşanan bu süreci takip eden en önemli olay ise 11 Eylül Terörü olmuştur. Mültecilere karşı zaten önceden de var olan önyargılara 11 Eylül olayından sonra bir de güvenlik konusu eklenmiştir. Şartlı mültecilerin en çok yerleştirildiği üçüncü ülkeler olan ABD, Kanada, Avustralya gibi ülkeler ve Batı Avrupa ülkeleri yerleştirme için gelen dosyaları daha dikkatle gözden geçirmeye başlamış, özellikle askerlik yaşında olan gençler için kotalar kısıtlanmaya başlamıştır.

11 Eylül Terörü sonrası sığınma ve alanında yaşanan tartışmalar daha çok güvenlik ve sınır kontrollerine yönelik olmuştur. Hükümetler politik önceliklerini değiştirmişlerdir. Terörizmle mücadele gibi meşru bir nedene dayanarak sığınma politikaları zorlaştırılmış, mültecilerin yaşadıkları sorunlar arka plana itilmiştir. Bunun yanında ev sahibi toplum tarafından da yabancılar ve azınlıklar, özellikle de göçe ve sığınmaya konu olan kişiler, ulusal güvenliğe potansiyel tehdit görülmüştür (Zwerver, 2003: 1).

Yasal giriş yollarının kapanmaya başlaması nedeniyle sığınma arayanlar, yasadışı yollarla giriş yapan kişiler ve kaçakçılar yoluyla Avrupa'ya ulaşmaya çalışırken sahte belgeler kullanmış ya da tüm kâğıtlarının imha etmişlerdir ve halkta gerçek sığınma nedenleri hakkındaki şüphencilik artmıştır. Siyasi partiler de ırkçılık, yabancı korkusu ve göç karşıtlığını körükleyerek konuyla ilgilenmiştir. Batı Avrupa'daki sığınma sistemlerinin kötüye kullanılması ve yasadışı göçle mücadele için başlatılan yeni sınırlama politikaları, güç kontrolü ile mültecilerin korunması arasındaki dengeyi kaydırmıştır. "Avrupa Kalesi" deyimini bu olguyu niteleyen bir kısaltma olmuştur (BMMYK, 2001: 161 – 162).

Günümüzde en yoğun yaşanan sığınma trafiklerinden biri çıkış noktası Orta Doğu olan sığınma hareketleridir. Bu anlamda hala milyonlarca Afgan, Pakistan'da ve İran'da ikamet etmekte, binlercesi Türkiye'de tamamı için pek mümkün gibi görülmeyen üçüncü bir ülkeye yerleştirilmeyi beklemektedir. Bütün

yaşanan bu yoğun sığınma hareketlerinin düzenlenmesi için ülkeler farklı çözüm arayışlarına gitmektedirler. Avrupa ülkeleri kendi aralarında vatandaşların serbest dolaşımına izin vererek dış sınırlarını korumakla sığınma hareketlerine kapısını kapatmaktadır. ABD daha farklı bir politika uygulayarak yoğun göç veren ülkelerle ilişki kurarak sorunu yerinde halletmekle uğraşmaktadır.

AB içerisinde daha çok sınır bölgeleri yerine merkezde sığınma başvurusu yapma geleneği devam etmektedir. Bu eğilimin ilerleyen yıllarda da devam edeceği düşünülmektedir. Üye ülkeler arasında külfet paylaşımı konusunda eşitsizlik olduğu da bilinen bir gerçektir. EURODAC² sisteminden alınan olumlu geri dönüşlerin sayısı da üye ülkelere göre oldukça farklılık göstermektedir. Mevcut sistem bu yönüyle külfet paylaşımında eşitsizliğe neden olmaktadır (Heinonen, 2006: 5).

Schengen bölgesi içerisinde üçüncü ülke vatandaşlarına vize uygulaması, vatandaşları giriş vizesine tabi olan üçüncü ülke vatandaşları (negatif liste) ve vatandaşları giriş vizesine tabi olmayan üçüncü ülke vatandaşları (pozitif liste) şeklinde yapılan ayrıma göre yapılmaktadır. Gerçekten de vize uygulamaları, istenmeyen yabancıların Schengen bölgesi dışında tutulması için önemli bir vasıta. Ancak negatif listede yer alan devletlerin büyük çoğunluğu, sığınma arayanların geldiği ülkelerdir ve insan hakları ihlalleri bu ülkelerde had safhadadır (Özcan, 2005: 40). Bu yüzden Schengen vizesi aslında yoğun sığınma hareketlerinin çıkış noktası olan ülkelere Avrupa kapılarını kapatma politikası olarak değerlendirilebilir.

Avrupa ülkeleri karışmış halde gelen göçmenler ve sığınma arayanların önünü almak için dört önlem üzerinde karara varmıştır. İki grup arasında fark gözetmeyen ve koruma arayan insanların, bir ülkeye ulaştıklarında sığınma başvurusu yapmalarını zorlaştıran bu önlemler şunlardır:

- Aralarında potansiyel mülteciler bulunduğu halde, gerekli belgelere sahip olmayan yabancıların Avrupa'ya ulaşmalarını engellemek için "giriş yok" politikaları tasarlandı.

² Avrupa ülkelerinin erişim sağlayabildiği ve içinde sığınma için başvuranların parmak izleri ile bir kısım kaçak göçmenlerin parmak izlerinin karşılaştırma maksadıyla muhafaza edildiği bilgi bankası.

- Bu önlemlere rağmen sınırlara ulaşmayı başaranlar için, korunma sağlama ve sığınma taleplerini inceleme sorumluluğunu diğer ülkelere atan "saptırma" politikaları tasarlandı.
- Hükümetler, 1951 BM Mülteci Sözleşmesi'ndeki mülteci tanımında sığınma talep etmeye hakkı olanlara dair var olan kategorilerden bazılarını tanımdan çıkarmak için sözleşmenin uygulanmasında kısıtlamalara gittiler. Örneğin: bazı ülkelerde devlet dışı kurumlardan zulüm gören insanlara mülteci statüsü tanınmaması ve çoğunlukla daha sınırlı bir koruma ve daha az hak verilmesi gibi sonuçlara kadar gidiyordu.
- Mültecilere karşı giderek yaygınlaşan doğrudan gözaltına alma, sosyal yardım verilmemesi ve çalışma olanaklarını sınırlama gibi "caydırıcı" önlemler geliştirildi (BMMYK, 2001: 161 – 162).

Küreselleşmenin ivme kazanması ile kadın göçünün, izleyen süreçte ise kadın sığınanların artması dikkat çekmiştir. Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) Direktörü Babatunde Osotimehin, göçteki bu değişimi şöyle formüle ediyor: “Göç insan yüzü taşıyor ve bu da bir kadınıdır.” Göçün “kadınlaşması” artık basit bir eğilim değil. Göç Politikaları Enstitüsü'nün verilerine göre ABD'ye her gün 100 yeni kadın göçmen gelirken, bu sayı erkekler için 96'dır. BMMYK'ya göre mülteci ve yer değiştirenlerin %50'ye yakını kadınlar ve genç kızlardan oluşuyor (<http://www.firatajans.com/news/kadin/gocun-artik-bir-kadin-yuzu-var.html>, 23,7,2014).

Bütün bunları göz önüne alarak XXI. Yüzyıl'da da sığınma sorunsalının büyüyerek var olacağını söyleyebiliriz. Bu anlamda bu sorunsala yönelik devletlerin beraberce bir sığınma sistemi oluşturmasına ihtiyaç vardır. Sorunun çözümü her ne yoldan olursa olsun öncelikle mülteci kavramının anlamı doğru anlaşılmalı, uluslararası belgelerin de zorunlu kıldığı gibi her bir insanın onurlu muamele görmeye hakkı olduğu unutulmamalıdır.

1.4. TÜRKİYE CUMHURİYETİ VE SIĞINMA OLGUSU

Türkiye tarih boyunca çeşitli sığınma hareketlerinden etkilenen bir ülke olmuştur. Sığınma hareketleri sadece Cumhuriyet dönemi ile sınırlı kalmayıp Osmanlı İmparatorluğu zamanında da etkin bir unsur olmuştur. Buradan hareketle Türkiye'nin büyük bir sığınma tarihi var diyebilirsek de uygun politikalarının şekillenmesi son yıllara tesadüf etmektedir. Bunun önemli bir nedeni ise Orta Doğu'dan kitlesel ve bireysel halde gelen binlerce sığınan ve Türkiye'nin Avrupa Birliğine uyum süreci ile bağlantılıdır.

Türkiye'ye yönelik sığınma hareketleri daha çok Orta Doğu ve Afrika ülkelerindedir. Afrika'dan, esasen Somali'den gelenlerin sığınma nedenleri yaygın toplumsal şiddet, Orta Doğu'dan-İrak ve Afganistan'dan gelenlerin sığınma nedenleri savaş, İran'dan gelenlerin sığınma nedenleri ise esasen politik, etnik ve toplumsal cinsiyete dayalı nedenlerdir.

1.4.1. Türkiye Sığınma Sistemine İlişkin Yasal Düzenlemeler

Küreselleşme ile birlikte ulus devletlerin yetki alanları gittikçe daralmaya başlamıştır. Önceden kendi sınırları içinde sadece kendi kurallarını geçiren ulus devletler XX. Yüzyıl'da hızlı toplumsal değişimlerin getirdiği durumlar sonucu ortaya çıkan uluslararası sözleşmelerin bağlayıcılığı ile artık tek karar verici egemen güç olmaktan çıkmıştır. Sığınma konusu da bu bağlamda sadece devletlerin kendi yetkilerine bırakılmamış, başta 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 New York Protokolü olmak üzere sözleşmeler ve antlaşmalarla devletlere yükümlülükler getirilmiştir.

Türkiye Cenevre Sözleşmesini 1951 yılında imzalamıştır. Fakat Türkiye, Sözleşmeye tarih ve coğrafi sınırlama koyma konusunda tercih hakkını kullanmıştır. Bundan sonraki 16 yıl içinde dünyada sığınma olgusunun niteliği değişmiş ve 1951 Cenevre Sözleşmesi kapsamına giremeyen çok sayıda sığınma hareketi yaşanmıştır. Bütün bu sığınma hareketlerini de mültecilerin anayasası sayılacak Cenevre Sözleşmesinin içine almak amacıyla 1967 yılında New York'ta Sözleşmeye ek bir protokol imzalanmıştır. Türkiye de bu Protokolü

1967 yılında imzalamış, fakat protokolün çekinceler ve beyanlar kısmına dayanarak Protokolü de coğrafi sınırlama kabul etmiş, ancak zaman sınırını yani “1951 olaylarından sonraki” hükmünü kaldırmıştır. Bu coğrafi sınırlama günümüze kadar devam etmiş ve 2013 tarihli Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile de kaldırılmamıştır. Dolayısıyla Türkiye yalnız Avrupa’dan gelenlere mülteci statüsü vermekte bu coğrafi bölgenin dışından gelenlere ise kalıcı bir yerleşim vermeyerek başvuru sürecinin olumlu sonuçlanması sonucunda diğer üçüncü bir ülkeye yerleştirmektedir.

Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesini imzalayıp işbu Sözleşme 1961 yılında yürürlüğe girmesine karşın yalnızca 33 yıl sonra iç hukukunu Sözleşmeye uygun düzenlemiş ve 1994 Yönetmeliği’ni hazırlamıştır. 1994 Yönetmeliği’nin ortaya çıkışı da 1951 Cenevre Sözleşmesinde olduğu gibi toplumsal olguların baskısı sonucu meydana gelmiştir. 1990 yılında Irak’ın Kuveyt’i işgal etmesi üzerine Körfez Savaşını izleyen süreç ile Türkiye sınır topraklarında yaklaşık yarım milyon sığınma arayan insan ile yüz yüze kalmıştır. Bunun sonucunda da hükümet gerekli tedbirleri almaya mecbur kalmıştır. 1994 Yönetmeliği Türkiye’de sığınma mevzusu ile alakalı ilk hukuki belge olarak sürecin nasıl işleyeceğine ilişkin kuralları belirlemektedir.

Beter’e (2006 a: 44–45) göre 1994 Yönetmeliği’nden önce sığınma sorunu ile ilgili en çok göze çarpan husus gelenlerin sınır dışı edilmeleriydi. Bu Yönetmelik sayesinde sınır dışı edilmeler garanti altına alınmış olsa da zaman zaman aynı sorun tekrar etmektedir.

1999 yılında Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne aday ülke gösterilmesi ile Türkiye sığınma mevzuatına tekrar dönüp bakmak durumunda kalmıştır. Çünkü Avrupa Birliği’ne dâhil olmayı sonucunda getirecek bu süreç etkin göç ve sığınma politikalarının varlığını da şart koşmaktaydı. Avrupa Birliği Türkiye’nin tam üyeliği için başka diğer bütün alanlarda olduğu gibi sığınma politikalarının uyumlaştırılmasını da istemekteydi. Yapılacak yeni düzenlemeler içinde en önemlileri tabi ki coğrafi sınırlamanın kaldırılması ve uygun sosyal ve fiziki koşulların düzenlenmesi idi. Bununla beraber Türkiye de artık bir Avrupa ülkesi olduğundan sınırlarını birlik ülkeleri gibi sıkılaştırmalı ve sınır kontrolleri

güçlenmeli idi.

Konuyla ilgili önemli bir belge niteliği taşıyan İltica ve Göç Alanındaki AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı, Mayıs 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ulusal Eylem Planı kapsamında, Türkiye'nin sığınma ve göç mevzuatının AB müktesebatı ile uyumlu hale getirilmesi amaçlanmakta idi. Ulusal Eylem Planı, içeriği bakımından önemli bir belgedir ve öngörülen değişikliklerin çoğu olumlu gelişmelerdir. Eylem Planı, Türkiye sığınma sisteminin alt yapısının geliştirilmesi için alınması gereken önlemleri içermektedir. Şartlı mültecilerin sağlık sorunları, sosyal yardımlar, çalışma hakları, sosyal ve kültürel haklara erişim konularının uluslararası hukuk ele alınarak uygulanmasının amaçlanması Eylem Planı'nın getirdiği olumlu gelişme olmuştur.

Plan'da (2005: 34) refakatsiz veya korunmaya muhtaç şartlı mülteci çocuklara değişik ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarca sağlanan barınma ve sosyal hizmet desteğinin ASPB tarafından yürütülmesi konusu gündeme getirilmiştir. Ayrıca Plan'da aile birliğinin yeniden tesisi, kayıp araştırma sistemi ve korunmaya muhtaç grupların özel ihtiyaçları için psikososyal destek hizmetinin verilmesine de yer verilmektedir.

Eylem Planı'nda (2005: 35) ifade edildiği üzere sosyal, iktisadi ve kültürel haklar açısından üçüncü ülke vatandaşları, seçme ve seçilme hakkı hariç olmak üzere, haklardan ülke vatandaşlarına yakın düzeyde istifade etmelidirler. Sosyal aktivitelere katılmaları sağlanmalı, sosyal hizmetlerden faydalanabilmeleri için Türkçe okuryazar seviyeye gelmelerini sağlayacak düzenlemeler yapılmalı ve tedbirler alınmalıdır.

Ulusal Eylem Planı'nda (2005: 36-37) şartlı mültecilerin mali açıdan zorluk yaşamamaları için bir bütçe oluşturulacağından bahsedilmiştir. Eylem Planı'nda eğer AB ülkeleri maddi olarak yardım etmeyi kabul ederlerse, Türkiye'ye doğudan gelecek bir sığınma akımını teşvik etmeyecek şekilde coğrafi sınırlamanın kaldırılması konusunda gerekli mevzuat değişikliklerinin gerçekleştireceği taahhüt edilmiştir. Fakat aradan geçen sekiz yılda Türkiye daha fazla sığınma akımına maruz kalmış ve 2014 yılında yürürlüğe giren

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda da coğrafi sınırlama kaldırılmamıştır.

Yaklaşık 15 senedir çıkması beklenen Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 2013 yılının Nisan ayında kabul edilmiş ve 2014 yılının Nisan ayında yürürlüğe girmiştir.

Yeni kanunda sosyal uyumla ilgili olarak madde 96'da şöyle denmektedir: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, ülkenin ekonomik ve mali imkânları ölçüsünde, yabancı ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri planlayabilir. Yabancılar, ülkenin siyasi yapısı, dili, hukuki sistemi, kültürü ve tarihi ile hak ve yükümlülüklerinin temel düzeyde anlatıldığı kurslara katılabilir. Sosyal ve kültürel iletişim, temel sağlık hizmeti alma gibi konularda kurslar, uzaktan eğitim ve benzeri sistemlerle tanıtım ve bilgilendirme etkinlikleri Genel Müdürlükçe kamu kurum ve kuruluşları ve STK'larla iş birliği yapılarak yaygınlaştırılır (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Md. 96).

Yeni Kanunda uyum faaliyetlerinin düzenlenmesi GİGM'nin yetkisine bırakılmıştır. Sosyal uyumla ilgili somut uygulamalara ve yapılması gerekenlere yer verilmemiş, genel olarak kanunda uyum sorunu ikincil bir konumda kalmıştır (agy, Md. 96). Kanununun 89. Maddesinin 2. bendine göre başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerden ihtiyaç sahibi olanların, sosyal yardım ve hizmetlere erişimleri sağlanabilir (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Md. 89).

Yeni kanunla getirilen en olumlu yönlerden biri sağlık hizmetlerine erişimle bağlıdır. Kanuna göre başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerden herhangi bir sağlık güvencesi olmayan ve ödeme gücü bulunmayanlar, 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümlerine tabidir. Genel sağlık sigortasından faydalanacak kişilerin primlerinin ödenmesi için Genel Müdürlük bütçesine ödenek konulur (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Md. 89).

Şartlı mültecilerin çalışma izniyle bağlı madde 89'da şöyle denmektedir: "Başvuru sahibi veya şartlı mülteci, uluslararası koruma başvurusu tarihinden altı ay sonra çalışma izni almak için başvurabilir (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Md. 89).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda yabancıların ayrımcılığa uğramaması ile ilgili ayrı bir madde yoktur ve en önemlisi coğrafi sınırlama meselesine henüz bir çözüm getirilmemiştir.

1.4.2. Sosyal Uyum Alanında Şartlı Mültecilere Hizmet Veren Kamu Kuruluşları ve STÖ'ler

Şartlı mültecilerin sosyal uyumu konusunda kamuda başlıca sorumlu olan iki kuruluş vardır: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.

GİGM'de uyum politikaları Uyum ve İletişim Dairesi Başkanlığı'nın görev alanındadır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Md. 108) Uyum ve İletişim Dairesi Başkanlığı'nın görevleri bu şekilde açıklanmıştır: Yabancıların toplumla olan karşılıklı uyumlarına ilişkin iş ve işlemleri yürütmek; Genel Müdürlüğün görev alanıyla ilgili konularda kamuoyunu bilgilendirmek ve toplumsal bilinci artırmaya yönelik çalışmalar yapmak; basın ve halkla ilişkiler faaliyetlerini planlamak ve yürütmek.

GİGM ve taşra teşkilatları yeni kurulmasıyla şartlı mültecilerin sosyal uyumu konusunda henüz somut faaliyetlerde bulunamamıştır. Uyum faaliyetlerinin yapılması konusunda iki çalıştay düzenlenmiş ve yerel bütünleşmenin nasıl uygulamaya geçeceği konusunda tartışmalar yapılmıştır.

İlk çalıştay Aralık 2013 tarihinde göç yönetimi ve uyum konusunda gerçekleştirilmiştir. GİGM Uyum ve İletişim Dairesi Başkanlığı ve Uluslararası Göç Örgütü'nün ortaklaşa organize ettiği çalıştayda tarihsel ve yapısal çerçevede uyum, Britanya, İtalya, Hollanda'da göçmen uyumu, ilgili ülkelerden çalışma örnekleri, Türkiye'de uluslararası emekli göçmenlerin uyum deneyimleri, göçmenlerin psikososyal bütünleşme analizi, şartlı mültecilerin

eğitim sorunları, yerel yönetimlerin uyum süreçlerinde rolü gibi birçok başlıkta sunumlar yapılmıştır. Uyum politikaları, Türkiye’de uyum politikaları geliştirilirken dikkat edilmesi gereken temel unsurlar, uyum politikalarında ana paydaşlar kimlerdir?; Türkiye GİGM’nin uyum çalışmalarına hangi aktörler dâhil edilmeli ve ne tür işbirlikleri geliştirilmelidir? konularında yuvarlak masa tartışmaları gerçekleştirilmiştir (http://www.goc.gov.tr/icerik6/goc-yonetimi-ve-uyum-calistayi-12-aralikta-gerceklestirildi_350_359_428_icerik, 3,7,2014).

İkinci çalıştay ise Nisan 2014 tarihinde GİGM, SGDD ve İngiltere Büyükelçiliği işbirliğiyle “Sığınmacılar ve Mültecilere Yönelik Uyum Stratejisi Oluşturulması Çalıştayı” adı ile gerçekleştirilmiştir. Çalıştayda uyumda gönüllülük ve çift taraflılık (toplum ve yabancıların karşılıklı uyumu), uyum sürecinde hak temelli yaklaşım, uyum faaliyetleri ile kendi kendine yeterliliğın sağlanması (yabancıların sosyal hayatın tüm imkânlarından 3. kişilere ihtiyaç duymaksızın faydalanabilmesi) konularında yasanın getirdiği ilkelerin felsefesi gibi konular tartışılmıştır (http://www.goc.gov.tr/icerik6/siginmaci-ve-multecilere-yonelik-uyum-strateji-olusturulmasi-calistayi-yapildi_350_361_882_icerik, 3,7,2014).

ASPB’nin toplumla ilgili politikalarından sorumlu olan birimi ise Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü’dür. Sosyal uyum konusunun birebir ilgi alanında olduğu birim ise Sosyal İçerme Daire Başkanlığı’dır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’ye (633 KHK, Md. 7) göre Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün toplumla ilgili görevleri şunlardır: Bakanlığın aile ve topluma yönelik koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici sosyal hizmet faaliyetlerini yürütmek ve koordine etmek; kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişilerce aile ve topluma yönelik yürütölen sosyal hizmetlere ilişkin ilke, usul ve standartları belirlemek ve bunlara uyulmasını sağlamak.

Bölgelerde ASPB çatısı altında sosyal uyum yönünde çalışmalar sosyal hizmet merkezleri aracılığı ile gerçekleşmektedir. Sosyal hizmet merkezlerinin sosyal uyumla ilgili yükümlölüklerine Şubat 2013 tarihinde yürürlüğe giren Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği’nde bu şekilde yer verilmiştir: Merkezlerdeki hizmet sunumunda toplumun ihtiyacının esas alınması, toplumun bilgi ve

farkındalığını artırmaya yönelik eğitim, kültür, sanat ve benzeri alanlarda faaliyetlerin yapılması (Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği, Md. 6) ve birey ve ailelerin bilgi, bilinç düzeylerini ve toplumsal yaşama katılımlarını artırmaya yönelik eğitici, sosyal, kültürel ve sanatsal etkinlikler ile özel gün ve haftalarda faaliyetler düzenlenmesi (agy. Md 9).

Görüldüğü gibi ne 633 numaralı KHK'da ne de Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği'nde şartlı mültecilerin korunması ve sosyal uyumu konularına yer verilemiştir. Özellikle Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği'nde çocuklar, engelli bireyler, şehit aileleri ve gaziler gibi hassas grupların korunması ve toplumla bütünleşmesinden bahsedilmiş fakat şartlı mültecilerin durumuna değinilmemiştir.

Araştırma sonucunda şartlı mültecilerin sosyal uyumu ile ilgili ASPB'nin yaptığı somut bir faaliyete rastlanmamıştır.

Şartlı mültecilerin korunması ve sosyal uyumu devletlerin üzerine düşen sorumluluktur. Fakat kamu kuruluşlarının sunduğu hizmetler bir takım bürokratik engellerle karşılaşabileceği için etkin olmayabilir veya Türkiye'de olduğu gibi henüz etkin bir sosyal politika oluşturulmamış olabilir. Bu noktada STÖ'ler değerli katkılar sağlayabilirler. STÖ'ler aracılığı ile sunulan hizmetler hem daha hızlı bir şekilde yerine ulaştırılır hem de tamamen devlet iradesini değil sivil toplumun iradesini de yansıtır. Bu anlamda uyum politikalarının uygulanmasında devletin ve STÖ'lerin beraber çalışarak işbirliği içinde olması son derece faydalıdır.

Ulusal Eylem Planı'nda (2005: 3) STÖ'lerin sığınma uygulamalarındaki işlevleri ile, kuruluş amaç ve görevleri arasındaki ilişkinin uyumlaştırılması gerekliliğinden bahsedilmiştir. Bu kapsamda Eylem Planı'nda;

- Devletçe, uyum faaliyetlerini yürütecek kuruluşlara vergi indiriminden faydalanılmasına;
- STÖ'ler aracılığıyla belli sosyal gruplar için oluşturulacak dost aile grupları ile iletişim sağlanmasına;

- Sosyal uyumu kolaylaştırıcı danışmanlık hizmeti verilmesine ve yabancıların kültürel yaşama kolay uyum sağlayabilmeleri ve kendi kendilerine yeterli olabilmeleri için “Au pair” sistemine benzer bir sistem kurulmasının yararlı olacağına;
- Sosyal uyum faaliyetini yürütecek olan taraflara hem doğrudan devlet bütçesinden, hem de işbirliği içerisinde uluslararası resmi kuruluşlarca, BM, AB, BMMYK, IOM ve STÖ’lerce mali fon sağlanması yoluna gidilmesine değinilmiştir.

Ulusal Eylem Planı’nda yabancılarla yerel halkın bütünleşmesi açısından STÖ’lere sorumluluklar verilmektedir. Hatta yukarıda ifade edildiği üzere devletçe uyum faaliyetlerini yürütecek veya katkıda bulunacak kuruluşlara, vergi indiriminden faydalanılması yoluna gidilecektir. Eylem Planı’nda ifade edilen bu görüş şartlı mülteci sayısının çok, maddi kaynakların ise az olduğu, dolayısıyla uyum programlarının geliştirilmesi için maddi kaynakların yetmediği Türkiye için teşvik amaçlı önemli bir karardır.

Türkiye’de şartlı mültecilere hizmet veren STÖ’lerin sosyal uyum alanındaki faaliyetlerinden aşağıda bahsedilmiştir.

Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD)

SGDD şartlı mültecilerin sosyal uyumu açısından en çok faaliyet yürüten ve amaçlarından biri de bu nüfus grubunu koruma olan bir STÖ’dür. SGDD’nin şartlı mültecilere yönelik sosyal uyum faaliyetleri bunlardır:

“Türkiye’de Hassas Durumda Olan Iraklı Mültecilere Destek Projesi”

Afyonkarahisar ve Çorum illerinde yürütülen proje kapsamında, şartlı mültecilerin sosyal eğitim konularında bilgilendirilmesi, başlangıç seviyesinde temel Türkçe eğitiminin verilmesi, çocukların TEGV’nın Afyonkarahisar’da bulunan eğitim parkında çeşitli konularda dersler verilmesi sağlanmıştır (<http://sgdd.org.tr/Turkiyede-Hassas-Durumda-Olan-Irakli-Multecilere-Destek-Projesi-i11>, 15,7,2014).

“Haklarımı Biliyorum, Sizin de Bilmenizi İstiyorum” Projesi

Kayseri, Gaziantep, Konya, İstanbul ve Ankara illerinde yürütülen proje kapsamında gerçekleştirilen çalıştay, eğitim ve ağ oluşturma etkinlikleri aracılığıyla “Haklarımı Biliyorum, Sizin de Bilmenizi İstiyorum” başlıklı ve her ile özel rehberler hazırlanmıştır. Rehber temel olarak, bulunulan il ve Türkiye’ye ilişkin sosyal ve kültürel imkanları anlatan, genel anlamda yerel bütünleşmeyle ilgili bilgilerin ve başvurulacak STÖ’lerin içerildiği (harita ve krokilerle, acil durum bilgileri, boş zaman aktiviteleri, kurslar vb.) bir kaynaktır (<http://sgdd.org.tr/Haklarimi-Biliyorum-Sizin-De-Bilmenizi-istiyorum-i9>, 15,7,2014).

“Askıdaki Yaşamlar ve Algıdaki Yaşamlar” Projesi

Proje SABEV ortaklığı ile gerçekleştirilmiştir. Proje kapsamında geri gönderme ve barınma merkezlerinin kurulacağı Ankara, İzmir, Van, Erzurum, Gaziantep, Kırklareli ve Kayseri illerinde yürütülen ve vatandaşların ve kamu kurum-kuruluş çalışanlarının konuya dair algıları ve bilgilerinin tespitini anlamaya yönelik saha araştırması yapılmış, bu illerde belediye ve kaymakamlık yetkilileri, akademisyenler, kamu kurumları, yerel hizmet sağlayıcılar ve insan hakları alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerine yönelik eğitim seminerleri düzenlenmiştir. Proje kapsamında, söz konusu illerde 3500 kişi üzerinden algı tespitine yönelik saha araştırması yapılmıştır. Proje alanda algı tespitine yönelik ilk kapsamlı araştırma olma özelliğini taşıyor (<http://sgdd.org.tr/Askidaki-Yasamlar-Algıdaki-Yasamlar-i8>, 15,7,2014).

“Sığınmacı ve Mülteciler İçin Psikososyal Destek ve Danışmanlık Projesi”

SGDD, saha ofislerinde görev yapan sosyal çalışmacılar, sosyologlar, psikologlar ve tercümanları ile şartlı mültecilerin yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik hak temelli sosyal destek hizmetleri sağlıyor. Proje ile şartlı mültecilerin eğitim, sağlık ve diğer sosyal hizmetlere erişiminin kolaylaştırılması, mesleki aktiviteler ile sosyal etkinliklere katılmalarının sağlanması ve yaşamlarını idame ettirmelerine yardımcı olunması amaçlanıyor (<http://sgdd.org.tr/Siginmaci-ve-Multeciler-icin-Psiko-sosyal-Destek-ve-Danismanlik-Projesi-i2>, 15,7,2014).

Görüldüğü gibi SGDD Türkiye’nin farklı illerinde çeşitli konularda projeler yürütmüştür ve faaliyetlerine devam etmektedir. Yerel halkla şartlı mültecilerin

sosyal bütünleşmesinde algı tespiti yapılması amacıyla SABEV ile yürütülen “Algıdaki Yaşamlar ve Askıdaki Yaşamlar” projesi ile yerel halkın, kamu kurum ve kuruluşlarının şartlı mülteciler hakkında görüş ve tutumları ortaya çıkmış ve kabul ve barınma merkezlerinin kurulduğu illerde yerel halkın şartlı mültecilere karşı bilgisizlikten kaynaklı olumsuz düşüncede olduğu sonucuna varılmıştır. Uyum politikalarının düzenlenmesinden önce bu tür algı tespiti araştırmalarının yapılması oldukça önemlidir.

SGDD'nin Türkiye'nin farklı illerinde 15 saha ofisi vardır. Bu ofisler hem de çevre illerden olan şartlı mültecilere danışmanlık vermekte ve şartlı mültecilerin sorunlarına çözüm aranmaktadır. Şartlı mültecilerle ilgili sosyal uyum politikalarında SGDD daha etkin bir görev üstlenebilir. İllerdeki ofislerin yürüteceği uyumla ilgili projelerle sosyal uyum daha hızlı bir şekilde yapılandırılabilir. Yukarıda da bahsettiğimiz nedenlerden dolayı devlet sosyal politikaların sunumunda geç kalabilir. Bu anlamda SGDD sahip olduğu yaklaşık 20 yıllık geleneği ve çalışma pratiğini kullanarak daha etkin faaliyetler yürütebilir. Özellikle illerdeki ofislerin faaliyet kapsamı genişletilerek toplumla çalışma pratiğinin uygulanması için sosyal çalışmacılar, sosyal psikologlar ve sosyologlar istihdam edilmelidir. Bu meslek elemanlarından oluşturulacak çalışma grupları spesifik olarak şartlı mültecilerin sosyal uyumu alanında çalışmalar yürütebilirler.

İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (İKGV)

BMMYK'nın da işbirliği ile İKGV'nin 2003 yılından şartlı mültecilere yönelik başlayan projesi psikolojik destek hizmetleri Ankara'da da sürdürülecek şekilde genişletilmiş ve yaygınlaştırılmıştır. 2007'den itibaren de sosyal danışmanlık hizmetleri mevcut programa dâhil edilmiştir. 2007 yılında İKGV sosyal çalışmacıları Ankara ve İstanbul'a ek olarak 3 uydu kentte ikamet eden şartlı mültecilere sosyal destek sunmaya başlamışlardır. 2010 yılında bu program Van ve Ağrı olmak üzere iki yeni ile genişletilmiştir. Bu programın amacı hedef grubun incinebilirliğini azaltmak ve sosyal desteği güçlendirmektir. Projeye yerel yönetim ve kurumların mülteci hakları konusunda farkındalıklarını arttırmaya ve savunuculuğa yönelik çalışmalar yapılmaktadır. İKGV, 7 ilde şartlı

mültecilerin ihtiyaçlarının giderilmesi için yerel otoriteler ve STÖ'ler arasında düzenli irtibatlar kurmuştur. STÖ'lerin, sosyal ve sağlık hizmet sunucularının ve halkın bilgilendirilmesi, şartlı mültecilere koruma sağlanmasını güçlendirmiştir (http://www.ikgv.org/duzensiz_goc.html, 12,7,2014).

İKGV'nin sosyal uyum alanındaki çalışmaları esasen bilgilendirme ve farkındalık oluşturma yönündedir. Farkındalık yaratma çalışmaları hem danışmanlık süreci boyunca şartlı mülteciler için hem de yerel halk ve yerel yönetim için yapılmaktadır. Farkındalık yaratma çalışmalarının önemini hafife almamakla beraber İKGV'nin uygulamaya dönük çalışmalar yapmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Çünkü İKGV de SGDD gibi şartlı mültecilerin korunması ile ilgili çalışmalar yapan ilk STÖ'lerdendir ve bu alanda kaynaklarını kullanması oldukça önemlidir.

Helsinki Yurttaşlar Derneği (HYD)

2006 yılında HYD "Mülteci Destek ve Savunuculuk Programı"nı oluşturmuştur. Proje kapsamında HYD sosyal uyum sorununa ilişkin medya ile iletişime geçerek, saha çalışması yürüterek, uluslararası mülteci koalisyonlarına katılarak ve konferanslar düzenleyerek Türkiye'deki şartlı mültecilerin durumu hakkında farkındalık yaratmaya çalışmıştır (<http://www.hyd.org.tr/?sid=8>, 12.7.2014).

Uluslararası Af Örgütü (UAÖ)

UAÖ 2008 yılında gerçekleştirilen "Mucize Hayatlar Tırı" etkinliğinde, mülteci hakları konusunda toplumu bilgilendirmek ve duyarlılığı arttırmak amacıyla Türkiye'nin 6 farklı ilinde seminerler, film gösterimleri ve fotoğraf sergileri düzenlenmiş; yapılan aktiviteler, medya ve reklam panoları aracılığıyla yaklaşık 2.500.000 kişiye ulaşmıştır (UAÖ, 2009: 7).

İnsan Hakları Derneği (İHD)

İHD, BMMYK ve TİHV tarafından 2010 yılında başlayan "Mülteci, Sığınmacı ve Uluslararası Korunmaya Muhtaç Diğer Kişilerin Haklarının Etkin Koruması Projesi"i ile şartlı mültecilerle ilişkisi olan kişi ve kurumların bilincinin artırılması, kamuoyunun şartlı mültecilerin problemlerine duyarlılığının artırılması

hedeflenmektedir (<http://www.ihd.org.tr/index.php/kampanya-ve-projeler/68-multeci-projesi--2009-2010/1992-multeci-siginmaci-ve-uluslararası-korunmaya-muhtac-diğer-kisilerin-haklarının-etkin-korumasi-projesi.html>, 11,7,2014).

Mültecilerle Dayanışma Derneği (Mülteci-Der)

Derneğin misyonu, şartlı mültecilerin haklarını savunmak, hukuki danışmanlık hizmeti vermek, temel insani ihtiyaçlarını karşılamak, psikolojik destek ve yardım hizmetinde bulunmak, karşılaştıkları sorunları yetkili mercilere ulaştırmak, toplumu bu konuda bilgilendirerek farkındalık oluşturmaya çalışmaktır (<http://www.multeci.org.tr/hBaslikDetay.aspx?Id=14>, 11,7,2014).

Görüldüğü gibi HYD, UAÖ, İHD ve Mülteci-Der'in sosyal uyumla ilgili faaliyetleri esasen farkındalık yaratma olup, uygulama anlamında somut çalışmalarla karşılaşılmamıştır.

Kaos Gey ve Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma Derneği (Kaos GL)

Dernek, cinsel yönelimleri sebebiyle ülkelerinde zulüm gören ve bu sebeple Türkiye'ye sığınanların haklarının korunması, toplumda dışlanmalarının önlenmesi, ruhsal yıpranmışlıklarının azaltılması amacıyla danışma ve destek faaliyetlerinde bulunmaktadır.

Kaos GL'nin faaliyetleri kapsamında LGBTT İranlı bireylerle yapılan görüşmelerde bu kişilerden, Türkiye'de sosyal uyumlarını ve sorunları anlatmalarını istenmiştir. Böylece, ilk olarak LGBTT şartlı mültecilerin karşılaştıkları sorunları tespit etmek ve bunu raporlaştırmak ve Kaos GL Derneği içinde Mülteci Destek Programı yaratılması aşamasında şartlı mültecilerin hangi alanlarda neye ihtiyaçları olduğunu tespit etmek amaçlanmıştır. Bu rapor çalışması aşamasında, özellikle Türkiye'de uydu kentlerde LGBTT şartlı mültecilerin diğer şartlı mültecilere nazaran sağlığa erişim ve çalışma hakkından daha fazla yoksun bırakıldıkları, aslında Türkiye'de halen geldikleri ülkeyi yaşamaya devam ettiklerini görülmüştür (Kaos GL, 2008: 11).

Kaos GL'nin ilgili alanda LGBTT bireylere yönelik faaliyeti oldukça önemlidir. Cinsel yönelimleri nedeniyle çifte dışlanmaya maruz kalan LGBTT bireyler için sosyal uyum şartlı mülteci olmakla beraber iki kat zorlaşmaktadır. Türkiye vatandaşlarının bile cinsel yönelimlerinden dolayı sosyal olarak dışlandıklarını göz önünde bulundurursak Türkiye'de hem şartlı mülteci hem de LGBTT birey olmanın ne kadar zor olduğunu görebiliriz. Bu anlamda Kaos GL'nin üzerine LGBTT şartlı mültecilerin sosyal uyumu gibi zor bir görev düşmektedir. Uygulamalara en iyi şekilde devam eden faaliyetlere şartlı mültecileri de dâhil etmekle başlanabilir. Bir bütün şeklinde insanların cinsel yönelimlerinin ve farklı kültürel özelliklerinin yerel bütünleşme yönünde bir engel olmadığı çeşitli faaliyetlerle yerel halka görünür kılınmalıdır.

1.4.3. Türkiye'de Şartlı Mültecilerin Karşılaştıkları Sorunlar

Sığınma başlı başına bir dizi sorunu da beraberinde getiren bir olgudur. Hiç bir bilimsel araştırmaya bakmaksızın sadece empati yaparak dahi başka bir ülkede sığınma arayan bireylerin ne denli zor süreçlerden geçtiğini anlayabiliriz.

Bu bireyler ilk önce kendi köken ülkelerinde travmatize olmuş bireyler olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Sebep her ne olursa olsun bir kimsenin düzenini, kültürünü ve her şeyini bırakıp başka bir ülkeye sığınmak zorunda kalması psikolojik örselenmelerle sonuçlanacaktır. Bunun nedenleri ise kişinin oturmuş, düzenli hayattan vazgeçmek zorunda kalınması, bütün sosyal ilişkilerinden, hatta ailesinden kopması, ülkesinden kaçmak zorunda kaldığı nedenler sonucunda travmatize olmuş olması, gelecekle ilgili yoğun bir belirsizlik hissi yaşamaması olabilir. Bütün bu yoğun negatif duygularla sığınılan ülkenin sınır kapısına gelen yabancıların biriktirdiği olumsuz duygu durumuna bir de yeni ülkeye girişi ve sığınma başvurusu ile yeni kaygılar eklenmektedir. Sığınılan ülkeye girişle başlayan sürecin en belirgin özelliği uzun ve belirsiz bekleme sürecidir. Ayrıca bu süreç barınma, beslenme, ekonomik yetersizlik, sağlık gibi temel insani ihtiyaçların karşılanmasında da sorunların yaşandığı bir süreçtir. Dolayısıyla zaten bir yığın sorunla Türkiye'ye ayak basmış bu insanlar burada bir de onurlu ve sağlam bir hayat sürmek için mücadele vermektedirler. Bu

insanların Türkiye’de karşılaştıkları sorunlar bunlarla da bitmeyerek bu bireyler yeni kültüre adapte olamama, sosyal hayattan izole olma gibi sorunlar yaşamakta ve yerel halkın bu kimselere karşı olumsuz tutumları ile de baş etmek durumunda kalmaktadırlar. Ayrıca bu bireyler geldikleri ilk zamanlarda dil bilmemekten kaynaklanan sorunlardan ötürü sosyal hayattan izole olmaktadır.

Şartlı mültecilerin yaşadığı bir diğer sorun sığınma süreci içinde ailelerinden ayrı düşmeleridir. Buz’a göre (2003: 59) bu insanlar çeşitli çatışmalar, savaşlar vb. nedenlerle yurtlarını terk etmek durumunu yaşayabildiklerinden, aile bireylerinin tümünün ülkeyi terk etmesi mümkün olmamaktadır. Aile üyelerinin birbirinden ayrılması ve mülteci olarak kabul edilen kişinin üçüncü bir ülkeye gittikten sonra, aile birleşimi ilkesi gereği, ailenin kalan diğer fertlerini götürme eğilimi ağır basmaktadır. Özellikle sığınma sürecinin uzun sürmesi durumunda, eşler arasında uzun süreli ayrılıklar yaşanmakta ve evlilik ilişkileri de olumsuz yönde etkilenmektedir. Ailesi ile gelenler ise, buldukları ülkelerde çalışamadıklarından ve yeterli yardım da alamadıklarından, kendi ülkelerindeki düzenlerine, kaybedilen statü ve finansal güçlerine özlem geliştirmektedir. Aile içinde rol açısından da önemli değişimler yaşanmakta, önceki rollerin kaybı ve yeni pasif ve sınırlı yaşam bu rol kaybını pekiştirmektedir. Tüm bu sorunlar şartlı mülteci ailelerle yapılması gereken mesleki çalışmaların gerekliliğine işaret etmektedir.

Barınma ile ilgili yaşanan sorunlar anlamında uygulamada şartlı mültecilerin buldukları illerdeki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları yoksul olanlara sınırlı ölçüde konut yardımı gerçekleştirebilmektedir. BMMYK ise, yalnızca en “hassas” konumda olanlara oldukça sınırlı bir mali yardım sağlamaktadır. Statünün belirlenmesi çoğunlukla uzun bir sürede gerçekleştiğinden ve iş bulmada karşılaşılan güçlüklerden dolayı güvenli bir barınağa erişilse bile, bu koşulların sürdürülmesi oldukça zor olabilmektedir (HYD ve İSGÖ, 2009: 21).

Ulusal Eylem Planı’nda bahsedilen 7 şehirde kurulacak 750 kişi kapasiteli Kabul, Barınma ve Tarama Merkezleri genelde şehir merkezlerinden uzak

olmakla şartlı mültecilerin sosyal uyumu yönünde engel oluşturacaktır.

Aslında sığınma hakkı Sözleşme'yi onaylamış olsun ya da olmasın, bütün ülkelerin uymaları gereken temel ilkelere biri gibi algılanmalı ve bu bireylerin yaşadıkları sorunlara karşı duyarlı olunmalıdır.

1.4.3.1. Sağlık Sorunları

Ülkelerinden kaçarak başka bir ülkeye sığınan bireyler sıklıkla sağlık sorunları ile karşılaşmaktadırlar. Bu, onların geçmişte zor hayat şartlarında yaşaması mecburiyetinden kaynaklanabildiği gibi, bütünlükle sığınma sürecinin sorunlu geçmesinden de kaynaklanabilmektedir. Sağlık sorunları dediğimizde sadece bedensel sağlığı değil DSÖ'nün de tanımladığı gibi psikososyal sağlık ele alınmalıdır. Özellikle Türkiye'ye gelerek sığınma arayan bireylerin ağırlıklı olarak savaş ortamlarından kaçıp geldiğini göz önünde bulundurursak ne türlü fiziki ve psikolojik sorunlarla karşılaştıkları hakkında bir bilgiye ulaşılmış oluruz.

Literatüre ve uluslararası raporlara göre bu nüfus grubunun sağlık sorunları arasında en çok öne çıkanlar şunlardır: Beslenme bozuklukları, çocuklarda büyüme ve gelişme gerilikleri, anemi, ishal, kızamık, sıtma, solunum yolu enfeksiyonları vb. bulaşıcı hastalıklar, fiziksel şiddet ve buna bağlı yaralanmalar, HIV/AIDS, istenmeyen gebelikler vb. Bununla beraber karşılaşılan başlıca ruhsal sorunlar depresyon, kaygı bozuklukları, uyku bozuklukları ve post-travmatik stres bozukluklarıdır (Karadağ ve Altıntaş, 2010: 56–59).

Sığınma deneyimi, insanlar için farklı tepkilerin gösterildiği bir süreçtir. Kişilerin bu deneyimine tepki, çok sevdiği bir insanı kaybeden bir kişinin hissettikleri ile bir benzerlik göstermektedir. Bu hisler; 1. şok, reddetme, inanmama; 2. saldırganlık; 3. kızgınlık; 4. depresyon; 5. ilginin kaybı, intihar girişimi, uyuşukluk; 6. pazarlık; 7. kabullenme; 8. çözüm üretme ve 9. rehabilitasyondur. Bu süreçte mültecilerin toplumdaki beklentileri; güçlendirilmiş psikolojik var olma hissi, ekonomik destek ve bağımsızlık, arttırılmış hayatlarını kontrol ve yönlendirme gücü, kültür, dil ve dinin devamı ve ev sahibi olan toplum ile

iletişimdir (BMMYK, 1994: 14).

Sığınma deneyiminin yukarıda tasnif edilmiş evrelerini ele alarak ülkedeki bu nüfus için bir uyum süreci program geliştirilebilir. Bu psikolojik süreçlerin sağlıklı bir şekilde geçirilmesi için şartlı mültecilerin psikososyal desteğe ihtiyaçları vardır. Bu destek ise disiplinlerarası bir yaklaşımı gerekli kılmaktadır. Bu anlamda bu insanların sağlığı için doktorlarla beraber psikologlara ve çevrelerinden ayrı düşmeden bu süreçleri atlatması için sosyal çalışmacılara ihtiyaç vardır.

Türkiye'deki şartlı mülteciler uzun yıllar yeterli sağlık hizmeti alamamış, zaten kötü olan sağlık durumları daha da ağır hal almıştır. Ayrıca tedavi maliyeti yüksek kronik hastalığı olan ve ameliyat edilmesi gereken hastalar ise hiç bir şekilde sağlık hizmetlerinden yararlanamamış, bu vakalar zaman zaman ölüm halleri ile sonuçlanmıştır. 2014 yılının Ocak ayından ise Türkiye'deki bütün şartlı mülteciler genel sağlık sigortası kapsamına alınmış ve sağlık hizmetlerinden Türkiye vatandaşları gibi yararlanma hakkına sahip olmuşlardır.

1.4.3.2. Ekonomik ve İstihdamla İlgili Sorunlar

Ekonomik sorunlar şartlı mültecilerin en yoğun yaşadığı ve diğer çoğu sorunun kaynağı ola bilecek nitelikte olan sorundur. Esasen çalışmama durumu ile bağlantılı olduğu için bu iki sorundan bu başlık altında beraber söz edilecektir.

Öncelikle bu konuda yasal düzenlemelerin neler olduğuna bakılmalıdır. Ulusal Eylem Planı'nda (2005: 34-35) şartlı mültecilerin iş piyasasına erişimi konusuna değinilmiş, yerel yönetim ve merkezi idarenin taşra teşkilatları tarafından (Halk Eğitim Merkezleri Müdürlükleri vb) açılan (kuaförlük, dikiş-nakiş vb.) beceri kurslarına katılım imkânlarının hazırlaması gerektiğinden bahsedilmiştir. Eylem Planı'na göre şartlı mültecilere bilgi ve becerilerine göre istihdam olanakları sağlanabilir, işgücü piyasasına uyum için ekonomiye katkı sağlayıcı alanlarda istihdam edilebilirler. Yine Eylem Planı'nda bahsedildiği üzere söz konusu kişiler istihdam imkânlarından yararlandırılmaları için Türkiye İş Kurumuna, özel istihdam bürolarına aynı zamanda, meslek edindirme kurslarına

yönlendirilmelidir.

Eylem Planı'nda şartlı mültecilerin çalışarak maddi açıdan kendilerine yeterli olabilmeleri ve uyum sağlayabilmeleri konularının yer alması olumlu bir adım olmuştur. Şartlı mültecilerin açılan beceri kurslarından yararlanarak iş hayatına katılım sağlamaları da oldukça mantıklı gözükmektedir. Bu insanların çok uzun olmayan eğitim sürecinden geçerek bir an önce çalışmaya başlaması maddi sorunlarının çözümü için önemli bir adım olacaktır. Fakat Eylem Planı'nda bahsedilse de şartlı mültecilerin istihdamı konusu hala etkin bir çözüme kavuşturulamamıştır.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na göre şartlı mülteci, uluslararası koruma başvurusu tarihinden altı ay sonra çalışma izni için başvurabilir. Yine yeni kanuna göre muhtaç olduğu tespit edilen başvuru sahibine, Maliye Bakanlığının uygun görüşü alınarak Bakanlığın belirleyeceği usul ve esaslar çerçevesinde harçlık verilebilir (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Md. 89).

Mevzuattan görüldüğü gibi bu bireylerin Türkiye'de çalışabilmesi için Çalışma Bakanlığı'ndan izin alınması gerekmektedir. Bu ise elverişli olmadığı için tercih edilmemekte ve bu insanlar kaçak işçi olarak çalışmaktadırlar. Bu durum da istihdam koşullarını etkilemekte ve bu grup işveren tarafından istismar edilmektedir.

Şartlı mülteciler Türkiye'de esasen yerel halkın yapmak istemediği otomobil yıkama, bulaşıkçılık, temizlikçilik gibi fiziksel güce dayalı ağır işlerde çalışmakta, buna rağmen normal ücretlerden çok düşük bir maaş almaktadırlar. Bununla beraber bu insanlar hafta sonları da dâhil olmakla çok uzun saatler çalışmaktadırlar. Alan araştırmam sırasında görüşme zamanı çoğu kişi çalıştırılarak ücretlerinin verilmemesinden şikâyetçi olmuştur. Bu insanlar kaçak olarak çalıştığı için de şikâyet edememekte ve böyle ağır şartlarda yaşamak zorunda kalmaktadır.

1.4.3.3. Eğitim Sorunu

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 24. Maddesinde belirtildiği üzere herkes, eğitim hakkına sahiptir, ilköğretim zorunludur ve eğitim, en azından ilk ve temel öğrenim aşamalarında ücretsiz olmalıdır (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Md. 24).

Eğitim, özellikle çocukların gelişim dönemlerini sağlıklı bir şekilde tamamlaması için oldukça önemli bir etmendir. Şartlı mülteci çocuklar ise hangi ülke sınırları içinde bulduklarından asılı olmayarak eğitim sorunları ile karşılaşmaktadırlar.

Şartlı mültecilerin eğitim sorunundan Ulusal Eylem Planı'nın Entegrasyon başlığı altında bahsedilmiştir. Eylem Planı'na göre zorunlu eğitim çağındaki şartlı mülteci çocukların eğitimi şarttır. Milli Eğitim Bakanlığınca, zorunlu eğitim çağındaki şartlı mülteci çocukların eğitime erişim ve uygun eğitime tabi tutulması konularında gerekli tedbirler alınmalıdır. Söz konusu çocukların zorunlu eğitimi için bazı illerde pilot okullar seçilebilir. Milli Eğitim Bakanlığınca, Türkçe Dil eğitiminden sonra öğrencilerin yaşlarına uygun sınıflara devam için gerekli destek (telafi) eğitimi yapılmalıdır. Telafi programları hazırlanması ve uygulanması için eğitimcilerin eğitimi kapsamında bir proje yapılmasında yarar görülmektedir. Bu proje için AB'den veya diğer fonlardan kaynak sağlanmalıdır.

Eylem Planı'nda şartlı mülteci çocukların eğitiminden bir zorunluluk gibi bahsedilmesi temel bir insan hakkı olan eğitimin ulusal mevzuatta hak ettiği yeri aldığını göstermektedir. Fakat bu konuda Milli Eğitim Bakanlığınca gerekli tedbirlerin alınması noktası, yani eğleme dönük uygulamaların yapılmasında sorun vardır. Eylem Planı'nın kabulünün üzerinden yaklaşık 10 sene geçmesine rağmen şartlı mülteci çocukların eğitime erişimi, normal ve kapasitelerine uygun bir eğitim sürecinden geçmeleri hala bir sorun olarak kalmaktadır.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na göre uluslararası koruma statüsü sahibi kişi ve aile üyeleri, ilköğretim ve ortaöğretim hizmetlerinden faydalanır (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Md. 89).

Mevzuatın eğitim alanında Türk vatandaşları ve yabancı ülke vatandaşları arasında bir ayırım yapmamasına rağmen, BMMYK'nın (2008: 44) edindiği

bilgiye göre Türkiye’de temel eğitim ve ortaöğretimi bitiren yabancılara diploma verilmesinde çeşitli güçlüklerle karşılaşabilmektedir.

Şartlı mültecilerin eğitim sorunlarının kaynaklandığı nedenlere bakacak olursak Türkiye’de sadece bir süreliğine kaldıkları için buradaki eğitimi ve Türkçe öğrenmeyi gereksiz görmeleri, ekonomik sıkıntılardan dolayı çocuklarının okul masraflarını karşılayamamaları, eğitim sonunda çocuklara karne veya diploma gibi belgelerin verilmemesi, çocukların dil ve kültür farklılığından dolayı akranları ile anlaşamaması ve dışlanması gibi etmenleri gösterebiliriz.

Şartlı mültecilerin yerel toplumla eğitim hakkından eşit derecede faydalanması da diğer sosyal haklar gibi sorunludur. Hukuki olarak eğitim hakkından yararlanma belirli bir kademe için serbest olsa da pratikte çocukların büyük bir kısmı eğitimine devam etmemektedir.

1.4.3.4. Sosyal Uyum Sorunu

Şartlı mültecilerin yaşadıkları bir diğer önemli sorun da yerel halkla aralarında olan uyum sorunu ve sosyal ilişki kurmakta karşılaşılan güçlüklerdir. Uyum ve sosyal ilişki kurma sorunu yukarıda bahsedilen sağlık, ekonomik, istihdam, eğitim gibi sorunların ve bahsi geçmeyen kültürel, dil gibi sorunların çözülmesi ile gerçekleşecek sorunlar yumağıdır.

İnsanlar içine doğdukları toplumun kültürünü, dilini ve normlarını kabul etmekte ve değer yargılarını bu normlara göre oluşturmaktadırlar. Hayat boyu elde edilen bu birikimin hiç beklenmedik bir süreç sonucu şartlı mülteci durumuna düşülmesi ile anlamını kaybetmesi ve yeni toplumda geçerli olmaması birey için olumsuz deneyimdir ve travmatik sonuçlara getirebilir. Doğru bilinen davranış kalıplarının yeni toplum için geçerli olmaması, hatta bazen yanlış olması bireyi güvensizliğe, kuşkuya, sosyal yalıtılmışlığa ve depresyona sürükleyebilir. Bu anlamda bu insanların yeni toplumda yaşadıkları ikilemi, yalıtılmışlığı anlamak güç değildir. Bu nüfus grubu sığındıkları yeni toplumlarda ne kendi değerlerini serbestse yaşayabilmekte ne de yeni topluma kolayca uyum sağlayabilmektedirler.

Uyum sorununun çözülmesinde dil önemli yer tutmaktadır. Şartlı mültecilerin yaşadığı dil sorunu ile ilgili olarak Ulusal Eylem Planı'nda (2005: 33) STÖ'lerin ve üniversitelerin desteği ile Türkçe dil kursları düzenlenerek sorunun çözüleceği vurgulanmıştır. Zorunlu eğitim dönemindeki şartlı mülteci çocukların eğitilmesi için gerekli tedbirlerin alınacağı ve Türkçe dil eğitiminden sonra telafi projesi adı altında öğrencilerin yaşlarına uygun sınıflarda eğitim görmelerinin sağlanacağı ifade edilmiştir. Fakat Eylem Planının kabulünün üzerinden 10 yıla yakın bir süre geçmesine rağmen dil sorunu hala çözülmemiştir ve yerel halkla sosyal uyumun önünde en önemli engel olarak kalmaktadır.

Felsefe tarihinde insana ilişkin pek çok tanım yapılmıştır. İnsanın bir akıl varlığı, bir duygu varlığı, toplumsal bir varlık olduğu, tanım olarak ileri sürülmüştür. İnsana ilişkin tanımlardan biri de onun kültür varlığı olduğudur. Mitoloji, sanat, dil, din, bilim, felsefe, hukuk bunların hepsi insanın ürettiği kültür dünyasını oluşturan öğelerdir. İnsan bunlarla kendine özgü bir dünya meydana getirir. Kültürü ve buna bağlı olarak tarihsel olanı üreten, meydana getiren biricik varlık insandır (Anđ, 2006: 121). Kuçuradi ve Peker'e (2004: 131) göre insan hakları, başka kültürlerde herhangi bir zorlama olmadan geçerli olacaksa, bu, başkalarına tek yanlı bir biçimde öğüt vermek yerine kültürlerarası bir diyalog yoluyla sağlanmalıdır.

Şartlı mülteciler ile yerel halkın etkileşimi önünde duran en önemli engellerden birisi de kültür farklılığıdır. Türkiye'ye sığınanların esasen Orta Doğu ülkelerinden geldiğini göz önünde bulundurursak onlarla yerel halk arasında İslami temellerle şekillenen kültürel benzerlikleri görmüş oluruz. Fakat bununla beraber etkileşimi etkileyen kültürel farklılıklar da bulunmaktadır. Türkiye toplumu İslami değerlerden doğan kültür unsurları ile beraber bir Türk kültürünün taşıyıcısıdır. Örneğin Irak'tan gelenler ise İslami değerlerden doğan kültür stereotipleri ile beraber İslam'dan önceki bir Arap kültürünün taşıyıcısıdır. Dolayısıyla Türkiye'de yerel toplum ile bu nüfus grubu arasındaki kültürel farklar esasen etnik kökene dayanmaktadır diyebiliriz.

Uyum sorunu sadece şartlı mülteciler üzerinden çözülmesi gereken bir olgu değildir. Bu bireylerin yerel topluma sağlıklı bir şekilde uyum sağlaması için

yerel halkın da bu etkileşime istekli ve hazırlıklı olması gerekmektedir. Bu anlamda devletin ve STÖ'lerin yerel halkı sığınma konusunda bilinçlendirme çalışmaları bir hazırlık aşaması olabilir. Nitekim yerel halk bu insanlara kendilerine ait kaynakları benimseyen bir külfet gibi yaklaşabilir. Ayrıca bu bireylerin farklı kültürlerden gelmesi, fizyolojik olarak yerel halka benzememesi gibi etmenler sosyal uyum açısından itici unsurlar olabilir. Toplumda farklı olanın ötekileştirilmesi, kabul görmemesi şartlı mülteciler açısından sıklıkla yaşanan bir durumdur. Bunun sonucunda ise yerel halk tarafından dışlanan bu bireyler toplum içine çıkmamaya, sosyalleşmemeye ve yalıtılmış hayat yaşamaya başlarlar. Artık tek düşünceleri üçüncü bir ülkeye kabul edilerek gitmektir.

Bu noktada tartışılması gereken bir diğer nokta ise şartlı mültecilerin yerel topluma uyum sağlamama istekleri olabilir. Bunun nedeni onların Türkiye'de sadece belli bir süre, üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye dek kalmalarıdır. Dolayısıyla bu insanlar Türkiye'de geçirdikleri zamanı sadece bir bekleme süresi olduğu için yerel halkla iyi bir etkileşimi anlamsız bulabilirler. Bunun sonucunda da dil öğrenmeyi, çocuklarının veya kendilerinin eğitimini, yerel halkla uyum sorunlarının çözümünü yerleşecekleri üçüncü bir ülkeye bırakmayı tercih edebilirler.

Bu nüfus grubunun sosyal uyumu için özellikle kalıcı yerleşimlerin olacağı bölgelerdeki yerel topluma yönelik farkındalık yaratma çalışmalarına büyük ihtiyaç bulunmaktadır. Ancak aynı zamanda istihdamla ilgili olarak Türkiye'deki sınırlı olanaklar şartlı mültecilerin kabulünü zorlaştıran bir etki yaratabilir. Bu çerçevede bu insanlara yönelik olarak ayrımcılık ve dışlama yaratabilecek potansiyel alanlarda iyi düzenlemelere ihtiyaç bulunmaktadır. Yapılan düzenlemelerde temel kural, yaşam standartlarının yaşadıkları yerel topluluktaki standartların üstünde olmaması ve dolayısıyla olumsuz tutumların hedefi olmamalarıdır (Buz, 2008: 13). Buz'un da ifade ettiği gibi bu bireylerin hem normal yaşam koşullarına erişebilmesi hem de yerel toplum tarafından dışlanmaması için mevcut kaynaklardan yerel halk gibi yararlanabilmelerine fırsat verilmeli, kıt kaynakların kullanımında ise yerel toplum tarafından dışlanmamaları için öncelik Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına verilmelidir.

Şartlı mültecilerin yerel halkla sosyal uyumu ulusal mevzuatta aksini bulmuş bir konudur. Ulusal Eylem Planı'ndaki (2005: 32-35) Entegrasyon başlığı altında ulusal ve uluslararası kuruluşlarla yapılacak işbirliği ile bu insanların yerel toplumla bütünleşmesi ve sosyal yardımlardan bahsedilmektedir. Ayrıca kadınlar, çocuklar gibi hassas grupların sosyal uyumunda verilecek hizmetlere de yer verilmektedir. Eğitim, sağlık, iş piyasasına erişim, sosyal iktisadi ve kültürel haklara erişimden de Entegrasyon başlığı altında bahsedilmektedir. Fakat bahsi geçen bütün bu sosyal uyum unsurları sadece mevzuat olarak kalmış, etkin bir sosyal politika haline getirilememiştir.

İlk kez Ulusal Eylem Planı'nda, uyum programlarına hızlı bir şekilde geçilmesi gerektiği ve sosyal uyum için bir sistem oluşturulmak istendiğinden bahsedilmiştir. Jeopolitik konumu itibariyle sürekli sığınma durağı veya geçiş güzergâhı olan Türkiye için sosyal uyum politikalarının sistemli bir şekilde yürütülmesi ve sorumlu bir kurumun görevlendirilmesi şarttır. Fakat yıllara göre katlanarak artan şartlı mülteci sayısına bakacak olursak böyle bir sistemin geliştirilmesi için oldukça geç kalınmıştır. Sistemli bir sosyal uyum politikasının eksikliğinden kaynaklanan sebeplerle yerel halkla bu nüfus grubu bir birini tanımaktan ve kaynaşmaktan uzak kalmışlardır.

Bu insanların yerel halkla sağlıklı bir şekilde bütünleşmesi için yerel yönetimlere önemli görevler düşmektedir. Yerel yönetimler sundukları hizmetlere bu bireylerin kolay bir şekilde ulaşmasını sağlamalıdır. Sosyal uyumunun başarılı olması için yerel yönetimlere yetki verilmesi de önemlidir. Eylem Planı'nda (2005: 32) da bahsedildiği gibi sosyal uyum faaliyetleri ile ilgili olarak devletin denetleyici rolü olmalıdır.

Avrupa ülkelerinde mülteciler için oluşturulan uyum politikalarının Türkiye için örnek olması açısından kısa şekilde gözden geçirelim. Almanya'da tüm daimi ikamet izni sahibi göçmenler geldikleri ilk üç yıl içerisinde uyum programına katılabilmektedirler. Yerel seviyede daimi ikamet izni alır almaz yetkililer tarafından ilk danışmanlık hizmeti verilir. Bu ilk görüşmede göçmenin de hemfikir olduğu şekilde daha çok dil eğitimi ve eğitime nasıl cevap verdiği tespit edilmeye çalışılır. Nihai danışman hizmetleri bölümünde eğitim uzmanları ve iş

bulma birimi görevlilerince mesleki eğitim ve çalışma hayatına uyum konularında yardımcı olmaktadır (Tekin, 2009: 90).

Almanya’da genel olarak göçmenlerin sosyal uyumu için çeşitli uyum kursları vardır. Örneğin, Detmold uyum kursu uzun süreli olarak Almanya’da yaşayan ve az Almanca bilen ya da hiç Almanca bilmeyen bütün göçmenlere yönelik bir etkinliktir. Uyum kursu 600 ders saatinden oluşan bir dil kursu ile 45 ders saatinden oluşan bir oryantasyon kursundan ibarettir. Genel uyum kursunun yanı sıra hanımlar, ebeveynler ve gençler ile henüz yeterince okuyup yazamayan göçmenler için özel uyum kursları da mevcuttur. Uzun bir süredir Almanya’da yaşayanlar fakat hala doğru bir şekilde Almanca konuşamayanlar için özel teşvik kursları bulunmaktadır. Özel uyum kursları azami 945 ders saati kadar sürmektedir. Hızlı bir şekilde öğrenebilenler için 430 ders saatinden oluşan yoğunlaştırılmış kurs da vardır. Almancayı çok az anlayabilen ya da hiç anlayamayanlar uyum kursuna katılmakla yükümlüdür. Kursların ders saati 1 €’dur. Düşük gelirliler indirim ya da ücretten muafiyet için başvuruda bulunabilirler (<http://www.integration-detmold.de/tr/dil-kurslari/entegrasyon-kurslari.html>, 22.7.2014). Görüldüğü gibi Detmold uyum modelinde üzerinde durulan en önemli konu dil eğitimidir. Dil eğitimi sosyal uyumda esas unsur olmakla beraber Almanya’nın ayrı ayrı vilayetlerinde ayrı ayrı uyum kursları uygulanabilmektedir. Uzun bir süredir Almanya’da yaşayıp hala Almanca konuşamayanlar için teşvik kursları ve Almanca anlamayanlar için dil kursuna katılma yükümlülüğünün getirilmesi uzun süredir göçmen ve mültecilerin varış ülkesi olan Almanya’nın deneyimleyerek ortaya çıkardığı ve sosyal politikalara örnek olabilecek nitelikteki uygulamalarıdır. Türkiye sığınma açısından bir varış ülkesi olmasa da giderek artan sığınma başvurularının etkisiyle şartlı mültecilerin Türkiye’de kalış süresi oldukça uzamıştır. Bundan dolayı dil kursları düzenlenerek yabancıların sığınma başvuruları alındığı tarihten itibaren bu dil kurslarına katılmaları zorunlu hale getirilmelidir.

Detmold modelinde uyum kurslarına katılımda mülteciler ayrı bir grup olarak değil, göçmenler içinde ele alınmaktadır. Böyle bir yaklaşım mültecileri diğer yabancılardan ayırmanın önüne geçerek onlara hem de diğer göçmenlerle

beraber uyum programlarına katılma ve kaynaşma fırsatı vermektedir. Ayrıca hanımlar, ebeveynler ve gençlere yönelik düzenlenen özel uyum kursları göçmenlerin ailedeki rolleri ve gelişim çağının gerektirdiği sosyalleşme biçimlerinin öğrenilmesi açısından hızlı bir uyum sürecini de beraberinde getirecektir.

Tekine göre (2009: 83-97) Avrupa Birliği'nin uyum politikası çok güçlü olmamakla birlikte Finlandiya, İsveç ve Norveç gibi Birlik içerisinde insan haklarına, kişisel özgürlüklere ve sosyal devlet olma anlayışına sahip İskandinav Ülkeleri, diğer üye ülkelere nispeten mülteciler için daha cazip koşullar sunmaktadır. Özellikle Finlandiya'nın mültecilere verdiği aylık geçim miktarı, diğer ülkelere kıyasla oldukça hatırı sayılır bir rakamdır. Avrupa Birliği fonlarınca desteklenen ulusal aktiviteler ve özellikle Avrupa Mülteci Fonu bu alanda kullanılan önemli araçlardandır. İsveç'te tanıtım kursu sosyal yardım parası alan göçmenlere zorunludur. Yeni gelen göçmenlerden en az 16 yaşında olanlar bu programa girmeye hak kazanırlar. Yine diğer programlara benzer şekilde dil eğitimi, sosyal hayatı ve günlük yaşamı tanıma ve İsveç toplumunu ve iş hayatını anlamaya yönelik hizmetler verilmektedir.

İsveç sosyal uyum programı olarak tanıtım kursu Türkiye için uygulanabilir. Yerel toplumu tanımak, kültürünü anlamak ve farklılıkların farkında olmak yerel halkla uyum içinde yaşamak için uygun davranış biçimlerini geliştirmeye yardımcı olur ve farklılıktan kaynaklanan olası sorunların önlenmesine yardımcı olur.

Ocak 2007 tarihinden itibaren uygulanmak üzere Birlik üyelerine sığınma konusunda yardım ve destek sağlamak amacıyla Entegrasyon Fonu kurulmuştur. Entegrasyon fonunun genel amacı, üçüncü ülkelerden gelerek AB içerisinde ikamet eden yabancıların Avrupa toplumuna uyumunu sağlamada Birlik ülkelerine destek vermektir. Bu araçla ayrıca Birlik üyelerinin kapasitelerinin artırılarak programın uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi de sağlanmak istenmiştir. Ayrıca üye ülkeler arasında bilgi değişimi, iyi uygulamaların paylaşımı ve işbirliğinin temini de hedeflenmektedir.

Entegrasyon Fonu, Avrupa Sosyal Fonu altında mültecilerin iş piyasasına erişimini artırıcı türden faaliyetleri tamamlayıcı niteliktedir (Tekin, 2009: 85-86).

Türkiye Avrupa Birliğine üye olduğu andan itibaren Entegrasyon Fonundan yararlanma hakkına sahip olacaktır. Farklı alanlarda yeniden yapılanmaları gerekli kılan sosyal uyum programları maddi anlamda da istikrarlı olmayı gerektirmektedir. Sağlık hizmetinden yararlanma gibi önemli bir ihtiyacı daha yeni temin etmeye başlayan Türkiye yakın zamanda Avrupa modeline uygun sistemli bir sosyal uyum sistemi üretmekten uzak görülmektedir.

1.5. Şartlı Mültecilerle Sosyal Çalışma

Sosyal çalışma, kendilerine pek de davetkâr olmayan hatta düşmanca olan yabancı kentsel ortamlarda bulunan mültecilerin gereksinimlerini belirler. Bundan dolayı sosyal hizmetlerin amacı yerel yönetimin ve halkın yardımlarıyla kendi ayakları üstünde durabilen mülteci toplulukları yaratmaktır. Mülteciler için sosyal hizmetler kendi kendilerine yetebilme, karşılaştıkları acil sorunları çözebilme ve aynı zamanda da emniyet duygusu inşa edebilme becerilerini geliştirmeye odaklanır (BMMYK, 1994: 7-8).

Türkiye’de şartlı mültecilere yönelik sosyal hizmetler esasen sorunların ortaya çıkmasından sonraki müdahale sürecine dayanmaktadır ve henüz sistemli bir hizmet sunumu oluşturulamamıştır. Şartlı mültecilerin Türkiye’de karşılaştıkları sorunlar çok boyutludur ve sistemli müdahaleyi gerektirmektedir. Sistemli bir müdahale ise ancak konuyla ilgili farklı meslek gruplarının bir arada çalışması ile mümkündür. En başta ilgili yasal düzenlemelerin oluşturulması için hukukçulara ve siyaset bilimcilerine ihtiyaç vardır. Bu bireylerin sağlıklı bir yaşam sürmesi için psikiyatrisiler de dâhil olmakla doktorlara, eğitim haklarından yararlanabilmeleri için eğitimcilere, sosyal çevrelerinde kendilerine yeten, sağlıklı birer birey olmaları için ise sosyal çalışmacılara ihtiyaç vardır.

Şartlı mültecilerle sosyal çalışmada esasen hak temelli yaklaşım benimsenmektedir. Sığınma bir insan hakkıdır ve şartlı mülteciler her insan gibi onurlu muameleyi ve kimseye muhtaç olmadan devletin koruması altında

insanca yaşamayı hak etmektedirler.

Hak temelli yaklaşımda söz konusu olan; bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak bir anlamda haklarını yerine getirmektir. Böylece hak temelli yaklaşım adaletsizliği, eşitsizliği ve ihmal edilmişliği ortadan kaldırır. Hak temelli bir yaklaşım bu hizmeti “hayır” için yapmaz, o kişinin buna “hakkı” olduğu için yapar. Hak temelli yaklaşım; görev sahiplerini kendi yükümlülüklerini yerine getirmeleri için hak sahiplerini ise hak talebinde bulunmalarını sağlamak için güçlendirir (Tufan ve ark., 2009: 77).

Bu anlamda şartlı mültecilerin yerel halkın içinde, onlarla kaynaşarak huzurlu bir şekilde yaşaması haklarıdır ve ister devlet isterse de STÖ'ler bu hakkın gerçekleşmesi için somut faaliyetlerde bulunmalıdır.

Sosyal uyum faaliyetlerinden bahsederken mesleğin de ilgi alanında olan sosyal dışlanma ve sosyal içerme gibi ifadelerin neleri kapsadığına ve ne anlama geldiğine bakılmalıdır.

Aslantep'e göre (2009: 73) sosyal dışlanma en geniş anlamıyla süreklilik arz eden ve toplumun temel sosyal ve mesleki ortamının dışında kalmayı doğuran çok boyutlu dezavantajlı olma durumudur. Özetle “birbiriyle ilintili olarak ekonomik, sosyal, kültürel ve politik yaşama etkin katılma yeteneğinden yoksun olma” durumudur. İçağasioğlu Çoban'a göre (2009: 343-344) sosyal içerme kavramı, devlet aygıtının sorumluluk almasını ve bu sorumluluğu yerine getirirken ‘hak’ perspektifinden konuya yaklaşmasını zorunlu kılmaktadır. Kültürel dışlanma, kişinin belli yaşam biçimleri (etnik köken, engellilik, psikiyatrik hastalıklar gibi) nedenlerle ‘öteki’ olarak damgalanması sonucunda toplum dışına itilme sürecini kapsamaktadır. Bu süreçte kişi çeşitli nedenlerle kendi kültürünü koruyarak toplumla bütünleşemez.

Şartlı mültecilerle yerel halkın sosyal uyumu önünde duran esas engellerden birinin de kültürel dışlanma olduğunu söyleyebiliriz. Bu insanlar etnik kökenlerinden, farklı kültürel değerlere sahip olmalarından dolayı yerel halk tarafından dışlanmaktadırlar. Bundan dolayı şartlı mültecilerin kültürleri ile ilgili tanıtıcı faaliyetlerin yapılması önemlidir.

Kültürel dışlanmanın göç etme durumu ile güçlü bağları vardır. Göç sonrasında yeni yaşama uyum sorunun önünde duran ve aşılması zor olan en büyük engel kültürel birikimden dolayı “öteki” durumuna düşmektir.

Göçmenlerin, hem iç göç hem de dış göç örneğinde dışlanmışlığa tepkisi ya da bu durumla baş etme stratejisi genelde ‘gettolaşma’ şeklinde olmaktadır. Benzer ülkelerden, kökenlerden gelen ya da benzer nedenlerle göç eden insanlar, güvenli görmedikleri çevreye karşı kendilerine ait bir yaşam alanı (getto) kurmaktadır. Bu gettolar bazen coğrafi olarak da aynı bölge olabileceği gibi bazen de psikolojik olabilir. Sonuçta, oluşturulan bu getto güvenli alan olarak görülmekte ve dışarındaki yabancıya, bilinmeyene ya da tehlikeli olana karşı kullanılmaktadır. Bu gettoların sınırları çok katı değilse, bu durum yeni yere uyum konusunda kolaylaştırıcı olabilmektedir. Aksine, bu sınırlar katı ve tutucu olduğunda sosyal dışlanmayı pekiştiren bir araç haline dönüşmektedir (Tufan ve Özgür, 2009: 85-90).

Sığınma alanında sosyal çalışmacıların pek çok rolleri vardır. Bunlar aşağıdakilerdir:

Danışmanlık: şartlı mültecilere ihtiyaç duydukları her konuda danışmanlık verilir.

Savunuculuk: gerektiğinde şartlı mültecilerin hakları savunulur.

Bilgi verme: şartlı mültecilere ihtiyaç duydukları her konuda bilgi verilir ve yönlendirilir.

Kaynaklarla buluşturma: müracaatçıları toplumdaki kaynaklarla buluşturma anlamında çalışmalar yapılır.

Toplumla bütünleştirme: toplumların ön yargıları nedeniyle bu insanlar çok zorluk yaşamaktadırlar. Bu anlamda mesleki olarak sözü geçen nüfus grubunu ve toplumu bütünleştirme çalışmaları yapılabilir.

Güçlendirme: şartlı mültecilerin içinde buldukları tüm güçlüklerle karşı koymaları yönünde çalışmalar yapılır. Müracaatçıları güçlendirirken sosyal çalışmacı “güç” kaynaklarına başvurma gereksinimi duyabilir (multeci.net/Sosyal Hizmet Mesleği ve Mültecilik).

Şartlı mülteciler aynı zamanda sosyal sistemlerin bir parçasıdır. Bu nedenle sosyal hizmet uygulamalarını planlarken, politika sistemi, yasalar sistemi,

toplum sistemi, hizmetler sistemi gibi sistemlerin sosyal hizmet uygulamaları üzerinde doğrudan etkisini göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Örneğin ulusal mevzuata göre Avrupa ülkeleri dışından gelenlere şartlı mülteci statüsü verilir ve bu kişiler kalıcı olarak Türkiye'de yerleşemezler. Makro sistemlerden biri olan sığınma politikası buna izin vermediği için, bu insanlar başvurusunun sonuçlanmasını sabırsızlıkla bekleyen kişiler olacaktır. Makro ve mezo sistemlerdeki yapısal düzenlemeler, doğrudan mikro düzeyde (bireysel/aile) sorunlarının çözüme kavuşturulmasını önleyebilmektedir. Makro düzeyde bir takım değişiklikler, mikro düzeyde birey/aile ile çalışmayı destekleyecek hale getirildiğinde yapılan sosyal hizmet uygulamaları amacına ulaşmış olacaktır (Buz, 2004: 127). Türkiye'de şartlı mültecilere ilişkin sosyal hizmetlerin yeniden yapılması aşamasında, hedef grubunun ve Türkiye toplumunun gereksinimlerinin mikrodan makroya kadar detaylı bir biçimde hesaplanması ve sistemci bir bakış açısıyla ele alınması yararlı olacaktır. Bütüncül ve sistemci bakış açısı bireyi sosyal çevresi içinde ele almaktadır. Birey, aile, sosyal çevre ve toplum gibi sistemler birbiriyle bağlantılıdır ve birbirinden bağımsız olarak düşünülemez. Bu sistemlerin toplumsal yapı içindeki etkileşimleri, iletişimleri, devinimleri ve işlevleri, sığınma ve göç olgusuyla bağlantılı olarak yapısal bir biçimde analiz edilmelidir (Beter, 2006 b: 255).

Uyum sorunsalının çözümünde sistemci bakış açısının özümsemesi son derece önemlidir. Toplumu bir bütün, bir sistem olarak ele alacak olursak toplum dengesinin nasıl korunabileceğine ilişkin fikir edinmiş oluruz. Sistemin normal ve sağlıklı bir şekilde işleyişi için onun bütün bileşenleri bir biriyle ahenkli ve güçlü bağlara sahip olmalıdır. Aynı şekilde, toplumsal uyum ve denge için toplumu oluşturan bireylerin bir biriyle sağlıklı ve süreğen bir iletişim ve etkileşim içinde olmaları gerekmektedir. Topluma sonradan dâhil olan bir birey onun işleyişini bozmadan uyum sağlamaya çalışmalıdır. Bu noktada yerel toplum da yeni gelen bireyin farklılıklarının bilincinde olarak genel toplum menfaati, istikrarlı ve huzurlu bir yaşam için farklılıklarına saygı duyarak onu içine almalıdır.

İltica konusunda devlet ve STÖ'ler beraber çalışmalı ve aralarında bir iletişim ağı oluşturulmalıdır. Uzun süre Türkiye'de şartlı mültecilere yönelik sosyal

hizmetler esasen STÖ'ler tarafından yürütülmüş ve ortaya çıkan sorunların çözümüne odaklanılmıştır. Oysa koruyucu önleyici sosyal hizmetlerin yapılması ile hem kaynaklara tasarruf edilir hem de sorunlar büyümeden daha elverişli bir şekilde müdahale yapılabilir. Bu anlamda Türkiye'de şartlı mültecilere yönelik sosyal hizmetlerin sunumunda koruyucu önleyici çalışmalara ağırlık verilmelidir.

2. BÖLÜM

ARAŞTIRMA BİLGİLERİ

2.1. ARAŞTIRMANIN SORUNSALI

Türkiye'ye başka ülkelerden gelerek sığınan nüfus son 10 yılda önemli derecede artmıştır ([http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/tr\(3\).pdf](http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/tr(3).pdf), 10,8,2014). Özellikle Orta Doğu'da olan savaşlar, insan hakları ihlalleri nedeniyle Türkiye'ye sığınan nüfusun sayısı katlanarak artmış, ülkede sayı itibariyle önemli bir nüfus sayılan şartlı mültecilerin sosyal uyumu konusu gündeme gelmeye başlamıştır. Gözardı edilemeyecek kadar hızla çoğalan bu nüfus ülkenin sosyal politikalarının hedef kitesinden kenar düşünülemez ve bu sosyal politikaların en önemli ayaklarından biri de sosyal uyumla ilgili yapılanmalardır.

Şartlı mülteciler toplumla sosyal uyumda sorunlar yaşamaktadır. Buz'un (2002: 148-149) araştırmasına göre şartlı mültecilerin %99'u uyum ve sosyal ilişki kurmaya ilişkin sorunlar yaşamaktadır. Onların %63,9'u ülkeler farklı olduğu için uyumda zorlanmakta, %58,5'i insanlarla yeni ilişkiler kurma konusunda güçlükler yaşamakta, %57,3'ü kültür farklılığı yaşamakta, %20,8'i insanlara kaba davranmaya başlamakta, %23,6'sı insanlara karşı tahammülsüz olmaya başlamaktadır. Yine Buz'un (2002: 166) araştırmasına göre şartlı mültecilerin %29,8'i uyum sağlama konusunda yardım istemektedir.

Türkiye'ye Gelen Geçici Sığınmacı Kadın ve Çocukların Psikososyal İhtiyaçlarının Tespiti Araştırmasında (Mazlum-Der, 2005: 66), araştırmaya katılan kadın şartlı mültecilerden bazılarının toplum tarafından dışlandıklarını ve önyargıya maruz kaldıklarını ifade ettikleri belirtilmiştir. Özhan'ın (2010: 86) yaptığı araştırmada şartlı mültecilerin yerel halkla %77,9 oranında iletişim sorunları yaşadığı ortaya çıkmıştır. Çağlar'ın (2011: 138-139) araştırmasında ise şartlı mültecilerin %58,4'ünün yerel halktan arkadaşı veya dostu olmadığı ortaya çıkmıştır.

Geçen on iki yıl içinde alana ilişkin yapılmış araştırmaların tümü şartlı mültecilerin yerel halkla uyum konusunda sorunlar yaşadıklarını ortaya

koymaktadır. Bu sorunlar her iki tarafın da bir birine karşı olumsuz görüşlerinden kaynaklanabilir. Bu sorunların ana nedenlerinin ise iki tarafın da bir biri ile iletişimde olmamaları, bir birini anlamamaları ve bir birilerini kalıp yargılarla yargılamalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Yeni bir ülke, başka bir toplum şartlı mülteci birey için bir bilinmeyendir. Dolayısıyla bu bilinmeyene karşı yeni ilişkiler sistemi oluşturmak durumundadır. Oluşacak bu yeni ilişkiler sistemini sosyo demografik özelliklerle beraber köken ülkeden getirilmiş ve yeni ülkede oluşmuş bir dizi etkenin de etkilediği düşünülmektedir. Ayrıca bu ilişkiler sistemine toplumsal etkinin gücünü de yadsıyamayız.

Bu ilişkiler sisteminin eyleme dönüşmesinden önceki evre olan şartlı mültecilerin içine girdikleri yeni toplum hakkında algılarının neler olduğu, yerel halka ilişkin nasıl bir görüş oluşturduklarının belirlenmesi uyum politikalarının yapılması için bir önkoşuldur. Dolayısıyla uyum sorunsalından kaynaklanacak toplumsal çatışmalar ve huzursuzlukların önlenmesi için şartlı mültecilerin yerel halka ilişkin algılarının tespitinin yapılması önemlidir. Bu anlamda şartlı mültecilerin yerel halka ilişkin görüşleri ve bu görüşlerin oluşmasında sosyo demografik, kültürel, köken ülkeye ve gelinen ülkeye ilişkin özelliklerin etkili olup olmadığı araştırmanın temel sorununu oluşturmaktadır.

2.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın genel amacını Afyonkarahisar'daki şartlı mültecilerin yerel halka ilişkin görüşlerinin araştırılması oluşturmaktadır.

2.3. ARAŞTIRMANIN DENENCELERİ

Araştırmanın denenceleri bunlardır:

1. Şartlı mültecilerin sosyo demografik özellikleri ile yerel halka yönelik görüşleri arasında ilişki vardır.

2. Şartlı mültecilerin kültürel özellikleri (eğitim düzeyi, dini inancı) ile yerel halka yönelik görüşleri arasında ilişki vardır.
3. Şartlı mültecilerin köken ülkelerinden ayrılma nedenleri ile yerel halka yönelik görüşleri arasında ilişki vardır.
4. Şartlı mültecilerin çalışma durumları ile yerel halka yönelik görüşleri arasında ilişki vardır.
5. Şartlı mültecilerin sosyal çevrelerinde Türk vatandaşı olup olmama durumu ve sosyal çevresi ile olan ilişkileri (problem ile karşılaşıldığında yerel halktan yardım isteme, yerel halk tarafından rahatsız edilme ve yerel halkın tutumunu değerlendirme) ile yerel halka yönelik görüşleri arasında ilişki vardır.
6. Şartlı mültecilerin Türkiye’de yaşadıkları sosyal uyum sorunu ile yerel halka yönelik görüşleri arasında ilişki vardır.
7. Şartlı mültecilerin üçüncü bir ülkeye yerleşme durumu hakkındaki düşünceleri ile yerel halka yönelik görüşleri arasında ilişki vardır.

2.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Konuyla ilgili alanyazın taraması sonucunda Türkiye’deki şartlı mültecilerin yerel halka karşı endişe taşıdığı ortaya çıkmıştır. Bu endişenin sebebi yerel halkın bu nüfus grubuna olan algı ve yargı sisteminden kaynaklanabileceği gibi şartlı mültecilerin geliştirdiği görüşlerden de kaynaklanabilir. Bu konunun araştırılması ileride ortaya çıkabilecek toplumsal çatışmaların çözülmesi için veriler sunabilir.

Türkiye’de konusu şartlı mültecilerin yerel halka karşı görüş veya davranışları olan bir bilimsel araştırma yapılmamıştır. Dolayısıyla bu çalışmanın sonuçları bu nüfus grubunun içinde bulunduğu toplum hakkında ne düşündüğü ortaya çıkacak ve gelecekte olası sorunların çözümüne ışık tutacaktır.

Bu anlamda araştırmanın sığınma ve göç alanında çalışan kamu ve özel kuruluşlara, alanla ilgili olan akademisyen ve öğrencilere önemli veriler sunacağı düşünülmektedir.

2.5. ARAŞTIRMANIN SAYILTISI

Araştırmanın temel sayıltısı dini, dili, ırkı veya her hangi bir sosyal gruba mensubiyetinden asılı olmayarak her insana saygılı ve onurlu davranılması gerekliliğidir.

2.6. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIĞI

Araştırma grubunu şartlı mülteciler oluşturduğu için ve bu bireyler de Türkçe anlamadıkları için araştırmanın temel sınırlılığını dil sorunu oluşturmuştur. Bu nedenle veriler görüşme usulü ile değil, yazışma usulü toplanmıştır.

2.7. ARAŞTIRMANIN TANIMLARI

Şartlı mülteci; Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'ndaki tanıma uygun olan, 16 yaş ve üstü ve en az 6 aydır Afyonkarahisar'da ikamet eden yabancıyı;

Yerel halk; Türkiye Cumhuriyeti kimliğine sahip ve Afyonkarahisar il merkezinde ikamet eden kişileri;

Sosyal uyum; Şartlı mülteciler ile yerel halk arasındaki ahenkli, dengeli ve rasyonel ilişkiler sistemini;

Sorun; Şartlı mültecilerin Türkiye'de kaldıkları süreç içinde karşılaştıkları barınma, ekonomik, sağlık, eğitim, sosyal uyum gibi sorunları,

Görüş; Türkiye'deki şartlı mültecilerin yerel halka karşı oluşturduğu duygu ve düşünce sistemini ifade etmektedir.

2.8. ARAŞTIRMANIN SÜRESİ VE OLANAKLAR

Araştırma, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün yüksek lisans tezinin hazırlanmasında öngördüğü iki yarıyılık dönem içerisinde gerçekleşmiştir. Araştırmaya 2013–2014 eğitim öğretim yılı güz döneminde başlanmış ve çalışma 2013–2014 eğitim öğretim yılı bahar dönemi sonunda tamamlanmıştır.

Araştırmanın tüm giderleri araştırmacı tarafından karşılanmıştır.

3. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırma niceliksel bir araştırma olup ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Bir araştırma geçmişteki ve halen mevcut bir olayı var olduğu şekliyle betimlemeye (tasvir etmeye) yönelikse “tarama” modellerinden yararlanır (İslamoğlu, 2011: 89). Araştırmada, şartlı mültecilere ilişkin özelliklerle yerel halka yönelik görüşleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla ilişkisel tarama modelinin kullanılması uygun görülmüştür.

3.2. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÇALIŞMA KÜMESİ

Araştırmanın evrenini Türkiye’de yaşayan şartlı mülteciler oluşturmaktadır. BMMYK istatistiklerine göre 2014 yılının Temmuz ayı itibariyle Türkiye’de 46267 şartlı mülteci vardır ([http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/tr\(3\).pdf](http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/tr(3).pdf), 10,8,2014). Fakat evreni oluşturan bütün şartlı mültecilere ulaşmak zaman ve ekonomik olarak güç olduğundan araştırma Afyonkarahisar ilinde yaşayan şartlı mültecilerle yapılmıştır. Araştırmanın Afyonkarahisar ilinde yapılmasının nedeni SGDD Ankara ve Afyonkarahisar çalışanlarından alınan bilgiye göre bu ilin yerel halkla şartlı mülteciler arasında en çok uyuşmazlık hallerinin yaşandığı illerden biri olmasıdır.

Aşağıdaki paragrafta araştırma sahası olarak Afyonkarahisar hakkında genel ve tanıtıcı bilgilere kısaca yer verilmiştir.

Afyonkarahisar, Ege Bölgesi’nin Anadolu Bölümü’nde bulunmaktadır. Afyonkarahisar il merkezinin nüfusu 2012 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre 263297 kişidir. Afyonkarahisar ilinin işsizlik oranı 2011 yılı için %5,1, işgücüne katılma oranı %47,1 ve istihdam oranı %44,7’dir. Afyonkarahisar ilinde genç nüfusun ağırlığı dikkat çekicidir. 2012 yılında il

nüfusunun % 41'i 25 yaşın altındadır. 25-64 yaş arası nüfus toplam nüfusun %50'sini, 65 yaş üstü nüfus toplam nüfusun %9'unu oluşturmaktadır. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre ilin kilometrekareye 49 kişi olan nüfus yoğunluğu, 98 olan ülke nüfus yoğunluğunun altındadır. İlin 2012 yılı yıllık nüfus artış hızı binde 7.59'dur. Afyonkarahisar'ın 2010 yılında net göç hızı binde -9.51, 2011 yılında binde -9.75 iken 2012 yılı net göç hızı binde 3.46 ve aldığı net göç 2.429 kişi ile nüfusunun arttığı gözlenmiştir. 2011-2012 dönemi için Afyonkarahisar ilinin %3,46 net göç hızı ile göç aldığı anlaşılmaktadır (TUİK, 2013: xviii-xix).

2011 yılı verilerine göre Afyonkarahisar %5.1 işsizlik oranı ile Türkiye sıralamasında 73. sıradadır. İşgücüne katılma oranı %47.1 ile Türkiye'de 48. sırada yer alırken, %44.7 ile istihdam oranı ile 42. sıradadır. 2012 yılı verilerine göre erkeklerin %98,38'i, kadınların %92,95'i okur yazardır. Yüksekokul veya fakülte mezunu erkeklerin oranı %9.47, kadınların oranı %5,41'dir (<http://www.zafer.org.tr/bolgemiz/tr33-bolgesi/afyonkarahisar/187-afyonkarahisar-ili-sosyal-yapi.html>)

Afyonkarahisar'da mermer sanayi ile birlikte tarım sektörüne bağlı gıda sanayisi de ilin diğer gelişmiş sanayi alanıdır. Gıda sanayi mamulleri Afyonkarahisar'ın avantajlı konumundan ötürü il çevrelerindeki AVM'lerde pazarlama olanağına sahiptir. Afyonkarahisar ilinde tuğla ve kiremit sektörü de önemli bir konuma sahiptir. Afyonkarahisar İli ihracatında öne çıkan sektörler sırasıyla pay ile diğer metalik olmayan ürünlerin imalatı, bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri ve diğer madencilik ve taş ocakçılığı olup, hammadde ve ara malı ihracatının yoğun olduğu anlaşılmaktadır. Buna ek olarak Afyonkarahisar'da öne çıkan ekonomik faaliyetler; metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı, gıda ürünleri ve içecek imalatı sektörü, plastik ve kauçuk ürünleri imalatı sektörü şeklinde sıralanmaktadır (<http://www.zafer.org.tr/bolgemiz/tr33-bolgesi/afyonkarahisar/195-afyonkarahisar-ili-sanayi-ve-ticaret.html>).

Afyonkarahisar Ege ve İç Anadolu bölgelerinin kavuşumunda olmakla bir kavşak noktasıdır. Bu durum ile ticari anlamda bir canlılık kazandırsa da ilin

ağırlıklı nüfus grubunu gençler oluşturmaktadır ve istihdam oranı düşüktür. Bu anlamda ilde mevcut istihdam imkanlarının yeterli olmadığını söyleyebiliriz. Afyonkarahisar nüfus yoğunluğu fazla olmayan bir ildir. Nüfusu yoğun olmayan böyle iller içinde şartlı mülteci nüfusun görünürlüğü artmaktadır. Bununla beraber Afyonkarahisar kendisi de yoğun şartlı mülteci nüfusuna sahip bir ildir. Gerçekten de il merkez sokaklarında yürürken bu çeşitliliği hissetmek, şartlı mülteci bireyleri sürekli görmek mümkündür. Bu anlamda Afyonkarahisar ilinin araştırma için bir laboratuvar olarak seçilmesi anlamlı bulunmuş ve alanda uzman kişilerin önerileri ile de araştırmanın bu ilde yapılması kararlaştırılmıştır.

Araştırmanın çalışma evrenini Afyonkarahisar ilinde yaşayan 15 yaş üstü ve en az 6 aydır bu ilde ikamet eden şartlı mülteciler oluşturmaktadır. Çalışma evreninin 15 yaş üstü olan şartlı mültecilerden seçilmesi çocukların bu araştırma haricinde tutulması, en az 6 ay bu ilde ikamet edenlerle yapılması ise araştırmanın amacına uygun olarak yerel halk hakkında bir görüş oluşturmuş olanların görüşlerinin alınması gerekliliği ile bağlıdır. Araştırmanın çalışma kümesini 15 Ocak 2014 tarihinden itibaren SGDD Afyonkarahisar ofisine başvuran 150 şartlı mülteci oluşturmuştur.

3.3. ARAŞTIRMANIN VERİ TOPLAMA ARACI

Araştırmada veri toplama aracı olarak soru kâğıdı kullanılmıştır. Soru kâğıdı araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Soru kâğıdında 41 soru yer almaktadır. Soru kâğıdında önce şartlı mültecileri tanıtıcı özelliklere, bunu izleyen sorularda ise şartlı mültecilerin yerel halka karşı görüşleri ile ilgili sorulara yer verilmiştir. Soru kâğıdı Türkçe hazırlanarak alanda uzman bir kişiyle tartışılmış, uygun düzenlemeler yapılmıştır. Daha sonra soru kâğıdı ana dilleri Arapça ve Farsça olan kişiler tarafından şartlı mültecilerin en çok konuştuğu diller olan Arapça ve Farsça dillerine çevrilmiştir. Çeviriler SGDD Afyonkarahisar il ofisi tercümanı tarafından kontrol edilmiş ve sorulacak soruların açık ve net olduğu kanısına varılmıştır. 15 Ocak 2014 tarihinde 8 kişiyle ön deneme yapılmıştır. Ön deneme

sonucunda şartlı mültecilerin anlamakta zorluk çektikleri ifadeler daha sade hale getirilmiş, bazı soruların yanıtlarına hepsi şıkkı eklenmiştir.

3.4. ARAŞTIRMANIN VERİ TOPLAMA SÜRECİ

Araştırma 15 Ocak 2014–5 Şubat 2014 tarihleri arasında SGDD Afyonkarahisar il ofisinde yapılmıştır. Soru kâğıdı yazışma tekniği ile doldurulmuş, okuma-yazma bilmeyenler ise soru kâğıdını tercüman aracılığı ile görüşme usulü ile doldurmuşlardır. Sorularda anlaşamazlık olduğu hallerde yine tercümana başvurulmuş ve izah edilmiştir. Şartlı mültecilerin bazı soruları boş bırakmaları üzerine araştırmacı bu soruları tekrar bu kişilere götürmüş, onların bir kısmı soruları cevaplamış bir kısmı ise cevaplamak istemediklerini ifade etmişlerdir. Süreç sonunda 150 kişiyle görüşülmüş ve yine ana dilleri Arapça ve Farsça olan kişiler tarafından bu soru kâğıtları Türkçeye çevrilmiştir.

3.5. VERİLERİN İŞLENMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırma sonucunda elde edilen veriler SPSS 17.0 paket programı aracılığı ile bilgisayara aktarılmış ve bu program aracılığı ile veri analizi yapılmıştır. Bulgular sayı, yüzde oranları ve çapraz tablolar oluşturularak yorumlanmıştır. Çapraz çizelgeler Pearson Ki-Kare Bağımsızlık Testi ile yapılmıştır. Ki-Kare Bağımsızlık Testi iki değişken arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla kullanılmaktadır. Araştırmada verilerin işlenmesi sonucu elde edilen bulgular, frekans çizelgesi ve ki-kare testi sonucu, “Bulgular ve Yorum” bölümünde verilmiştir.

4. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırmaya katılan şartlı mültecilerden toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. Elde edilen bulgular üç başlık altında ele alınmıştır. İlk bölümde şartlı mültecilerin sosyo demografik, kültürel ve ekonomik özellikleri, köken ülkeleri ve Türkiye’de bekleme sürecine ilişkin bulgular yer almıştır. İkinci bölümde şartlı mültecilerin yerel halka yönelik görüşlerini ortaya koyan bulgulara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise denencelerin çözümlenmesi için şartlı mültecilerin yerel halka yönelik görüşlerine etki ettiği düşünülen değişkenlerle ilgili bulgulara yer verilmiştir. Elde edilen bulgulara dayalı olarak açıklama ve yorumlar yapılmıştır.

4.1. ŞARTLI MÜLTECİLERİN DEMOGRAFİK, KÜLTÜREL VE EKONOMİK ÖZELLİKLERİNE, KÖKEN ÜLKELERİ VE TÜRKİYE’DE BEKLEME SÜRECİNE İLİŞKİN BULGULAR

Bu başlık altında araştırmaya katılan şartlı mültecilerin demografik, kültürel ve ekonomik özelliklerine, köken ülkeleri ve Türkiye’de bekleme sürecine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Bölümde şartlı mültecilerin yaşı, cinsiyeti, medeni durumu, Türkiye’de bekleme süresi Türkçe bilme durumu ve düzeyi, hangi ülkeden geldiği, sığınma nedeni, eğitim durumu, köken ülkesindeki mesleği, dini inancı, çalışma durumu, çalışıyorsa aylık ortalama geliri, ekonomik yardım alma durumu, kaldığı yerde kimlerle beraber oturduğu, köken ülke ile ilişkileri, Türkiye’nin gündemini takip etme durumu ile ilgili bulgular yer almaktadır.

Çizelge 1. Şartlı Mültecilerin Yaşları

Yaş	Sayı (n)	Yüzde (%)
15–20	21	14,0
21–30	62	41,4
31–40	31	20,8
41–50	19	12,4
51 ve üstü	13	8,7
Yanıtsız	4	2,7
Toplam	150	100,0

Araştırmaya katılan şartlı mültecilerin %14'ü 15–20, %41,4'ü 21–30, %20,8'i 31–40, %12,4'ü 41–50, %8,7'si 51 ve üstü yaş grubundadır. Araştırmaya katılanlardan 4'ü bu soruya yanıt vermemiştir.

Şartlı mültecilerin ortalama 25 yaşında olduğunu, en fazla şartlı mülteci sayısının 21–30 yaş grubundaki kişilerden oluştuğunu görmekteyiz. Bu yaş aralığı gençlik dönemine denk gelmekle insanların en üretken olduğu zaman dilimidir. Bunu izleyen en büyük yüzde ise genç yetişkinlik devrine denk gelmektedir ki, bu da kişilerin hayatlarını artık bağımsız, kâmil bir birey gibi sürdürebildiği zaman aralığıdır. Buradan sonuçla sığınma yoluna başvurmuş kişilerin hayatlarının en üretken zaman aralıklarını vatanlarından ayrı ve bir yığın sorunla baş ederek geçirmek zorunda kaldıklarını söyleyebiliriz.

Özhan'ın (2010: 86) Tokat ilinde yaptığı araştırmada şartlı mültecilerin %7,4'ünün 15–23, %42,6'sının 23–31, %25'inin 31–40, %11,8'inin 41–50, %13,2'sinin 51 ve üstü yaş grubunda olduğu ortaya çıkmıştır. Çağlar'ın (2011: 92) araştırmasında şartlı mültecilerin %10,6'sının 15-19, %36,2'sinin 20-29, %29,8'inin 30-39, %13,9'unun 40-49, %9,5'inin ise 50 yaş ve üstünde oldukları ortaya çıkmıştır. İki araştırmanın da bulguları yapılan bu araştırmanın bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Çizelge 2. Şartlı Mültecilerin Cinsiyetleri

Cinsiyet	Sayı (n)	Yüzde (%)
Erkek	106	70,7
Kadın	44	29,3
Toplam	150	100,0

Cinsiyet değişkenine göre şartlı mültecilerin %29,3'ü kadın, %70,7'si erkek olarak dağılmaktadır.

Çizelgeden de görüldüğü gibi araştırmaya katılan şartlı mültecilerin $\frac{2}{3}$ 'den fazlası erkeklerden oluşmaktadır. Bunun nedenlerinden biri sığınma gibi zor bir olguya esasen erkeklerin başvurması olabilir. Araştırmayla bağlantılı diğer neden ise evli olan şartlı mültecilerden danışmanlık için derneğe başvuranların kayıt hane halkı üzerinden yapıldığı için esasen erkekler olması olabilir.

Buz'un (2004: 139) araştırmasında şartlı mültecilerin %68,7'sinin erkek, %31,3'ünün kadın olduğu ortaya çıkmıştır. Bu araştırmanın sonucu yapılan araştırma sonucuyla örtüşmektedir.

Çizelge 3. Şartlı Mültecilerin Medeni Durumu

Medeni Durum	Sayı (n)	Yüzde (%)
Evli	78	52,0
Bekâr	60	40,0
Dul (eşi vefat etmiş)	7	4,7
Boşanmış	3	2,0
Yanıtsız	2	1,3
Toplam	150	100,0

Şartlı mültecilerin medeni durumlarına bakıldığında evlilerin %52 ile araştırma grubunun hemen hemen yarısını oluşturduğunu görmekteyiz. Bu grubu %40 ile bekârlar izlemektedir. Ardından ise %4,7 ile dullar ve %2 ile boşanmışlar gelmektedir. 2 kişi bu soruya yanıt vermemiştir.

Taşdelen'in (2011: 140) İzmir ilinde yaptığı araştırmaya göre şartlı mültecilerin

%56'sı evli, %44'ü bekârdır. Çağlar'ın (2011: 95) yaptığı araştırmada ise şartlı mültecilerin %60,2'sinin evli, %29,2'sinin bekâr, %4,7'sinin dul, %2,6'sının boşanmış olduğu sonucuna varılmıştır. Bu iki araştırma sonucu yapılan bu araştırma ile benzerlik göstermektedir. Yalnızca Çağlar'ın araştırmasında bekâr olanların oranı bir az daha düşüktür.

Çizelge 4. Şartlı Mültecilerin Türkiye'de Bekleme Süresi

Türkiye'de Bekleme Süresi	Sayı (n)	Yüzde (%)
6 ay–1 yıl	62	41,3
1–2 yıl	2	1,3
2–3 yıl	63	42,1
3–5 yıl	18	12,0
5 yıl üstü	3	2,0
Yanıtsız	2	1,3
Toplam	150	100,0

Araştırmaya katılan şartlı mültecilerin %42,1'i 2–3 yıldır Türkiye'de olduklarını belirtmişlerdir. %41,3'ü 6 ay–1 sene, %12'si ise 3–5 yıldır Türkiye'de beklediklerini ifade etmişlerdir. Şartlı mültecilerin %2'si 5 yılı aşkın süre, %1,3'ü ise 1–2 yıl arası Türkiye'de yaşadıklarını açıklamışlardır. 2 kişi bu soruyu yanıtlamamıştır.

Şartlı mültecilerin %57,4'ü en az 1 yıl, %14'ü ise en az 3 yıldır Türkiye'dedir. 6 yıla kadar uzayabilen bu zaman dilimi sadece beklemekle geçen pasif bir süredir. Buldukları ülkenin vatandaşlığını taşımayan şartlı mülteciler bu süre içinde Türk vatandaşları ile eşdeğer haklara sahip olmamakla beraber içinde buldukları sosyal çevreden soyutlanmakta ve yalıtılmış bir hayat yaşamaktadırlar. Bu da yaş değişkeninden de gördüğümüz gibi çoğunlukla genç ve genç yetişkinlik çağında olan bu insanların hayatlarının en verimli dönemlerini bir belirsizlik ve boşluk içinde geçirmelerine sebep olmaktadır.

Çizelge 5. Şartlı Mültecilerin Türkçe Bilme Durumu

Türkçe Bilme	Sayı (n)	Yüzde (%)
Evet	76	50,7
Hayır	73	48,6
Yanıtsız	1	0,7
Toplam	150	100,0

Araştırma grubuna dâhil şartlı mültecilerin %50,7'si az veya çok derecede Türkçe bildiğini ifade etmiştir. Bu soruyu yanıtlayanların %48,6'sı ise Türkçe bilmediğini ifade etmiş, 1 kişi ise bu soruyu cevaplamamıştır.

Şartlı mültecilerin yarıdan fazlasının bu soruya olumlu cevap vermesi sevindiricidir. Çünkü bilindiği üzere dil sosyal uyumun gerçekleşmesini için önemli ön koşuldur.

Buz'un (2002: 98) araştırmasında şartlı mültecilerin yaklaşık %75'inin Türkçe bilmediği aşikâr olmuştur. Bu araştırma ile bizim yaptığımız araştırmanın sonuçları farklılık göstermektedir. Çağlar'ın (2011: 99) araştırmasında ise şartlı mültecilerin %60,6'sının Türkçe bilmediği ortaya çıkmıştır. Bu araştırmanın bulguları ise bizim yaptığımız araştırmanın bulgularına daha yakındır.

Bu araştırmadan çıkan bulguda da şartlı mültecilerin %48,6'sının Türkçe bilmemesi, diğer iki araştırmaya da bakarsak yıllara göre şartlı mültecilerden Türkçe bilenlerin oranının arttığını göstermektedir.

Çizelge 6. Şartlı Mültecilerin Türkçe Bilgi Düzeyi

Türkçe Bilgi Düzeyi	Sayı (n)	Yüzde (%)
Çok iyi	2	2,6
İyi	7	9,2
Orta	19	25,0
Az	45	59,2
Çok az	3	4,0
Toplam	76	100,0

Türkçe bildiğini ifade eden 76 şartlı mülteçiden %59,2'si az, %25'i orta, %9,2'si iyi, %4'ü çok az Türkçe bilmektedirler. Türkçe bildiğini söyleyen 76 katılımcıyı 100 olarak değerlendirdiğimizde bunların sadece, %2,6'sı çok iyi düzeyde Türkçe bilgisine sahip olduklarını söylemişlerdir.

Bir önceki sorudan şartlı mültecilerin yarısından çoğunun Türkçe bildiği bulgusuna rastlasak da bu çizelgeden araştırma grubunun %36,8'inin orta ve üstü düzeyde Türkçe bildiği ortaya çıkmıştır.

Çizelge 7. Şartlı Mültecilerin Geldikleri Ülkeler

Ülkeler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Irak	131	87,3
İran	11	7,3
Afganistan	4	2,7
Diğer	4	2,7
Toplam	150	100,0

Şartlı mültecilerin daha çok geldiği ülke Irak'tır (%87,3). Bunu %7,3 ile İran, %2,7 ile Afganistan ve %2,7 ile diğer ülkeler izlemektedir.

Şartlı mültecilerin geldikleri ülkeler içinde Irak'ın ilk sırada yer alması BMMYK'nın istatistikleri ile de örtüşmektedir. Şöyle ki 31.07.2014 itibariyle Türkiye'deki şartlı mültecilerin ülkelere göre dağılımında Irak ilk sırada yer almaktadır ([http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/tr\(3\).pdf](http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/tr(3).pdf), 10,8, 2014).

Çizelge 8. Şartlı Mültecilerin Ülkelerinden Ayrılmalarını Etkileyen Nedenler

Sığınma Nedenleri	Sayı (n)	Yüzde (%)
Savaş	50	33,3
Dinsel	42	28,0
Politik/İdeolojik/Etnik	29	19,3
Kişisel	28	18,7
Yanıtsız	1	0,7
Toplam	150	100,0

Şartlı mültecilerin ülkelerinden ayrılmalarını etkileyen en önemli neden %33,3 ile savaştır. Bunu %28 ile dinsel, %19,3 ile politik/ideolojik/etnik ve %18,7 ile kişisel nedenler izlemektedir. Şartlı mülteciler içinde ekonomik nedenlerle gelenler bulunmamaktadır. 1 kişi bu soruya yanıt vermemiştir.

Şartlı mültecilerin çoğunun Irak'tan geldiğini göz önünde bulundurursak savaş nedeniyle sığınma yoluna başvurmanın ilk, dinsel nedenlerden dolayı sığınmanın ikinci sırada gelmesi anlamlı bir bulgudur. Irak'ta savaşın başlamasıyla zaten var olan mezhep çatışmaları daha kritik bir hal almış, dini baskılardan kaçan insan kitleleri de çareyi sığınma yolunda bulmuşlardır. Türkiye Körfez Savaşında olduğu gibi tekrar sığınma akımının ilk durağı olmuş, çok sayıda Irak'lı ülkenin sınırlarını geçerek Türkiye'ye sığınmıştır.

Çağlar'ın (2011: 117) araştırmasında şartlı mültecilerin %23,1'inin dinsel nedenlerden ötürü sığınma yoluna başvurdukları ortaya çıkmıştır. Bulgu yapılan bu araştırmadan çıkan bulguyla örtüşmektedir.

Çizelge 9. Şartlı Mültecilerin Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Sayı (n)	Yüzde (%)
Okuryazar olmayan	10	6,6
Okuryazar	22	14,7
İlkokul-ortaokul	50	33,3
Lise	37	24,7
Üniversite	31	20,7
Toplam	150	100,0

İlkokul veya ortaokul mezunu olanlar %33,3 ile ilk sırada yer almaktadır. Lise bitirenlerin yüzdesi %24,7 ile ikinci, üniversite mezunlarının yüzdesi ise %20,7 ile üçüncü sıradadır. Sadece okuryazar olanlar %14,7'dir. Araştırmaya katılanların %6,6'sı ise okuryazar değildir.

Okuryazar olmayan grubun araştırmanın dışında kalması istenmemiş, bu grupla tercüman aracılığı ile görüşme usulü ile soru kâğıdı doldurulmuştur. Eğitim durumuna bakıldığında şartlı mültecilerin ortalama ortaokul mezunu olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bu bulgu Özhan'ın (2010: 88) araştırması ile paralellik göstermektedir. İşbu araştırmada ilkokul-ortaokul mezunu olanlar % 47,1 ile ilk sırada yer almıştır. Taşdelen'in (2011: 139) araştırmasına göre ise göç edenlerin okur-yazar olup olmamalarına göre bir karşılaştırma yapıldığında, %72 gibi yüksek bir oranda okur-yazar oldukları görülmektedir.

Çizelge 10. Şartlı Mültecilerin Köken Ülkelerindeki Meslekleri

Meslek	Sayı (n)	Yüzde (%)
İşçi	51	34,0
İşsiz	37	24,6
Memur	18	12,0
Esnaf	4	2,7
Diğer	39	26,0
Yanıtsız	1	0,7
Toplam	150	100,0

Ülkenizde hangi mesleği yapıyordunuz sorusuna şartlı mültecilerin %34'ü işçiydim cevabını vermiş. Bu bulguyu %24,6 ile işsizdim diyenler izlemektedir. Şartlı mültecilerin %12'si memur, %2,7'si ise esnaf olduğunu açıklamıştır. Araştırma grubunun %26'sı diğer yanıtını vermiş, 1 kişi ise bu soruyu yanıtlamamıştır.

Şartlı mültecilerin %24,6'sı ülkelerinde işsiz olduklarını belirtmişlerdir ki bu da büyük bir orandır. Bu, şartlı mültecilerin çoğunlukla iş imkânlarının olmadığı savaş ortamlarından gelmesi ile izah edilebilir. Çalışanların ise daha çok işçilik gibi vasıfsız işlerde çalışması da gelinen devletlerde düzenli bir istihdam sisteminin olmadığını düşündürmektedir.

Çizelge 11. Şartlı Mültecilerin Dini İnançları

Din	Sayı(n)	Yüzde (%)
İslamiyet	87	58,0
Hıristiyanlık	35	23,3
Musevilik	2	1,4
Diğer	26	17,3
Toplam	150	100,0

Çizelgeden de görüldüğü gibi şartlı mültecilerin yarısından fazlası (%58) Müslüman'dır. Araştırma grubunun %23,3'ü Hıristiyanlığa, %1,4'ü Museviliğe, %17,3'ü ise diğer (Bahailik ve s.) dinlere inanmaktadır.

Beklenildiği gibi araştırma grubunun çoğunun dini inancı İslamiyet'dir. Fakat %23,3'lük bir kesimin Hıristiyan olması beklenmedik bir bulgudur. Bu durum Irak'taki Hıristiyan kesimin temsilediciliği ile izah edilebilir. Diğer yanıtını veren şartlı mültecilerin ağırlıklı olarak Bahailik ve Zerdüştlüğe inandıkları tahmin edilmektedir.

Özhan'ın (2010: 86) Tokat ilinde yaptığı araştırmasında çalışmaya katılanların %26,5'inin İslam'a, %67,6'sının Hıristiyanlığa inandığı saptanmıştır. Bulgu yapılan bu araştırmadan elde ettiğimiz bulgunun ters sonucudur. Bunun esas nedeni Özhan'ın araştırmasındaki şartlı mültecilerin tamamının Iraklılardan oluşması olabilir. Bu araştırmada da Hıristiyanların tamamı Iraklı şartlı mültecilerden oluşmuştur.

Çağlar'ın (2011: 94) yaptığı araştırmada şartlı mültecilerin %60,9'unun Müslüman, %13,9'unun Hıristiyan, %0,3'ünün Musevi, %19,9'unun Bahaî olduğu sonucuna varılmıştır. Çağlar'ın araştırmasından ortaya çıkan bulgu bu araştırmanın bulgusu ile paralellik göstermekte olup, yalnızca Hıristiyanların oranı bir az daha düşüktür. Bu da Çağlar'ın araştırmasındaki şartlı mültecilerin Irak'tan daha çok İran ve Afganistan'dan gelmesi ile bağlantılı olabilir.

Çizelge 12. Şartlı Mültecilerin Çalışma Durumu

Çalışma Durumu	Sayı (n)	Yüzde (%)
Evet	21	14,0
Hayır	125	83,3
Yanıtız	4	2,7
Toplam	150	100,0

Çalışıyor musunuz sorusunu yanıtlayan şartlı mültecilerin %83,3'ü çalışmadığını, %14'ü ise çalıştığını ifade etmiştir. 4 kişi bu soruyu yanıtlamamıştır.

Çizelge 12'den de görüldüğü gibi şartlı mültecilerin büyük bir kısmı çalışmamaktadır. Bunun nedeni ise şartlı mültecilerin çalışma izinlerinin olmamasıdır.

Çağlar'ın (2011: 146) araştırmasında da şartlı mültecilerin %90'ının çalışmadığı ortaya çıkmıştır. Taşdelen'in (2011: 156) İzmir ilinde yaptığı araştırmaya göre şartlı mültecilerin %4'ü çalışıyor, %96'sı ise çalışmıyor. Taşdelen'in araştırma sonucunda elde ettiği bulgu ile bu araştırmada elde edilen bulgu paralellik göstermektedir.

Çizelge 13. Çalışan Şartlı Mültecilerin Aylık Geliri

Maaş	Sayı (n)	Yüzde (%)
400 TL'den az	5	23,8
400 TL–800 TL	12	57,1
800 TL–1600 TL	3	14,3
Yanıtız	1	4,8
Toplam	21	100,0

Çalışan 21 şartlı mülteçiden 20'si aylık gelirleriniz nedir sorusuna bu şekilde yanıt vermiştir: Oların %23,8'i 400 TL'den az, %57,1'i 400 TL–800 TL arası, %14,3'ü ise 800 TL–1600 TL arası maaş aldıklarını belirtmişlerdir. 1600 TL üstü maaş alan ve çalıştığı halde maaşını almayan yoktur.

Çizelgeden de görüldüğü gibi çalışanların %80,9'u asgari ücretin altında maaş

almaktadır. Türkiye'deki şartlı mültecilerin çalışma izni olmadığından işverenler tarafından ekonomik olarak istismar edilebilmektedirler. Araştırma sürecinde şartlı mültecilerle görüşme zamanı çalışma izinleri olmadığı için işverenler tarafından normalden düşük ücretlere ve uzun saatler çalıştırıldıklarını ve en küçük bir münakaşada tehdit edilerek işten atıldıklarını ifade etmişlerdir. Hiç bir güvencesi olmadan böyle zor şartlarda çalışmalarına karşın aldıkları düşük ücretlerle çoğu zaman sadece ev kiralalarını karşılayabilmekte, yiyecek ve diğer bütün hayati ihtiyaçları ise karşılayamamaktadırlar.

Çizelge 14. Şartlı Mültecilerin Ekonomik Yardım Alma Durumu

Ekonomik Yardım alma Durumu	Sayı (n)	Yüzde (%)
Maddi yardım almayanlar	132	88,0
BMMYK'dan maddi yardım alanlar	3	2,0
Valilikten maddi yardım alanlar	3	2,0
Geldiği ülkedeki akrabalarından veya Avrupa'da olan arkadaşlarından maddi destek alanlar	2	1,3
Komşulardan maddi destek alanlar	1	0,7
Yanıtsız	9	6,0
Toplam	150	100,0

Ekonomik yardım alıyor musunuz sorusuna şartlı mültecilerin %88'i hayır cevabını vermiş, %2'lik oran BMMYK'dan, aynı yüzdeye eşdeğer oran da valilikten maddi yardım aldığını belirtmiştir. Şartlı mültecilerin %1,3'ü köken ülkesindeki akrabalarından veya Avrupa'daki arkadaşlarından maddi destek aldığını belirtmiştir. %0,7'lik orana denk gelen 1 kişi ise komşularından maddi destek aldığını ifade etmiştir. 9 kişi bu soruya cevap vermemiştir.

Çizelge 12'den görüldüğü gibi şartlı mültecilerin %83,3'ü çalışmamakta ve yukarıdaki çizelgeden de görüldüğü gibi %88'i maddi yardım almamaktadır. Bu yüzdelere bakıldığında şartlı mültecilerin ekonomik anlamda ne denli zor bir yaşam sürdürdükleri belli olmaktadır.

Çizelge 15. Şartlı Mültecilerin Kaldığı Yerde Beraber Oturdukları Kişiler

Beraber Oturulan Kişiler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Aile veya akrabalarla	103	68,7
Yalnız	17	11,3
Arkadaşlarla	16	10,7
Diğer şartlı mültecilerle	12	8,0
Yanıtız	2	1,3
Toplam	150	100,0

Şartlı mültecilerin %68,7'si ailesi veya akrabalarıyla beraber oturduklarını ifade etmişlerdir. Yalnız oturan şartlı mültecilerin yüzdesi %11,3, arkadaşlarıyla oturanların yüzdesi ise %10,7'dir. Onların %8'i ise diğer şartlı mültecilerle beraber oturduklarını ifade etmişlerdir. 2 kişi bu soruyu yanıtlamamıştır.

Şartlı mültecilerin ağırlıklı olarak aileleri ile oturmaları Çizelge 3'ten de görüldüğü gibi çoğunlukla evli olmaları ile bağlantılıdır.

Çizelge 16. Şartlı Mültecilerin Gelinen Ülke ile İlişki Durumu

İlişki Durumu	Sayı (n)	Yüzde (%)
İlişkim yok	103	68,7
İlişkim var	40	26,6
Yanıtız	7	4,7
Toplam	150	100,0

Köken ülkenizle ilişkiniz var mı sorusuna şartlı mültecilerin %68,7'si hayır, %26,6'sı evet yanıtını vermiştir. 7 kişi bu soruya cevap vermemiştir.

Şartlı mültecilerin $\frac{1}{3}$ 'ünden çoğunun geldikleri ülke ile her hangi bir ilişkisi bulunmamaktadır. Bulgudan görüldüğü gibi bu insanlar çoğunlukla kendi ülkelerindeki ilişkilerden de izole edilmiş durumdadır.

Çizelge 17. Şartlı Mültecilerin Türkiye'nin Sosyal, Ekonomik ve Siyasi Gündemini Takip Durumu

Sosyal, Ekonomik ve Siyasi Gündemi Takip Durumu	Sayı (n)	Yüzde (%)
Takip etmiyorum	72	48,0
Arada-sırada takip ediyorum	58	38,7
Takip ediyorum	18	12,0
Yanıtsız	2	1,3
Toplam	150	100,0

Türkiye'nin sosyal, ekonomik ve siyasi gündemini takip edenlerin yüzdesi %12'dir. %48'lik bir kesim sosyal, ekonomik ve siyasi gündemi takip etmediği halde şartlı mültecilerin %38,7'si bu soruyu arada sırada diyerek yanıtlamıştır. Bu soruyu cevaplamayan kişi sayısı 2'dir.

Türkiye gündemini takip etmeyen şartlı mülteciler araştırma grubunun yaklaşık yarısını oluşturmaktadır. Bu da şartlı mültecilerin yarısının ülkede neler olup bittiği hakkında bilgi sahibi olmadığına işaret etmektedir. Dolayısıyla bu insanlar Türkiye'de belirsiz bekleme sürecine dalarak kendilerini yaşadıkları ülkeden yalıtılmışlardır desek yanılmış olmayız.

Çizelge 18. Şartlı Mültecilerin Türkiye'nin Sosyal, Ekonomik Siyasi Gündemini Takip Etmeme Nedeni

Takip Etmeme Nedeni	Sayı (n)	Yüzde (%)
Türkçe anlamıyorum	52	72,2
Türkiye gündemi ile ilgilenmiyorum	10	13,9
Diğer	7	9,7
Yanıtsız	3	4,2
Toplam	72	100,0

Türkiye'nin sosyal, ekonomik ve siyasi gündemini takip etmediğini söyleyen 72 şartlı mülteci neden takip etmedikleri sorulduğunda onların 69'u bu soruyu yanıtlayarak %72,2'si Türkçe anlamadığı için, %13,9'u Türkiye gündemi ile ilgilenmediği için gündemi takip etmediğini belirtmiş, %9,7'si ise bu soruya diğer

yanıtını vermiştir. 3 kişi bu soruya cevap vermek istememiştir.

Soruyu yanıtlayanların yaklaşık $\frac{3}{4}$ 'ü Türkçe anlamadıkları için gündemi takip etmediklerini ifade etmişlerdir. Dil bilmeme sorununun ne denli önemli olduğu bu bulgu ile aydınlanmaktadır. Ayrıca Türkiye gündemi ile ilgilenmeyenlerin yüzdesi de azımsanmayacak kadar ciddidir.

4.2. ŞARTLI MÜLTECİLERİN YEREL HALKA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİ ORTAYA KOYAN BULGULAR

Bu başlık altında araştırmaya katılan şartlı mültecilerin yerel halka karşı görüşlerini ortaya koyan bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 19. Şartlı Mültecilerin Sosyal Çevrelerinde Türk Vatandaşı Olup Olmama Durumu

Sosyal Çevrede Türk Vatandaşı Olup Olmama Durumu	Sayı (n)	Yüzde (%)
Sosyal çevrede Türk vatandaşı var	101	67,3
Sosyal çevrede Türk vatandaşı yok	48	32,0
Yanıtız	1	0,7
Toplam	150	100,0

Sosyal çevrelerinde Türk vatandaşı olan şartlı mültecilerin oranı %67,3, Türk vatandaşı olmayanların oranı ise %32'dir. 1 kişi bu soruya cevap vermemiştir.

Araştırma grubunun $\frac{2}{3}$ 'ünün sosyal çevresinde Türk vatandaşı olması normal bir durumdur. Bu insanlar artık Türkiye'de yaşadıkları için yerel halkla etkileşimde olmak durumundalar. Şartlı mültecilerin $\frac{1}{3}$ 'ünün ise sosyal çevrelerinde hiç Türk vatandaşı yoktur. Araştırma grubunun içinde asosyal kişilerin varlığını düşünsek bile bu oran önemli bir yüzdeyi kapsamaktadır. Bu bulgudan çıkışla araştırma grubuna dâhil her 3 kişiden biri bir şekilde yerel halktan soyutlanmış diyebiliriz. Bu durum şartlı mültecilerin kendi sorunlarından kaynaklanabileceği gibi yerel halktan veya etkileşim için gerekli diğer unsurların etkisinden de kaynaklanabilir.

Çağlar'ın (2011: 138) araştırmasında şartlı mültecilerin yerel halktan herhangi

bir kişi ile arkadaşlık veya dostluk içinde olup olmadığı sorulmuş, onların %42,2'si yerel halktan arkadaş/dost sahibi olduğunu, %58,4'ü yerel halktan arkadaş veya dostu olmadığını belirtmiştir. Bu araştırma sonucuyla yaptığımız araştırmanın sonucu arasındaki fark Çağlar'ın araştırmasında arkadaş/dostluk ilişkisinin, bu çalışmada ise bütünüyle sosyal çevrenin sorulmasından kaynaklanabilir. Çünkü sosyal çevre daha geniş bir kavram olup, arkadaşlık ilişkisini de içine almaktadır.

Çizelge 20. Sosyal Çevrelerinde Türk Vatandaşı Olan Şartlı Mültecilerin Yerel Halkla İlişki Düzeyi

İlişki Düzeyi	Sayı (n)	Yüzde (%)
Onlarla rahat bir şekilde ilişki kuruyorum, ilişkimiz pozitif	37	36,6
Maddi durumum yetersiz olduğu için onlarla ilişki kurmaya utanıyorum	27	26,7
Onlar benimle ilişki kurmuyor	25	24,9
Onlara tahammül edemiyorum	4	3,9
Yanıtsız	8	7,9
Toplam	101	100,0

Sosyal çevresinde Türk vatandaşı olan 101 şartlı mültecilerden %36,6'sı yerel halkla rahat bir şekilde ilişki kurduklarını ve ilişkilerinin pozitif olduğunu ifade etmişlerdir. %26,7'lik bir oran maddi durumu yetersiz olduğu için yerel halkla ilişki kurmaktan çekindiğini ifade etmiştir. %24,8'lik oran onlar benimle ilişki kurmuyor demiş, %4'lük oran ise Türk vatandaşlarına tahammül edemediğini belirtmiştir.

Şartlı mültecilerin yaklaşık $\frac{1}{3}$ 'i maddi durumu yetersiz olduğu için yerel halkla ilişki kurmaktan utandığını belirtmiştir. Bu bulgu ile ekonomik sorunların şartlı mültecilerin sosyal uyumu önünde bir engel olduğu ortaya çıkmıştır. Soruyla ortaya çıkan diğer önemli bir bulgu ise şartlı mültecilerin düşüncesine göre yerel halkın onlarla etkileşimde olmak istemediğidir. Bu şekilde düşünenler araştırma grubunun $\frac{1}{4}$ 'ini oluşturmaktadır

Çağlar'ın (2011: 139) yaptığı çalışmada araştırma grubunun %69,7'si şartlı mültecilerin yerel halka karşı çok saygılı ve olumlu düşüncelere sahip olduğunu

belirtmişlerdir. Onların %7,2'si ise şartlı mülteciler yerel halka karşı olumsuz düşüncelere sahiptir demiştir. Fakat Çağlar'ın araştırmasındaki soru araştırma grubunun şartlı mültecilerin yerel halka karşı yaklaşımı hakkında ne düşündükleri, bizim yaptığımız araştırmada ise soru doğrudan şartlı mültecilerin kendi görüşleri üzerine odaklanmıştır. Dolayısıyla bu iki sonuç arasında farkın olması olağandır.

Çizelge 21. Şartlı Mültecilerin Yerel Halktan Birisi ile Arkadaşlık veya Akrabalık İlişkisi Kurmaya Karşı Düşüncesi

Yerel Halktan Birisi ile Arkadaşlık veya Akrabalık İlişkisi Kurmaya Karşı Düşünce	Sayı (n)	Yüzde (%)
Çok isterim, buna ihtiyacımız var	35	23,3
Evet, olabilir	50	33,3
Olabilir, fakat olmaması daha iyidir	16	10,7
Hayır, böyle bir şeyi istemezdim	28	18,7
Böyle bir şeyin olması mümkün değildir	17	11,3
Yanıtsız	4	2,7
Toplam	150	100,0

Sizin veya ailenizden birisinin yerel halktan birisi ile akrabalık veya arkadaşlık ilişkisi kurmaya karşı düşünceniz nedir sorusunu şartlı mültecilerin %33,3'ü evet, olabilir diye yanıtlamıştır. Onların %23,3'ü ise çok isterim, buna ihtiyacımız var demiştir. %18,7'si hayır, böyle bir şeyi istemezdim, %11,3'ü ise soruyu böyle bir şeyin olması mümkün değildir diyerek yanıtlamıştır. Şartlı mültecilerin %11'i soruyu olabilir, fakat olmaması daha iyidir diye yanıtlamıştır. 4 kişi bu soruyu yanıtlamamıştır.

Yerel halktan birisi ile akrabalık veya sıkı arkadaşlık kurma fikrine şartlı mültecilerin %56,6'sı olumlu, %40,7'si ise olumsuz yanıt vermiştir. Dolayısıyla araştırma grubundaki yaklaşık her iki kişiden biri yerel halka fazla yakın ilişkiler kurmaktan çekinmektedir.

Yerel halktan birisi ile arkadaşlık veya akrabalık ilişkisi kurmak istemeyen 28 kişiye bunun nedeni sorulduğunda aşağıdaki yanıtlar alınmıştır.

Çizelge 22. Şartlı Mültecilerin Yerel Halkla İlişki İstememe Nedeni

İlişki İstememe Sebebi	Sayı (n)	Yüzde (%)
Türkiye’de geçici süre kaldığımız için böyle bir ilişkinin devamı olmayacağını düşünüyorum	17	60,7
Yerel halk şartlı mültecileri daha düşük sosyal statüde gördüğü için böyle bir şeyi istemezdim	8	28,6
3. bir ülkeye yerleşeceğim halde yurt dışına çıkmak için yerel halkın bizi araç olarak kullanacaklarını düşünüyorum	3	10,7
Toplam	28	100,0

Bir önceki çizelgeyle bağlantılı olarak sizin veya ailenizden birisinin yerel halkla neden ilişki kurmasını istemiyorsunuz sorusuna 28 kişinin %60,7’si Türkiye’de geçici süre kaldıkları için böyle bir ilişkinin devamı olmayacağını düşündükleri için böyle bir yanıt verdiklerini ifade etmişlerdir. Şartlı mültecilerin %28,6’sı yerel halk onları daha düşük sosyal statüde gördüğü için böyle bir şeyi istemediğini, %10,7’si ise 3. bir ülkeye yerleşecekleri halde yerel halkın yurt dışına çıkmak için kendilerini araç olarak kullanacaklarını düşündüklerinden onlarla ilişki kurmak istemediklerini ifade etmişlerdir.

Türkiye’de geçici süre kaldıkları için böyle bir ilişkinin devamı olmayacağını düşünmeleri şartlı mülteciler açısından mantıklı bir fikir olsa da yerel halk bizi daha düşük sosyal statüde gördüğü için onlarla ilişkiden çekiniyorum diyenlerin oranı soruyu yanıtlayanların $\frac{1}{3}$ ’ini oluşturmaktadır ki bu da önemli bir yüzdedir. Bu bulgu ile şartlı mültecilerin kendilerinin yerel halk tarafından daha düşük sosyal statüde görüldüğü düşüncesinde oldukları anlaşılmaktadır.

Yerel halktan birisi ile arkadaşlık veya akrabalık ilişkisi kurmanın mümkün olmadığını düşünen 17 kişi gerekçelerini şöyle açıklamışlardır.

Çizelge 23. Şartlı Mültecilerin Yerel Halktan Birisi ile Arkadaşlık veya Akrabalık İlişkisi Kurmanın Neden Mümkün Olmadığını Düşünme Sebepleri

Sebepler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Onlarla aramızda çok büyük farklar var	5	29,4
Onlarla yaşam tarzımız hiç uymuyor	5	29,4
Yerel halktan insanların böyle bir şeye tenezzül edeceğini düşünmüyorum	3	17,7
Diğer	4	23,5
Toplam	17	100,0

22. çizelgeyle bağlantılı olarak sizin veya ailenizden birisinin yerel halkla ilişki kurmasının neden mümkün olmayacağını düşünüyorsunuz sorusuna 17 kişinin %29,4'ü onlarla aramızda çok büyük farklar var, yine aynı oranda şartlı mülteci onlarla yaşam tarzımız hiç uymuyor diye cevap vermiştir. %23,5'lik kesim diğer nedenleri sebep olarak görmüş, %17,7'lik kesim ise yerel halktan insanların böyle bir şeye tenezzül edeceğini düşünmediğinden 22. çizelgedeki soruyu bu şekilde yanıtladığını ifade etmiştir.

Yerel halkla aralarında uyumsuzluklar ve farklar olduğunu düşünen şartlı mültecilerin oranı %58,8'dir. Yani şartlı mültecilerin yarısından fazlası yerel halkla aralarındaki bu uyumsuzluklardan ve farklardan dolayı onlarla akraba ve arkadaş olmanın mümkün olmayacağını savunmaktadır. Önemli bir oran ise yerel halkın kendileri ile akrabalık veya arkadaşlığa tenezzül etmeyeceğini düşünmektedir. Bu düşüncenin nedeni ise şartlı mültecilerin Türk vatandaşlarını statü açısından kendilerinden daha üstün görmesi olabilir. Ancak öte yandan görüştüğümüz şartlı mültecilerin de yerel halkla iletişim kurma konusunda fazla istekli olmadıkları anlaşılmaktadır. Onlarla aramızda büyük farklar var ya da yaşam tarzlarımız uymuyor diyenler herhalde kendileri de bu iletişime sıcak bakmamaktadırlar. Bu durum karşılıklı güvensizlik ve farklılık var düşüncesini öne çıkartmaktadır.

Çizelge 24. Şartlı Mültecilerin Problem ile Karşılaştıklarında Yerel Halktan Yardım İsteyip İstememesi

Yardım İsteme	Sayı (n)	Yüzde (%)
Yardım istemiyorum	55	36,7
Yardım istiyorum	48	32,0
Karşılaştığım sorunun niteliğine göre değişir	45	30,0
Yanıtsız	2	1,3
Toplam	150	100,0

Her hangi bir sorunla karşılaştığınızda yerel halktan yardım istiyor musunuz sorusuna şartlı mültecilerin %36,7'si hayır cevabını vermiştir. %32'lik bir kesim evet dediği halde, onların %30'u karşılaştığım sorunun niteliğine göre değişir demiştir.

Şartlı mültecilerin $\frac{1}{3}$ 'den fazlası her hangi bir sorunla karşılaştığında yerel halktan yardım istemediğini ifade etmiştir. Karşılaştığım sorunun niteliğine göre değişir diyenlerin sayısı da az değildir. Neden yardım istemediklerinin yanıtları ise aşağıdaki çizelgeden görülmektedir.

Çizelge 25. Problem ile Karşılaşan Şartlı Mültecilerin Yerel Halktan Yardım İstememe Sebebi

Yardım İstememe Sebebi	Sayı (n)	Yüzde (%)
Türkçe bilmediğim için onlardan yardım isteyemiyorum, anlayamıyoruz	29	52,7
Bana yardım edeceklerini düşünmüyorum	10	18,2
Daha önce denedim yardımcı olmadılar	8	14,5
Diğer	5	9,1
Yanıtsız	3	5,5
Toplam	55	100,0

Yine bir önceki çizelgeyle bağlantılı olarak her hangi bir sorunla karşılaştıkları zaman yerel halktan yardım istemeyen şartlı mültecilere bunun nedeni sorulduğunda 55 kişiden 29'si bu soruyu yanıtlamış, onların %52,7'si Türkçe bilmediği için yerel halktan yardım istemediğini ifade etmiştir. Şartlı mültecilerin

%18,2'si yerel halkın kendilerine yardım edeceğini düşünmediğinden, %14,5'i ise yerel halkın daha önce yardım etmediği için onlardan yardım istemediğini ifade etmiştir. Şartlı mültecilerin %9,1'i diğer sebeplerden yardım istemediğini ifade etmiş, 3 kişi ise bu soruyu yanıtlamamıştır.

Yine dil bilmeme sorununun yerel halkla etkileşimin önünde bir mani olduğu ortaya çıkmıştır. Zira şartlı mültecilerin yarısından fazlası dil bilmedikleri için herhangi bir konuda yerel halktan yardım istememektedir. Az da olsa yardım alamayacaklarına dair önyargıya sahip olanlar da vardır (%18,2).

Çizelge 26. Şartlı Mültecilerin Yerel Halkın Sosyoekonomik Gelişmişlik Düzeyine İlişkin Görüşleri

Yerel Halkın Sosyoekonomik Gelişmişlik Düzeyine İlişkin Görüşler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Çalışma hayatına aktif katılım sağlıyorlar	44	29,3
Sağlıklı bir yaşam sürüyorlar	34	22,7
Eğitim seviyeleri yüksek	28	18,7
Ekonomik açıdan iyi bir yaşama sahipler	27	18,0
Hiç biri	17	11,3
Toplam	150	100,0

Araştırma grubunun %29,3'ü yerel halkın çalışma hayatına aktif katılım sağladığını, %22,7'si sağlıklı bir yaşam sürdüğünü, %18,7'si eğitim seviyelerinin yüksek olduğunu, %18'i de ekonomik açıdan iyi bir yaşama sahip olduklarını düşünmektedir. %11,3'lük bir kesim ise yerel halkın ne iyi eğitilmiş olduğunu, ne çalışma hayatına aktif katılım sağladıklarını, ne sağlıklı bir yaşam sürdüklerini, ne de ekonomik açıdan iyi bir yaşama sahip olduklarını düşünmektedir.

Şartlı mültecilerin çoğunun yerel halk için çalışma hayatına aktif olarak katıldıklarını ve sağlıklı bir yaşama sahip olduklarını düşünmeleri kendilerinin bu olanaklardan serbest olarak yararlanmasının mümkün olmadığını akla getirmektedir. Bu yanıtlara göre yerel halkın onların gözünde kendilerinden daha yukarda olduğu ortaya çıkmaktadır.

Çizelge 27. Şartlı Mültecilerin Yerel Halkla Uyum Sorunu Yaşama Durumu

Uyum Sorunu Yaşama Durumu	Sayı (n)	Yüzde (%)
Yerel halkla uyum sorunu yaşamıyorum	80	53,3
Yerel halkla uyum sorunu yaşıyorum	64	42,7
Yanıtsız	6	4,0
Toplam	150	100,0

Yerel halkla uyum sorunu yaşayan şartlı mültecilerin yüzdesi %42,7, yaşamayanların yüzdesi ise %53,3'tür. 4 kişi bu soruyu yanıtlamamıştır.

Çizelgeden de görüldüğü gibi şartlı mültecilerin yaklaşık yarısı yerel halkla uyum sorunu yaşamaktadır. Bu önemli bir orandır. Şartlı mülteciler yerel halkla iletişim konusunda sıkıntılıdır. Bu oran çok büyük olup toplumun gergin düzeninden haber vermektedir. Durum daha önce yapılan diğer araştırmalarda da kendisini göstermektedir.

Buz'un (2004: 150) yaptığı araştırmada, Türkiye'ye gelen şartlı mülteciler arasında kültür farklılığı nedeniyle uyum sağlamada zorluk çekenlerin oranı %57,3 olarak bulunmuştur. Türkiye'ye Gelen Geçici Sığınmacı Kadın ve Çocukların Psikososyal İhtiyaçlarının Tespiti Araştırmasında da (Mazlum-Der, 2005: 66), araştırmaya katılan kadın şartlı mültecilerden bazılarının toplum tarafından dışlandıklarını ve önyargıya maruz kaldıklarını ifade ettikleri belirtilmiştir.

Çizelge 28. Şartlı Mültecilerin Yerel Halkla Benzerliklerine Dair Düşünceleri

Benzerlikler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Yerel halkla dini ahlaki benzerliklerimiz var	63	42,0
Yerel halkla yaşam tarzı (alışkanlıklar, örf ve adetler, günlük yaşam biçimi) olarak benzerliklerimiz var	31	20,7
Yerel halkla kültürel benzerliklerimiz var	27	18,0
Yerel halkla fizyolojik benzerliklerimiz var	2	1,3
Hepsi	27	18,0
Toplam	150	100,0

Araştırmaya katılan şartlı mültecilerin %42'si yerel halkla dini ahlaki olarak benzerliklerinin olduğunu belirtmişlerdir. Bu yüzdeyi %20,7 ile yaşam tarzı , %18 ile kültürel, %1,3 ile fizyolojik benzerlikler izlemektedir. Şartlı mültecilerin %18'i yerel halkla bu cevaplarda belirtilen bütün benzerliklerin olduğunu ifade etmişlerdir.

Burada din ve ahlakın aynı başlık altında verilmesinin sebebi sorular hazırlandığı zaman araştırmacı tarafından şu şekilde düşünülmesinden kaynaklanmıştır: Hem yerel toplum hem de şartlı mülteciler ağırlıklı olarak İslam dinine ibadet ettikleri için, Müslümanların da ahlak hakkındaki düşünceleri baskın olarak İslam'ın etkisiyle oluştuğu için din ve ahlak aynı başlık altında birleştirilmiştir. Bu anlamda şartlı mültecilerin yerel halkla en çok dini ahlaki olarak benzediklerini düşünmeleri her iki tarafın da ağırlıklı olarak Müslüman olması ile alakalı olabilir.

Çizelge 29. Şartlı Mültecilerin Yerel Halkla Farklılıklarına Dair Görüşleri

Farklılıklar	Sayı (n)	Yüzde (%)
Yerel halkla yaşam tarzı olarak farklılıklarımız var	68	45,3
Yerel halkla kültürel farklılıklarımız var	25	16,7
Yerel halkla dini ahlaki farklılıklarımız var	24	16,0
Yerel halkla fizyolojik farklılıklarımız var	1	0,7
Hepsi	32	21,3
Toplam	150	100,0

Şartlı mültecilerin %45,3'ü yerel halkla yaşam tarzı olarak, %16,7'si kültürel olarak, %16'sı dini ahlaki olarak, %0,7'si ise fizyolojik olarak farklı olduklarını ifade etmişlerdir. Yerel halkla hem kültürel, hem dini ahlaki, hem yaşam tarzı, hem de fizyolojik olarak farklıyız diyen şartlı mültecilerin yüzdesi ise %21,3'tür.

Son iki çizelgeyi karşılaştırdığımızda ilginç bir durum ortaya çıkmaktadır. Araştırmaya katılan şartlı mültecilerden yerel halkla yaşam tarzı, kültürel, dini ahlaki ve fizyolojik olarak farklı ya da benzer olduklarını ifade edenlerin oranları birbirine yakındır. Biraz önemlice farklılık gösteren tek konu yaşam tarzları üzerinedir. Aşağı yukarı aynı oranlarda ters görüşlere sahip olmak gelinen bu

geçici yaşam süresinde farklı deneyimlerle ilgili olsa gerektir.

Çizelge 30. Şartlı Mültecilerin Hangi Farklılığın Daha Çok Olumsuz Etkilediği

Etmenler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Yerel halkla yaşam tarzımızdan kaynaklanan farklılık beni daha fazla etkiliyor	69	46,0
Yerel halkla dini ahlaki farklılığımız beni daha fazla etkiliyor	40	26,7
Yerel halkla kültürel farklılığımız beni daha fazla etkiliyor	32	21,3
Yerel halkla fizyolojik farklılığımız beni daha fazla etkiliyor	9	6,0
Toplam	150	100,0

Şartlı mültecilere yerel halkla aralarındaki hangi farklılığın kendilerini daha çok rahatsız ettiğini sorduğumuz zaman onların %46'sı yaşam tarzı, %26,7'si ise dini ahlaki farklılığı belirtmişlerdir. Bu yüzdeleri %21,3 ile kültürel, %6 ile fizyolojik farklılık izlemektedir. Şartlı mültecilerden 8'i bu soruyu yanıtlamamıştır.

Yerel halkla fizyolojik farklılıktan daha çok etkilendiklerini dile getiren şartlı mültecilerin yüzdesinin az olması araştırmanın yapıldığı Afyonkarahisar ilinde Afrikalı şartlı mültecilerin olmaması ile ilgilidir. Bu ilde yoğun olarak Iraklılar yaşamaktadır ki onlar da fizyolojik olarak yerel halkta fazla farklı değillerdir.

Çizelge 31. Şartlı Mültecilerin Karşılaştıkları Sorunlar

Sorunlar	Sayı (n)	Yüzde (%)
Ekonomik	85	56,7
Eğitim	18	12,0
Sağlık	11	7,3
Resmi otoritelerle ilgili sorunlar	4	2,7
Hepsi	32	21,3
Toplam	150	100,0

Şartlı mültecilerin %56,7'si Türkiye'de ekonomik sorunlar yaşadığını belirtmiştir. %21,3'lük kesim hem sağlık, hem ekonomik hem eğitim hem de resmi

otoritelerle sorunlar yaşadığını ifade etmiştir. Şartlı mültecilerin %12'si eğitim, %7,3'ü sağlık, %2,7'si ise resmi otoritelerle sorunlar yaşadığını ifade etmiştir.

Türkiye'de şartlı mültecilerin yoğun bir biçimde ekonomik sıkıntılar yaşadıklarından araştırmamızın kuramsal çerçevesinde de bahsedilmiştir ve yapılan diğer araştırmalar da bunu göstermektedir. Burada dikkati çeken nokta araştırma grubunun ¼'den fazlasının hem sağlık, hem ekonomik, hem eğitim, hem de resmi otoritelerle ilgili sorunlarla karşılaştığıdır. Yani her 4 şartlı mülteçiden 1'i neredeyse yaşamın her alanında sorunlarla karşılaşmaktadır.

Şartlı mültecilerin yaşadıkları sorunlarla ilgili diğer araştırma sonuçlarına baktığımızda Kılıçaslan'ın kadınlarla yaptığı araştırmada (Kılıçaslan, 2001: 82) şartlı mültecilerin %72,6'sının ekonomik sıkıntılar yaşadığı ortaya çıkmıştır. Buz'un (2004: 149) araştırmasında Türkiye'ye gelen şartlı mültecilerin büyük bir bölümünün sağlık hizmetlerine erişimde sorunlarla karşılaştığı ifade edilmiştir. Toplumsal Araştırmalar Vakfının (2001: 89–98), Türkiye'ye yaptığı araştırmasında da, şartlı mültecilerin büyük çoğunluğunun ekonomik sorunlarla baş etmek zorunda kaldığı ifade edilmiştir. Bunu sağlık, eğitim ve yerel halkla yaşanan sorunlar izlemiştir. Türkiye'ye Gelen Geçici Sığınmacı Kadın ve Çocukların Psikososyal İhtiyaçlarının Tespiti Araştırmasında (Mazlum-Der, 2005: 67–68), kadın şartlı mültecilerin %55'inin sağlık sorunları yaşadıkları tespit edilirken, bu sorunların ancak %27,5 oranla giderildiği ifade edilmiştir.

Çizelge 32. Şartlı Mültecilerin Yerel Halkla Yaşadıkları Sorunlar

Sorunlar	Sayı (n)	Genel (%)
Dil sorunu	121	52,6
Arkadaş edememe	25	10,9
Ayrımcılığa maruz kalma ve kötü muamele	58	25,2
Yabancı düşmanlığı	26	11,3
Toplam	230	100,0

Şartlı mültecilerin %52,6'sı yerel halkla dil sorunu, %25,2'si ayrımcılığa maruz kalma ve kötü muamele, %11,3'ü yabancı düşmanlığı, %10,9'u ise arkadaş edememe ile ilgili sorunlar yaşadığını ifade etmiştir.

Yine bulgulardan görüldüğü gibi dil sorunu yerel halkla şartlı mültecilerin uyumunu engelleyen en önemli sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Özhan'ın (2010: 86) yaptığı araştırmada da şartlı mültecilerin yerel halkla en çok (%77,9) iletişim sorunları yaşadığı ortaya çıkmıştır. Bu bulgu araştırmamızla paralellik göstermekte ve yaşanan iletişim sorununun sebebinin dil bilmeme olduğu düşünülmektedir.

Afyonkarahisar küçük bir il olmasının yanında daha çok iç ilişkilerin benimsendiği kapalı bir toplum yapısına sahip illerden birisidir. Ailelerin büyük bir kısmı komşuların diğer illerden olmasını dahi istememektedir (Gölçük, 2007: 99). Bu yaklaşım tarzı şartlı mültecilere karşı da sergilenmiş olacak ki araştırma grubunun önemli bir kısmı yerel halkla ilgili arkadaş edememe, ayrımcılığa maruz kalma ve yabancı düşmanlığı gibi sorunlar yaşamaktadırlar.

Ayrımcılığa maruz kaldığını düşünen şartlı mültecilere soru ayrıntılandırılarak hangi alanlarda ayrımcılığa maruz kaldıkları sorulmuş ve aşağıdaki yanıtlar alınmıştır.

Çizelge 33. Şartlı Mültecilerin Yerel Halk Tarafından Ayrımcılığa Maruz Kaldığı Alanlar

Ayrımcılığa Maruz Kalınan Alanlar	Sayı(n)	Yüzde (%)
Sosyal çevre	23	39,7
İstihdam	14	24,1
Kamu ve resmi otorite	10	17,2
Eğitim hizmetleri	7	12,1
Sağlık hizmetleri	4	6,9
Toplam	58	100,0

Türkiye'de ayrımcılığa ve kötü muameleye maruz kaldığını ifade eden 58 şartlı mülteci den %39,7'si sosyal çevrelerinde, %24,1'i istihdamda, %17,2'si kamu ve resmi otoritede, %12,1'i eğitim hizmetlerinde, %6,9'u ise sağlık hizmetlerinde ayrımcılığa ve kötü muameleye maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir.

Şartlı mültecilerin büyük çoğunluğu sosyal çevrelerinde yerel halk tarafından

ayrımcılığa maruz kaldığını ifade etmiştir ki bu önemli bir olgudur. Bu insanlar yerel halk tarafından dışlanarak ve kötü muameleye maruz kalarak kendilerini Türk toplumundan soyutlamak isteği içine girebilirler.

Afyonkarahisar'da uzun süre yaşayanlar, dışarıdan gelenlere Afyonkarahisar'ın yapısını bozuyor düşüncesiyle bakmaktadır. Sonuç olarak Afyonkarahisar'da yaşam süresi arttıkça dışarıdan gelenleri kabul etme oranı azalmaktadır (Gölçük, 2007: 56-57). Şartlı mültecilerin sosyal çevrelerinde ayrımcılığa maruz kalmasının nedeni yerel halkın bu yaklaşımı olabilir. Zira bilindiği üzere istihdamda da çok fazla ayrımcılıkla karşılaşan şartlı mülteciler istihdamdan daha çok sosyal çevrelerinde ayrımcılığa uğradıklarını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla bu sonucun Afyonkarahisar iline özgü olduğunu söyleyebiliriz.

İstihdam konusunda kötü muameleye maruz kalma şartlı mültecilerin yerel işverenler tarafından istismar edilmesi ile bağlantılı olabilir. Kamu hizmetlerinde ayrımcılığa maruz kaldığını düşünenlerin oranı da az değildir (%17,2).

Çizelge 34. Şartlı Mültecilerin Sunulacağı Halde Sosyal Uyum Sağlamayı Kolaylaştıracağını Düşündükleri Hizmetler

Hizmetler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Dil eğitimi	91	60,7
Uyum sağlama konusunda yardım	28	18,7
Psikososyal destek	17	11,3
Sosyal aktivitelerde yerel halkla beraber yer almak	14	9,3
Toplam	150	100

Şartlı mültecilerin %60,7'si kendilerine dil eğitimi verilirse, %18,7'si uyum sağlama konusunda yardım edilirse, %11,3'ü psikososyal destek verilirse, %9,3'ü ise sosyal aktivitelerde yerel halkla beraber yer alırlarsa yerel halka daha hızlı ve sağlıklı bir şekilde uyum sağlayacaklarını belirtmişlerdir.

Yine şartlı mültecilerin büyük bir kısmı kendilerine dil eğitimi verileceği halde yerel halkla aralarındaki uyum sorunlarının azalacağını ifade etmektedirler ki bu da dil sorunu ile ilgili diğer bulguları destekler niteliktedir. Bu yanıtları veren

şartlı mülteciler toplum içinde uyum çalışmalarının önemini kendiliklerinden vurgulamışlardır.

Çizelge 35. Şartlı Mültecilerin Yerel Halkın Kendilerine Karşı Olan Tutumunu Değerlendirmesi

Tutumunu Değerlendirme	Sayı (n)	Yüzde (%)
Yerel halk bize karşı ilgisizdir	66	44,0
Yerel halkın bize karşı tutumu olumludur	51	34,0
Yerel halkın bize karşı tutumu olumsuzdur	28	18,7
Yanıtsız	5	3,3
Toplam	150	100,0

Şartlı mültecilerin %44'ü yerel halkın kendilerine karşı ilgisiz olduklarını ifade etmişlerdir. Onların %34'ü yerel halkın kendilerine karşı tutumunu olumlu, %18,7'si ise olumsuz olarak değerlendirmiştir. 5 kişi bu soruyu yanıtlamamıştır.

Şartlı mültecilerin yaklaşık $\frac{2}{3}$ 'si yerel halkın kendilerine karşı tutumunu genel anlamda olumsuz (olumsuz ve ilgisiz diyenlerin toplamı) olarak nitelemişlerdir.

Halkın büyük bir kısmının geleneksel aile yapısına sahip olduğu Afyonkarahisarlı aileler, kent nüfusunun fazla olamaması sebebiyle etraflarındaki insanların Afyonkarahisarlı olmadığını çok kısa zamanda tespit edebilmektedirler. Başka illerden gelip Afyonkarahisar'da yaşayan insanlara yabancı gözüyle bakmaktadırlar. Yapılan araştırma sonuçlarına göre, özellikle 20 yıl ve üzeri Afyonkarahisar'da yaşayan insanlar, kendisini Afyonkarahisar'ın yerlisi, kendilerinden sonra gelenleri de Afyonkarahisar'ın yabancısı olarak tarif etmektedirler (Gölçük, 2007: 98). Şartlı mültecilerin yerel halkın tutumunu olumsuz değerlendirmesi yerel halkın yaklaşım tarzını yansıtması açısından Gölçük'ün yaptığı araştırma sonuçları ile örtüşmektedir.

Taşdelen'in (2011: 162) araştırmasında ise şartlı mültecilerin %100'ü yerel halkın kendilerine karşı tutumunu olumlu değerlendirmiştir. Taşdelen'in araştırmasının İzmir ilinde yapılması ve İzmir'in toplumsal yapı olarak Afyonkarahisar'dan farklı olması bu iki sonuç arasındaki farka neden olabilir.

Çizelge 36. Şartlı Mülteci Oldukları İçin Yerel Halkın Onlardan Çekinme Durumuna İlişkin Görüşleri

Görüşler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Şartlı mülteci olduğum için yerel halk benden bazen çekiniyor	43	28,7
Şartlı mülteci olduğum için yerel halk benden çekinmiyor	19	12,7
Şartlı mülteci olduğum için yerel halk benden çekiniyor	17	11,3
Bilmiyorum	68	45,3
Yanıtsız	3	2,0
Toplam	150	100,0

Şartlı mülteci olduğum için yerel halk benden çekiniyor diyenlerin yüzdesi %11,3, çekinmiyor diyenlerin yüzdesi %12,7, bazen çekiniyor diyenlerin yüzdesi ise %28,7'dir. Bu soruyu bilmiyorum diyerek yanıtlayanların yüzdesi ise %45,3'tür. 3 kişi bu soruyu yanıtlamamıştır.

Şartlı mülteci olduğum için yerel halk benden (zaman zaman veya her zaman) çekiniyor diyenlerin yüzdesi %40'tır. Yani büyük bir oran şartlı mülteci olmalarını yerel halkın onlardan çekinmesi için sebep olarak görmektedir. Buna ek olarak büyük bir oran da bu konuda kararsızdır ya da yanıt vermek istememişlerdir. Bu oranın bu kadar büyük olması yerel halk hakkında görüş belirtmekte şartlı mültecilerin çoğunun çekingen davrandığını ve kararsız kaldıklarını akla getirmektedir. Bu ise şartlı mültecilerle yerel halk arasında normal bir uyum sürecinin olmadığına işaret etmektedir.

Çizelge 37. Şartlı Mültecilerin Yerel Halk Tarafından Rahatsız Edilme Durumu

Rahatsız Edilme Durumu	Sayı (n)	Yüzde (%)
Rahatsız edilmiyorum	74	49,3
Zaman-zaman rahatsız ediliyorum	59	39,3
Rahatsız ediliyorum	16	10,7
Yanıtsız	1	0,7
Toplam	150	100,0

Araştırma grubunun %49,3'ü yerel halk tarafından rahatsız edilmediklerini, %39,3'ü ise zaman zaman rahatsız edildiklerini ifade etmişlerdir. Yerel halk tarafından rahatsız edilenlerin yüzdesi ise %10,7'dir. 1 kişi bu soruya cevap vermemiştir.

Şartlı mültecilerin yarısı yerel halk tarafından zaman zaman veya her zaman rahatsız edilmektedir. Araştırma grubunun bu kadar büyük bir yüzdesinin yerel halk tarafından her hangi bir şekilde rahatsız edildiğini ifade etmesi toplum düzeni açısından irdelenmesi gereken önemli bir konudur.

Çizelge 38. Şartlı Mültecilerin Türkiye’de Olumsuz Deneyim Yaşama Durumu

Olumsuz deneyim yaşama durumu	Sayı(n)	Yüzde (%)
Hayır	104	69,3
İstismar, taciz, saldırı	12	8,0
Emlakçı ve ev sahibi ile olumsuz deneyim yaşama	7	4,7
Ayrımcılık ve kötü muamele	6	4,0
İş vermeme veya bir işte çalıştırarak ücret ödememe	3	2,0
Yanıtsız	18	12,0
Toplam	150	100,0

Türkiye’de olduğunuz süre içinde her hangi bir olumsuz deneyim yaşadınız mı sorusuna şartlı mültecilerin %69,3'ü hayır cevabını vermiştir. Onların %8'i istismar, taciz, saldırı şeklinde olumsuz deneyim yaşadıklarını, %4,7'si emlakçı ve ev sahipleri ile olumsuz deneyim yaşadıklarını, %4'ü ayrımcılık ve kötü muameleye maruz kaldıklarını, %1,5'i ise iş vermeme veya bir işte çalıştırılarak ücret ödememe şeklinde olumsuz deneyim yaşadıklarını ifade etmişlerdir. 18 kişi bu soruyu yanıtlamamıştır.

Araştırma zamanı şartlı mültecilerin soru kâğıdındaki açık uçlu sorulara cevap vermek istemedikleri gözlenmiştir. Düşüncelerini kendi sözleri ile ifade etmek yerine daha çok verilen şıkları işaretlemeği tercih etmişlerdir. Önceki çizelgeden de görüldüğü gibi şartlı mültecilerin büyük bir kısmı yerel halk tarafından

rahatsız edildiğini ifade etse de her hangi bir olumsuz deneyim yaşayanların yüzdesi %18,2'dir. Mantıken bu yüzdenin daha büyük olması beklenmekle beraber bu sonucun sorunun açık uçlu olması ile bir bağlantısı olduğu düşünülmektedir.

Çizelge 39. Şartlı Mültecilerin Yerel Halktan Beklentileri

Beklentiler	Sayı(n)	Yüzde (%)
Beni anlamaları ve kültürüme saygı duymaları	73	33,5
Beni ucuz işgücü olarak kullanmamaları	51	23,4
Bizi de kendi insanları gibi kabul edip içlerine almaları	33	15,1
Beni rahatsız etmemeleri	32	14,7
Bana karşı ilgisiz davranmamaları	29	13,3
Toplam	218	100,0

Şartlı mültecilerin %33,5'i yerel halkın kendilerini anlamalarını ve kültürlerine saygı duymalarını, %23,4'ü yerel halkın kendilerini ucuz işgücü olarak kullanmamalarını, %15,1'i yerel halkın onları da kendi insanları gibi kabul edip içlerine almalarını, %14,7'si yerel halkın kendilerini rahatsız etmemelerini, %13,3'ü ise yerel halkın kendilerine karşı ilgisiz davranmamalarını beklemektedir.

Şartlı mültecilerin çoğunun yerel halktan beklentileri önyargıyla karşılaşmamaktır. Önemli bir oran ise yerel halk tarafından ucuz işgücü olarak kullanılmamayı yerel halktan en önemli beklentileri olduğunu ifade etmiştir.

Gölçük'ün araştırmasına göre (2007: 89-93) Afyonkarahisar'da komşular arası yardımlaşma eskiye göre azalmıştır. Afyonkarahisarlıların büyük çoğunluğu komşularının diğer illerden olmasını istemiyor. İçte kapalı bir yapıda daha çok iç ilişkilerin egemen olduğu bir ilişki ve etkileşim biçimini tercih ediyor. Komşuluk ilişkisi açısından yerel halk hatta Afyonkarahisar'ın köylüsü ile yerlisi arasında fark olduğunu ifade etmiştir.

Kendi hemşerileri arasında dahi fark koyan Afyonkarahisar halkının farklı kültürlerden olan insanları kolay bir şekilde benimsemesi beklenemez.

Dolayısıyla şartlı mültecilerin yerel halktan çoğunluk olarak anlayış, saygı ve ilgi beklemesi normal gözükmemektedir.

Çizelge 40. Şartlı Mültecilerin Üçüncü Bir Ülkeye Yerleşecekleri Durumuna İlişkin Görüşleri

Görüşler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Üçüncü bir ülkeye yerleşeceğim durumda daha iyi bir yaşamla karşılaşacağımı düşünüyorum	111	74,0
Üçüncü bir ülkeye yerleşeceğim durumda daha iyi bir yaşamla karşılaşacağımı düşünmüyorum	6	4,0
Bilmiyorum	28	18,7
Yanıtsız	5	3,3
Toplam	150	100,0

Şartlı mültecilerin %74'ü üçüncü bir ülkeye yerleşecekleri durumda daha iyi bir yaşam düzeyiyle karşılaşacaklarını düşündüklerini ifade etmişlerdir. %4'ü ise bunun aksini ifade etmiştir. Üçüncü bir ülkeye yerleşme durumunda yaşamının nasıl olacağını bilemediklerini ifade edenlerin yüzdesi ise %18,7'dir. 5 kişi bu soruyu yanıtlamamıştır.

Şartlı mültecilerin $\frac{3}{4}$ 'ü gelecekle ilgili umutludur, çünkü çoğunluk üçüncü bir ülkeye yerleşmesi durumunda daha iyi bir yaşam standardı ile karşılaşacağını düşünmektedir. Bununla beraber yaklaşık %20'lik gibi ciddi bir kesim de bu konuda kararsızdır.

Çizelge 41. Şartlı Mültecilerin Türkiye’de Kalma İsteği

Türkiye’de Kalma İsteği	Sayı (n)	Yüzde (%)
Hayatımın geri kalanını Türkiye’de devam ettirmek istemezdim	109	72,6
Hayatımın geri kalanını Türkiye’de devam ettirmek isterdim	22	14,7
Bilmiyorum, hala karar vermedim veya bunu zaman belirleyecektir	4	2,7
Eğer bana Türkiye vatandaşlığı ve pasaportu, aynı zamanda iş verseler burada kalmak isterim	3	2,0
Nerede olursa olsun sakin, istikrarlı ve güzel bir hayat yaşamak isterim	1	0,7
Yanıtsız	11	7,3
Toplam	150	100,0

Şartlı mültecilerin %72,6’sı kendilerine böyle bir şans verilse dahi Türkiye’de kalmak istemediklerini belirtmişlerdir. %14,7’lik kesim ise eğer böyle bir fırsat sağlansaydı Türkiye’de kalmak istediklerini ifade etmişlerdir. Sırasıyla %2,7’lik kesim bilmiyorum, hala karar vermedim veya bunu zaman belirleyecektir, %1,5’lik kesim eğer kendilerine Türkiye vatandaşlığı ve pasaportu ve aynı zamanda iş verseler burada kalmak isteyebileceklerini, %0,7’lik bir kesim ise nerede olursa olsun sakin, istikrarlı ve güzel bir hayat yaşamak isterim yanıtını vermiştir. Toplam 11 kişi bu soruyu yanıtlamamıştır.

Şartlı mültecilerin yaklaşık $\frac{3}{4}$ ’ü Türkiye coğrafi sınırlamayı kaldırırsa dahi burada kalmak istemediklerini ifade etmişlerdir. Bu bulguya göre şartlı mültecilerin yerleşmek istedikleri hedef ülke esasen Türkiye değildir. Bu sonuç bizi şartlı mültecilerin Türkiye’deki bu günkü gerek ekonomik, gerek sosyal ilişki durumlarının iyi olmadığı sonucuna götürmektedir. Türkiye’de daha iyi bir gelecek umutları yok gibi görünmektedir.

4.3. ŞARTLI MÜLTECİLERİN YEREL HALKLA İLGİLİ GÖRÜŞLERİNİ ETKİLEYEN ETMENLERE YÖNELİK BULGULAR

Şartlı mültecilerin yerel halkla ilgili görüşlerini etkileyen etmenlere yönelik bulgular aşağıda belirtilmiştir.

Çizelge 42. Şartlı Mültecilerin Yaşı ile Yerel Halkla Sosyal Uyum Sorunu Yaşama Durumu Arasındaki İlişki

Yerel Halkla Sosyal Uyum Sorunu Yaşama	Yaş											
	15–20		21–30		31–40		41–50		51 ve üstü		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Evet	5	25,0	26	42,6	16	53,3	7	43,7	8	61,5	62	44,3
Hayır	15	75,0	35	57,4	14	46,7	9	56,3	5	38,5	78	55,7
Toplam	20	100,0	61	100,0	30	100,0	16	100,0	13	100,0	140	100,0

$$X^2=5,649 \quad p=0,227$$

Şartlı mültecilerin yaşları ile yerel halkla sosyal uyum sorunu yaşama arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır ($p=0,227>0,05$).

Bu istatistiksel sonuca göre şartlı mültecilerin Türkiye’de olduğu süreç içinde yerel halkla sosyal uyumlarında ya da uyumsuzluklarında yaşlarının bir etken olmadığı görülmektedir. Diyebiliriz ki şartlı mültecilerin yerel halkla ilgili olumlu ya da olumsuz düşünceleri her yaş grubu için aynıdır.

Çizelge 43. Şartlı Mültecilerin Cinsiyeti ile Yerel Halkla Sosyal Uyum Sorunu Yaşama Arasındaki İlişki

Yerel Halkla Sosyal Uyum Sorunu Yaşama	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Evet	17	40,5	47	46,1	64	44,4
Hayır	25	59,5	55	53,9	80	55,6
Toplam	42	%100,0	102	%100,0	144	%100,0

$$X^2=0,378 \quad p=0,539$$

Şartlı mültecilerin cinsiyeti ile yerel halkla sosyal uyum sorunu yaşama arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır ($p=0,539>0,05$).

Şartlı mültecilerin Türkiye’de olduğu süreç içinde yerel halkla sosyal uyumlarında yaş değişkeninde olduğu gibi cinsiyetin de önemli bir etken olmadığı görülmektedir.

Çizelge 44. Şartlı Mültecilerin Köken Ülkelerinden Ayrılma Nedenleri ile Yerel Halkla Sosyal Uyum Sorunu Yaşama Durumu Arasındaki İlişki

Yerel Halkla Sosyal Uyum Sorunu Yaşama	Köken Ülkeden Ayrılma Nedeni									
	Savaş		Politik/ İdeolojik/ Etnik		Dinsel		Kişisel		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Evet	16	34,0	17	60,7	21	51,2	10	37,0	64	44,8
Hayır	31	66,0	11	39,3	20	48,8	17	63,0	79	55,2
Toplam	47	100,0	28	100,0	41	100,0	27	100,0	143	100,0

$$X^2=6,409 \quad p=0,093$$

Şartlı mültecilerin ülkelerinden ayrılma nedenleri ile yerel halkla sosyal uyum sorunu yaşama durumu arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır ($p=0,093>0,05$).

Şartlı mültecilerin Türkiye’de olduğu süreç içinde yerel halkla sosyal uyumlarında ülkelerinden ayrılma nedenlerinin bir etken olmadığı görülmektedir.

Çizelge 45. Şartlı Mültecilerin Eğitim Durumu ile Yerel Halkla Sosyal Uyum Sorunu Yaşama Arasındaki İlişki

Yerel Halkla Sosyal Uyum Sorunu Yaşama	Eğitim Durumu											
	Okur-Yazar		İlkokul-Ortaokul		Lise		Üniversite		Okur-yazar olmayan		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Evet	10	47,6	17	37,0	13	36,1	21	67,7	3	30,0	64	44,4
Hayır	11	52,4	29	63,0	23	63,9	10	32,3	7	70,0	80	55,6
Toplam	21	100,0	46	100,0	36	100,0	31	100,0	10	100,0	144	100,0

$$X^2=9,802 \quad p=0,044$$

Şartlı mültecilerin eğitim durumları ile yerel halkla sosyal uyumları arasında az da olsa anlamlı ilişki bulunmuştur ($p=0,044<0,05$).

Yerel halkla uyum sorunu yaşayanların %47,6’sı okuryazar, %37’si ilkokul veya ortaokul mezunu, %36,1’i lise mezunu, %67,7’si üniversite mezunu, %30’u ise okuryazar olmayan kişilerdir. Yerel halkla uyum sorunu yaşamayanların ise %52,4’ü okuryazar, %63’ü ilkokul veya ortaokul mezunu, %63,9’u lise mezunu,

%32,3'ü üniversite mezunu, %70'i ise okuryazar olmayan kişilerdir.

Yerel halkla sosyal uyum sorunu yaşayan şartlı mültecilerin çoğu üniversite mezunudur. Üniversite mezunlarından sonra uyum sorunu yaşayan gruplar okuryazar olanlar, yaklaşık eşit derecede ilkokul veya ortaokul ve lise mezunlarıdır. En az uyum sorunu yaşayan grup ise okuryazar olmayanlardır.

Eğitim seviyesinin aşamalı olmasa da artması ile şartlı mültecilerin yerel halkla daha çok sosyal uyum sorunu yaşadığı ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni eğitim seviyesi ile beklentilerin artması arasında doğrusal şekilde artan bir ilişkinin olmasıyla izah edilebilir. Eğitim düzeyi daha yüksek olan şartlı mülteciler sosyal uyum kavramını daha geniş düşünerek yerel halkla var olan etkileşimi yetersiz bulabilirler. Ayrıca sosyal uyum açısından yerel halkın yaklaşımını tatmin edici bulmayabilirler. Bir diğer neden de sosyal uyum açısından yürütülen politikalarından memnun kalmıyor olmaları olabilir.

Eğitimle ilgili bu durumu kendilerinin nasıl değerlendirildikleri ayrı bir soru idi. Bu soruya verilen yanıtlar aşağıdadır.

Çizelge 46. Şartlı Mültecilerin Eğitim Durumu ile Yerel Halkın Kendilerine Karşı Tutumunu Değerlendirmeleri Arasındaki İlişki

Yerel Halkın Tutumu	Eğitim Durumu											
	Okur-Yazar		İlkokul-Ortaokul		Lise		Üniversite		Okur-yazar olmayan		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Olumlu	5	22,7	16	33,3	12	34,3	13	43,3	5	50,0	51	35,2
Olumsuz	9	40,9	7	14,6	8	22,9	1	3,3	3	30,0	28	19,3
İlgisiz	8	36,4	25	52,1	15	42,9	16	53,3	2	20,0	66	45,5
Toplam	22	100,0	48	100,0	35	100,0	30	100,0	10	100,0	145	100,0

$X^2=14,619$ $p=0,047$

Şartlı mültecilerin eğitim durumları ile yerel halkın kendilerine karşı tutumunu değerlendirmeleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($p=0,047<0,05$).

Yerel halkın kendilerine karşı tutumunu olumlu olarak değerlendiren şartlı

mültecilerin %50'si okuryazar olmayan, %43,3'ü üniversite mezunu, %34,3'ü lise mezunu, %33,3'ü ilkokul veya ortaokul mezunu, %22,7'si ise okuryazar kişilerdir. Yerel halkın kendilerine karşı tutumunu olumsuz olarak değerlendiren şartlı mültecilerin %40,9'u okuryazar, %30'u ise okuryazar olmayan, %22,9'u lise mezunu, %14,6'sı ilkokul veya ortaokul mezunu, %3,3'ü ise üniversite mezunu kişilerdir. Yerel halkın kendilerine karşı tutumunu ilgisiz olarak değerlendiren şartlı mültecilerin ise %53,3'ü üniversite mezunu, %52,1'i ilkokul veya ortaokul mezunu, %42,9'u lise mezunu, %36,4'ü okuryazar, %20'si ise okuryazar olmayan kişilerdir.

Bu bulgu bir önceki çizelgenin bulgusunu destekler niteliktedir. Bir önceki çizelgeyi yorumlarken eğitim seviyesi arttıkça daha çok uyum sorunu yaşamamanın sebebinin yerel halkın yaklaşımından kaynaklanabileceğini ifade etmiştik. Bu çizelgenin sonucuna göre de şartlı mültecilerin eğitim seviyesi arttıkça yerel halkın kendilerine karşı tutumunu daha ilgisiz olarak değerlendirmektedirler. Son iki çizelgeden çıkan sonuca dayanarak şartlı mültecilerin eğitim düzeyi yükseldikçe daha çok yerel halkın tutumu nedeniyle uyum sorunu yaşadıklarını söyleyebiliriz.

Çizelge 47. Şartlı Mültecilerin Dini İnanışları ile Yerel Halkla Sosyal Uyum Sorunu Yaşama Durumu Arasındaki İlişki

Yerel Halkla Sosyal Uyum Sorunu Yaşama	Dini İnanç									
	İslamiyet		Hıristiyanlık		Musevilik		Diğer		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Evet	46	55,4	9	27,3	0	0,0	9	34,6	64	44,4
Hayır	37	44,6	24	72,7	2	100,0	17	65,4	80	55,6
Toplam	83	100,0	33	100,0	2	100,0	26	100,0	144	100,0

$$X^2=10,609 \quad p=0,014$$

Şartlı mültecilerin dini inanışları ile yerel halkla sosyal uyumları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($p=0,014 < 0,05$).

Dini inanışları İslamiyet olanların %55,4'ü yerel halkla uyum sorunu yaşadığını,

%44,6'sı uyum sorunu yaşamadığını ifade etmiştir. Dini inanışları Hıristiyanlık olanların %27,3'ü yerel halkla uyum sorunu yaşadığını, %72,7'si uyum sorunu yaşamadığını ifade etmiştir. Dini inanışları Musevilik olanların %100'ü uyum sorunu yaşamadığını ifade etmiştir. Dini inanç için diğer yanıtını verenlerin ise %34,6'sı yerel halkla uyum sorunu yaşadığını, %65,4'ü uyum sorunu yaşamadığını ifade etmiştir.

Çizelgeden de görüldüğü gibi daha çok Müslümanlar yerel halkla sosyal uyum sorunu yaşamaktadır. Bu, beklenmeyen bir bulgu olmuştur. Dini inanışları İslam olan şartlı mültecilerin yerel halkla dinleri ortak olduğu için daha az sorun yaşadığı düşünülmüş fakat Hıristiyanların daha az uyum sorunu yaşadığı ortaya çıkmıştır. Bunun sebebi yerel halkın da Müslüman olmasına karşın şartlı mültecilerle İslam dininin farklı mezheplere bağlı olmalarından kaynaklanabilir. Araştırma grubunun çoğunu Irak'tan ve İran'dan gelen şartlı mülteciler oluşturmaktadır. Irak'taki Müslümanların büyük bir kısmının Şii Müslüman olduğu bilinmektedir. Yine İran'da hâkim mezhep Şiiliktir. Türk toplumu ise ağırlıklı olarak İslam'ın Sünni koluna bağlıdır. İster Türkiye'de ister Orta Doğu ülkelerinde mezhebe dayalı toplumsal uyumsuzlukların, hatta iç savaşların olduğu görülmektedir. Dolayısıyla mümkündür ki mezhep farklılığı nedeniyle Müslüman şartlı mülteciler yerel halkla daha çok uyum sorunu yaşasınlar.

Çizelge 48. Şartlı Mültecilerin Çalışma Durumu ile Yerel Halkın Kendilerine Karşı Tutumunu Değerlendirmeleri Arasındaki İlişki

Yerel Halkın Tutumunu Değerlendirme	Çalışma Durumu					
	Evet		Hayır		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Olumlu	12	57,1	38	31,6	50	35,4
Olumsuz	5	23,9	23	19,2	28	19,9
İlgisiz	4	19,0	59	49,2	63	44,7
Toplam	21	100,0	120	100,0	141	100,0

$X^2=7,094$ $p=0,029$

Şartlı mültecilerin çalışma durumları ile yerel halkın kendilerine karşı tutumunu değerlendirmeleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($p=0,029<0,05$).

Türkiye’de çalışan şartlı mültecilerin %57,1’i yerel halkın kendilerine karşı tutumunu olumlu, %23,9’u olumsuz, %19’u ise ilgisiz olarak nitelemişlerdir. Çalışmayan şartlı mültecilerin ise %31,6’si yerel halkın kendilerine karşı tutumunu olumlu, %19,2’si olumsuz, %49,2’si ise ilgisiz olarak nitelemişlerdir.

Yerel halkın kendilerine karşı tutumunu olumlu olarak değerlendiren şartlı mültecilerin çoğu çalışan kişilerdir. Aslında çalışan şartlı mültecilerin yerel halkın kendilerine karşı tutumunu değerlendirmeleri daha fazla önem arz etmektedir. Çünkü çalışma hayatı şartlı mültecilerin yerel halkla iletişim kurması, dolayısıyla onların kendileri hakkında tutumlarını anlaması açısından onlar için neredeyse tek yoldur. Araştırmanın kuramsal kısmında da değinildiği üzere bu bireyler farklı etmenlere bağlı olarak çoğu zaman yalıtılmış bir hayat yaşamaktadırlar. Çalışma hayatı onların toplumla bütünleşerek yerel halkla etkileşiminde daha az sorunlar yaşamasına getirebilir. Çalışan bir kişi istemese de yerel toplumla etkileşim içine girer ve içinde bulunduğu toplum hakkında yargılar ve tutumlar geliştirmeğe başlar. Yukarıdaki çizelgeden çıkan bulgu da bunu destekler niteliktedir. Yerel halkın kendilerine karşı tutumunu ilgisiz olarak niteleyen şartlı mültecilerin büyük çoğunluğu da çalışmayanlardan oluşmaktadır.

Yukarıdaki yorumun tam aksini düşünelim. Yani farz edelim ki yerel halkın kendilerine karşı tutumunu olumlu olarak değerlendiren şartlı mülteciler çalışma hayatına daha çok katılmaktadırlar. Kuramsal çerçevede de bahsedildiği gibi bu bireylerin yaşadıkları ekonomik sorunlar göz önüne alınırsa bu yorum pek mantıklı gözükmemektedir. Çünkü bu insanların birçoğunun maddi durumları beslenme, barınma gibi en önemli ihtiyaçları bile karşılayamamaktadır. Bu durumda birey toplumun kendine karşı ne düşündüğüne bakmaksızın bir iş bularak çalışmayı daha fazla düşünecektir. Dolayısıyla şartlı mültecilerin yerel halkın kendilerine karşı tutumunu değerlendirmesi çalışma hayatına katılmaları üzerinde etkili gibi gözükmemektedir.

Çizelge 49. Şartlı Mültecilerin Sosyal Çevrelerinde Türk Vatandaşı Olup Olmama Durumu ile Yerel Halk Tarafından Rahatsız Edilme Durumları Arasındaki İlişki

Yerel Halk Tarafından Rahatsız Edilme Durumu	Sosyal Çevrede Türk Vatandaşı Olma Durumu					
	Evet		Hayır		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Evet	9	9,0	7	14,6	16	10,8
Zaman zaman	34	34,0	25	52,1	59	39,9
Hayır	57	57,0	16	33,3	73	49,3
Toplam	100	100,0	48	100,0	148	100,0

$$X^2=7,279 \quad p=0,026$$

Şartlı mültecilerin sosyal çevrelerinde Türk vatandaşı bulunması ile yerel halk tarafından rahatsız edilme durumları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($p=0,026<0,05$).

Sosyal çevrelerinde Türk vatandaşı olan şartlı mültecilerin %9'u yerel halk tarafından daima rahatsız edildiğini, %34'ü zaman zaman rahatsız edildiğini, %57'si ise rahatsız edilmediğini söylemiştir. Sosyal çevrelerinde Türk vatandaşı olmayan şartlı mültecilerin ise %14,6'sı yerel halk tarafından daima rahatsız edildiğini, %52,1'i zaman zaman rahatsız edildiğini, %33,3'ü ise rahatsız edilmediği bilgisini vermişlerdir.

Çizelgeden görüldüğü gibi sosyal çevrelerinde Türk vatandaşı olan şartlı mültecilerin yerel halk tarafından rahatsız edilmeme durumu olmayanlardan anlamlı derecede düşüktür. Bulgudan çıkan sonuca dayanarak sosyal çevrelerinde Türk vatandaşı olan şartlı mülteciler yerel halk tarafından daha az rahatsız edilmektedir diyebiliriz.

Çizelgeden çıkan bu sonuç beklenen bir sonuçtur. Zira toplum kendisiyle her hangi bir iletişim ve etkileşim bağı olan birini daha kolay kabul etmekte, kendini ondan yalıtıma ise dış unsur gibi görerek, zamanla ötekileştirebilmektedir. Türk toplumu yapısı itibarıyla bir doğu toplumu olarak bireylerinin bir etkileşim içinde bulunmasını beklemektedir. Toplumla birey arasında çizilen bu keskin sınır "ya

bizdensin, ya da ötekisin” şeklinde tezahür etmektedir. Öteki olan bir şartlı mülteci olduğunda ise bu bireylerin hassas grupları oluşturduğu bazen gözden kaçmakta ve hatta zaman zaman bu insanlara karşı yerel halkın sosyal yaşam alanını daralttığı, esasen de iş imkânlarını azalttığı için öfke duyulmaktadır. Sonuçta yerel halk şartlı mültecilere karşı bilinçsiz de olsa rahatsız edici davranışlarda bulunabilmektedir.

Bu noktada söz konusu bireylerin kendilerini yerel toplumdan yalıtma isteği de bir tartışma konusudur. Örneğin, komşusu şartlı mülteci olan birisi onunla iletişim kurmak istese de şartlı mülteciler yerel halktan biri ile böyle bir iletişim içinde bulunmak istemeyebilir. Bu durum şartlı mülteci bireylerin zor süreçlerden geçmesi, beklenmedik bir zamanda hayatlarının değişerek kendini başka bir kültürün içinde, bütün sosyal destek mekanizmalarını kaybetmiş olarak bulması, sığınma sürecinde belki travmatik olaylar yaşamaları ile bağlantılıdır. Bu durumda empati gösterme, karşı tarafı yaşadığı süreçleri göz önünde bulundurarak anlamaya çalışma yerel toplumun şartlı mültecilerin sağlıklı uyumu için yapacağı en önemli katkılardan biri olacaktır.

Çizelge 50. Şartlı Mültecilerin Problem ile Karşılaştıklarında Yerel Halktan Yardım İstemesi Durumu ile Yerel Halkın Kendilerine Karşı Tutumunu Değerlendirmesi Arasındaki İlişki

Yerel Halkın Kendilerine Karşı Tutumunu Değerlendirme	Problem ile Karşılaşıldığında Yerel Halktan Yardım İstenmesi							
	Evet		Hayır		Karşılaştığım Sorunun Niteliğine Göre Değişir		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Olumlu	26	57,8	10	18,9	14	31,1	50	35,0
Olumsuz	4	8,2	15	28,3	9	20,0	28	19,6
İlgisiz	15	33,3	28	52,8	22	48,9	65	45,5
Toplam	45	100,0	53	100,0	45	100,0	143	100,0

$X^2=17,712$ $p=0,001$

Şartlı mültecilerin her hangi bir problemle karşılaştıklarında yerel halktan yardım isteme durumları ile yerel halkın kendilerine karşı tutumunu değerlendirmeleri

arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($p=0,001<0,05$).

Yerel halkın kendilerine karşı tutumunu olumlu olarak değerlendiren şartlı mültecilerin %57,8'i her hangi bir problemle karşılaştığında yerel halktan yardım istemekte, %18,9'u yardım istememekte, %31,1'i ise karşılaşılan sorunun niteliğine göre yardım isteyip istememektedir. Yerel halkın kendilerine karşı tutumunu olumsuz olarak değerlendiren şartlı mültecilerin %8,2'si her hangi bir problemle karşılaştığında yerel halktan yardım istemekte, %28,3'ü yardım istememekte, %20'si ise karşılaşılan sorunun niteliğine göre yardım isteyip istememektedir. Yerel halkın kendilerine karşı tutumunu ilgisiz olarak değerlendiren şartlı mültecilerin %33,3'ü her hangi bir problemle karşılaştığında yerel halktan yardım istemekte, %52,8'i yardım istememekte, %48,9'u ise karşılaşılan sorunun niteliğine göre yardım isteyip istememektedir.

Yukarıdaki bulguları genelleyerek şöyle bir sonuca gelebiliriz: Yerel halkın kendilerine karşı tutumunu olumlu olarak değerlendiren şartlı mülteciler her hangi bir sorunla karşılaştığında yerel halktan yardım istemekte, olumsuz olarak değerlendirenler ise yardım istememektedir.

Elde edilen bulguların yorumlanması ile gelinen sonuç mantıklı görülmektedir. Çünkü birey karşısındaki insanın tutumuna göre davranmaktadır. Şartlı mülteciler de aynı şekilde, eğer yerel halktan birisinin kendine yardım edeceğini düşünüyorsa ondan yardım istemektedir.

Yukarıdaki bulguya farklı bir bakış açısı ile bakarsak, örneğin yardım isteme durumunun tutumu değerlendirme üzerinde etkili olduğunu düşünebiliriz. Yani yardım isteme durumunun yerel halkın tutumu hakkındaki düşüncüyü pekiştirdiğini ileri sürebiliriz. Bu halde de aynı şekilde yardım isteyenlerin çoğu mümkündür ki yardım gördüğü için yerel halkın kendilerine karşı tutumunu olumlu olarak değerlendirsınler.

Çizelge 51. Şartlı Mültecilerin Problem ile Karşılaştıklarında Yerel Halktan Yardım İsteme Durumu ile Yerel Halk Tarafından Rahatsız Edilme Durumu Arasındaki İlişki

Yerel Halk Tarafından Rahatsız Edilme durumu	Problem ile Karşılaşıldığında Yerel Halktan Yardım İstenmesi							
	Evet		Hayır		Karşılaştığım sorunun Niteliğine Göre Değişir		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Evet	1	2,1	9	16,4	6	13,3	16	10,9
Zaman zaman	15	31,9	21	38,2	23	51,1	59	40,1
Hayır	31	66,0	25	45,5	16	35,6	72	49,0
Toplam	47	100,0	55	100,0	45	100,0	147	100,0

$$X^2=11,832 \quad p=0,019$$

Şartlı mültecilerin her hangi bir problemle karşılaştıklarında yerel halktan yardım isteme durumları ile yerel halk tarafından rahatsız edilme durumları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($p=0,019 < 0,05$).

Yerel halk tarafından rahatsız edilen şartlı mültecilerin %2,1'i her hangi bir problemle karşılaştığında yerel halktan yardım istemekte, %16,4'ü yardım istememekte, %13,3'ü ise karşılaşılan sorunun niteliğine göre yardım isteyip istememektedir. Yerel halk tarafından zaman zaman rahatsız edilen şartlı mültecilerin %31,9'u her hangi bir problemle karşılaştığında yerel halktan yardım istemekte, %38,2'si yardım istememekte, %51,1'i ise karşılaşılan sorunun niteliğine göre yardım isteyip istememektedir. Yerel halk tarafından rahatsız edilmeyorum diyen şartlı mültecilerin ise %66'sı her hangi bir problemle karşılaştığında yerel halktan yardım istemekte, %45,5'i yardım istememekte, %35,6'sı ise karşılaşılan sorunun niteliğine göre yardım isteyip istememektedir.

Yerel halk tarafından rahatsız edilen şartlı mültecilerin büyük çoğunluğu her hangi bir sorunla karşılaştığında yerel halktan yardım istememekte, zaman zaman rahatsız edilenlerin çoğunluğu ya yardım istememekte ya da karşılaştığı sorunun niteliğine göre değiştiğini ifade etmekte, rahatsız edilmeyenlerin çoğu ise her hangi bir sorunla karşılaştığında yerel halktan yardım istemektedir.

Gelinen bu sonuç insan davranışı açısından son derece anlamlı kabul edilebilir. Önceden yerel halktan birisi tarafından rahatsız edilen bir şartlı mülteci herhangi bir sorunla karşılaştığı zaman yerel halktan birisinden yardım istemekten çekinecektir. Yine zaman zaman rahatsız edilme durumunda genel olarak “yardım istenmemeli” gibi bir önyargı oluşmamakla karşılaşılan soruna göre davranılmaktadır. Hiçbir zaman rahatsız edilmeyenlerde ise bu tür bir önyargı oluşmamakta ve yardım isteme konusunda serbest davranmaktadırlar.

Çizelge 52. Şartlı Mültecilerin Yerel Halkla Sosyal Uyum Sorunu Yaşama Durumları ile Yerel Halkın Kendilerine Karşı Tutumunu Değerlendirmeleri Arasındaki İlişki

Yerel Halkın Tutumunu Değerlendirme	Yerel Halkla Uyum Sorunu Yaşama Durumu					
	Evet		Hayır		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Olumlu	11	17,7	37	47,4	48	34,3
Olumsuz	14	22,6	12	15,4	26	18,6
İlgisiz	37	59,7	29	37,2	66	47,1
Toplam	62	100,0	78	100,0	140	100,0

$X^2=13,555$ $p=0,01$

Şartlı mültecilerin yerel halkla uyum sorunları yaşama durumu ile yerel halkın kendilerine karşı tutumunu değerlendirmeleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($p=0,01<0,05$).

Yerel halkın kendilerine karşı tutumunu olumlu olarak değerlendiren şartlı mültecilerin %17,7’si yerel halkla uyum sorunu yaşamakta, %47,4’ü uyum sorunu yaşamamaktadır. Yerel halkın kendilerine karşı tutumunu olumsuz olarak değerlendiren şartlı mültecilerin %22,6’sı yerel halkla uyum sorunu yaşamakta, %15,4’ü uyum sorunu yaşamamaktadır. Yerel halkın kendilerine karşı tutumunu ilgisiz olarak değerlendiren şartlı mültecilerin %59,7’si yerel halkla uyum sorunu yaşamakta, %37,2’si uyum sorunu yaşamamaktadır.

Bu bulgulardan yola çıkarak şöyle bir sonuca gelebiliriz: Yerel halkla sosyal

uyum sorunu yaşayan şartlı mülteciler yerel halkın kendilerine karşı tutumunu olumsuz veya ilgisiz, uyum sorunu yaşamayanlar ise olumlu olarak değerlendirmektedir.

Elde edilen bulguya dayalı sonuç beklenen bir sonuçtur. Sosyal uyum sorunu karşı tarafın tutumunun olumsuz, ilgisiz veya alışılmadık olarak nitelenmesi ile yakından ilgilidir. Dolayısıyla elde edilen bulgu sosyal ilişkiler çerçevesinde de anlamlıdır.

Öte yandan yerel halkın tutumunu olumsuz veya ilgisiz olarak değerlendiren şartlı mülteciler sosyal uyum açısından isteksiz davranabilirler. Karşı tarafın uyum için istekli görünmemesi şartlı mültecileri de bireysel veya getto halinde yaşamaya mecbur edebilir. Bunun tersini düşünürsek, yerel halkın tutumunu olumlu olarak değerlendirenlerin bu tutumdan dolayı sosyal uyuma istekli olduklarını ve uyum sorunu yaşamadıklarını söyleyebiliriz.

Çizelge 53. Şartlı Mültecilerin Yerel Halkın Kendilerine Karşı Tutumunu Değerlendirmeleri ile Yerel Halk Tarafından Rahatsız Edilme Durumları Arasındaki İlişki

Yerel Halk Tarafından Rahatsız Edilme Durumu	Yerel Halkın Kendilerine Karşı Tutumunu Değerlendirme							
	Olumlu		Olumsuz		İlgisiz		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Evet	0	0,0	8	28,6	8	12,1	16	11,0
Zaman zaman	10	19,6	9	32,1	39	59,1	58	40,0
Hayır	41	80,4	11	39,3	19	28,8	71	49,0
Toplam	51	100,0	28	100,0	66	100,0	145	100,0

$X^2=4,560$ $p=0,000$

Şartlı mültecilerin yerel halk tarafından rahatsız edilme durumu ile yerel halkın kendilerine karşı tutumunu değerlendirmeleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($p=0,000<0,05$).

Yerel halk tarafından daima rahatsız edilen şartlı mültecilerin %28,6'sı olumsuz, %12,1'i ilgisiz olarak nitelemektedir. Yerel halk tarafından zaman zaman rahatsız edilen şartlı mültecilerin %19,6'sı yerel halkın kendilerine karşı

tutumunu olumlu, %32,1'i olumsuz, %59,1'i ilgisiz olarak nitelemektedir. Yerel halk tarafından rahatsız edilmeyorum diyen şartlı mültecilerin ise %80,4'ü yerel halkın kendilerine karşı tutumunu olumlu, %39,3'ü olumsuz, %28,8'i ilgisiz olarak nitelemektedir. Rahatsız edildiklerini söyleyenler arasında Türk halkının tutumunu olumlu bulan bir kişi bile çıkmamıştır. Bu da olağandır.

Bulgudan yola çıkarak şöyle bir fikir ileri sürebiliriz: şartlı mülteciler yerel halk tarafından ne kadar çok rahatsız edilirse yerel halkın kendilerine karşı tutumunu o derece olumsuz olarak değerlendirmektedirler.

Rahatsız edilme durumu olumsuz tutumun eyleme dönük hali olduğu için bu iki değişken arasındaki doğrusal ilişki oldukça anlamlıdır. Dolayısıyla şartlı mültecilerin yerel halkın tutumunu olumsuz olarak değerlendirmeleri objektif bir fikir olarak görülmektedir. Çünkü rahatsız edilme durumu somut bir eylemdir ve şartlı mülteciler yerel halkla olumsuz bir deneyim yaşamışlardır. Bunun sonucunda da mantık olarak yerel halkın tutumunu olumsuz olarak değerlendirmişlerdir.

Çizelgeyi tersinden yorumlamaya çalışarak, yerel halkın tutumunun rahatsız edilme durumu üzerinde etkili olduğunu düşünürsek anlamlı bir sonuç elde edilmeyecektir. Mümkün değildir ki şartlı mülteciler yerel halkın tutumunu olumsuz olarak değerlendirdikleri için yerel halk tarafından rahatsız edilsinler. Dolayısıyla rahatsız edilme durumunun tutumu değerlendirme üzerinde etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Çizelge 54. Şartlı Mültecilerin Üçüncü Bir Ülkeye Yerleşmeleri Durumunda Daha İyi Bir Yaşamla Karşılaşacaklarını Düşünmeleri ile Yerel Halkla Uyum Sorunu Yaşama Arasındaki İlişki

Üçüncü Bir Ülkeye Yerleşmeleri Durumunda Daha İyi Bir Yaşamla Karşılaşacaklarını Düşünme	Yerel Halkla Uyum Sorunu					
	Evet		Hayır		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Evet	53	84,1	43	55,8	96	68,6
Hayır	0	0,0	10	13	10	7,1
Bilmiyorum	10	15,9	24	31,2	34	24,2
Toplam	63	100,0	77	100,0	140	100,0

$$X^2=6,955 \quad p=0,031$$

Şartlı mültecilerin üçüncü bir ülkeye yerleşmeleri durumunda daha iyi bir yaşamla karşılaşacaklarını düşünmeleri ile yerel halkla sosyal uyumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p=0,031<0,05$).

Üçüncü bir ülkeye yerleşmeleri durumunda daha iyi bir yaşamla karşılaşacağını düşünen şartlı mültecilerin %84,1'i yerel halkla uyum sorunu yaşamakta, %55,8'i uyum sorunu yaşamamaktadır. Üçüncü bir ülkeye yerleşmeleri durumunda daha iyi bir yaşam ortamıyla karşılaşacağını düşünmeyen şartlı mültecilerin % 13'ü yerel halkla uyum sorunu yaşamamaktadır. Üçüncü bir ülkeye yerleşmeleri durumunda nasıl bir yaşamla karşılaşacağını tahmin edemeyen şartlı mültecilerin ise %15,9'u yerel halkla uyum sorunu yaşamakta, %31,2'si uyum sorunu yaşamamaktadır.

Üçüncü bir ülkeye yerleşmeleri durumunda daha iyi bir yaşamla karşılaşacaklarını düşünen şartlı mülteciler yerel halkla daha fazla sosyal uyum sorunu yaşamaktadır. Bu bulgu akla kuramsal çerçevede de tartışılan şartlı mültecilerin kendilerini sosyal hayattan izole edip eve kapatarak sadece sığınma konusu üzerine konuşmalarını getirmektedir. Sosyal uyumu gidilecek nihai ülkeye bırakmakla bu insanlar hem fiziki hem de psikolojik olarak getto halinde yaşamakta, umutlarını üçüncü ülkeye bağlamaktadırlar. Bir diğer neden Türkiye'de beklenen yaşam düzeyiyle karşılaşılması olabilir. Türkiye'de uzun

süre sađlıđa eriřimde zorluklar yařayan, halen ciddi ekonomik, eđitim, barınma gibi sorunlar yařayan bu insanlar en azından orta dűzeyde bir yařam standardı için umutlarını yerleřecekleri űlkelere bađlamaktadırlar. űűncű űlke ile ilgili kuřkuları olanlar yerel halkla daha az sorun yařamaktadırlar ki bu da bahsedilenleri destekler niteliktedir.

izelgeler ve yorumları burada tamamlanmaktadır. izelgelerle yorumlardan arařtırmayı kapsayan nasıl bir genel deđerlendirmeye ulařıldıđı arařtırmanın son bűlűműnde ele alınmıřtır.

5. BÖLÜM

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

5.1. SONUÇ

Bu bölümde sonuçlar bulgular bölümüne uygun olarak şartlı mültecilerin demografik, kültürel ve ekonomik özelliklerine, köken ülkeleri ve Türkiye’de bekleme sürecine ilişkin sonuçlar, şartlı mültecilerin yerel halka ilişkin görüşlerini ortaya koyan sonuçlar ve şartlı mültecilerin yerel halkla ilgili görüşlerini etkileyen etmenlere yönelik sonuçlar başlıkları altında incelenmiştir.

5.1.1. Şartlı Mültecilerin Demografik, Kültürel ve Ekonomik Özelliklerine, Köken Ülkeleri ve Türkiye’de Bekleme Sürecine İlişkin Sonuçlar

Araştırma sonuçlarına göre şartlı mülteciler en çok 21-30 yaş aralığındadırlar ve ortalama yaşları 25’tir. Şartlı mültecilerin yaklaşık $\frac{2}{3}$ ’si erkeklerden oluşmaktadır ve yarısından çoğu da evlidir. Yine şartlı mültecilerin yarısından çoğu en az bir yıldır Türkiyede’dir, yaklaşık yarısı Türkçe biliyor, fakat büyük çoğunluğu orta ve daha düşük düzeyde Türkçe bilgisine sahiptir. Şartlı mültecilerin büyük çoğunluğu Irak’lıdır ve yaklaşık $\frac{2}{3}$ ’si savaş ve dinsel nedenlerden dolayı Türkiye’ye sığınmıştır. Şartlı mülteciler ortalama ortaokul mezunlardır, köken ülkelerinde esasen ya vasıfsız işlerde çalışmış ya da işsiz olmuşlardır. Şartlı mültecilerin yarıdan çoğu Müslüman’dır. Şartlı mültecilerin büyük bir kısmı Türkiye’de çalışmamaktadır, çalışanların $\frac{3}{4}$ ’ünden çoğu asgari ücretin altında maaş almakta, büyük çoğunluğu ekonomik yardım almamaktadır. Şartlı mültecilerin $\frac{2}{3}$ ’sinden çoğu Türkiye’de ailesi veya akrabalarıyla oturmaktadır, yine $\frac{2}{3}$ ’sinden çoğunun geldikleri ülke ile herhangi bir ilişkisi yoktur. Araştırma grubunun yaklaşık yarısı Türkiye gündemini takip etmemekte, gündemi takip etmeyenlerin yaklaşık $\frac{3}{4}$ ’ü Türkçe bilmediği için gündemi takip etmemektedir.

5.1.2. Şartlı Mültecilerin Yerel Halka İlişkin Görüşlerini Ortaya Koyan Sonuçlar

Araştırma grubunun $\frac{2}{3}$ 'ünün sosyal çevresinde Türk vatandaşı vardır. Sosyal çevrelerinde Türk vatandaşı olanların $\frac{1}{3}$ 'ü yerel halkla rahat bir şekilde ilişki kurduklarını, yaklaşık $\frac{1}{4}$ 'ü maddi durumu yetersiz olduğu için yerel halkla ilişki kurmaktan utandığını, yaklaşık $\frac{1}{4}$ 'ü yerel halkın kendileri ile ilişki kurmadıklarını ifade etmişlerdir. Yerel halktan birisi ile akrabalık veya sıkı arkadaşlık kurma fikrine şartlı mültecilerin yarısından çoğu olumlu, $\frac{1}{3}$ 'ünden fazlası ise olumsuz yanıt vermiştir. Yerel halkla arkadaşlık veya akrabalık ilişkisi kurmak istemeyenlerin yaklaşık $\frac{2}{3}$ 'ü Türkiye'de geçici süre kaldığı için, $\frac{1}{4}$ 'ünden çoğu yerel halk şartlı mültecileri daha düşük sosyal statüde gördüğü için onlarla ilişki kurmaktan çekindiğini ifade etmişlerdir. Yerel halkla yakın ilişki kurmanın mümkün olmayacağını düşünenlerin yarısından çoğu aralarında uyumsuzluklar ve farklar olduğu için böyle düşünmektedirler. Şartlı mültecilerin $\frac{1}{3}$ 'ünden fazlası her hangi bir sorunla karşılaştığında yerel halktan yardım istemediğini, yardım istemeyenlerin yarısından fazlası dil bilmediklerinden dolayı yardım istemediklerini belirtmişlerdir. Şartlı mültecilerin yaklaşık $\frac{1}{3}$ 'ü yerel halkın çalışma hayatına aktif olarak katıldıklarını, yaklaşık $\frac{1}{4}$ 'ü sağlıklı bir yaşama sahip olduklarını düşünüyorlar. Araştırma grubunun yaklaşık yarısı yerel halkla uyum sorunu yaşamamakta, yarısı uyum sorunu yaşamaktadır. Şartlı mültecilerin yarısından çoğunun yerel halkla aralarında dini ahlaki benzerlik, $\frac{2}{3}$ 'ünün yerel halkla aralarında yaşam tarzı olarak farklılık vardır ve daha çok yaşam tarzından kaynaklı farklılıktan rahatsız olmaktadır. Şartlı mültecilerin yarısından çoğu Türkiye'de ekonomik sorun yaşamakta, yaklaşık $\frac{1}{4}$ 'ü hem sağlık, hem ekonomik, hem eğitim, hem de resmi otoritelerle ilgili sorunlarla karşılaşmaktadır. Şartlı mülteciler yerel halkla esasen dil sorunu yaşamakta, önemli bir kısım yerel halk tarafından ayrımcılığa ve kötü muamele maruz kalmaktadır. Ayrımcılığa maruz kalanların $\frac{1}{3}$ 'ünden çoğu sosyal çevrelerinde, $\frac{1}{4}$ 'ü ise istihdamda ayrımcılığa maruz kaldığını ifade etmiştir. Şartlı mültecilerin büyük bir kısmı kendilerine dil eğitimi verileceği halde yerel halkla aralarındaki uyum sorunlarının azalacağını ifade etmektedirler. Şartlı mültecilerin yaklaşık $\frac{2}{3}$ 'ü yerel halkın kendilerine karşı tutumunu genel anlamda olumsuz olarak nitelemişlerdir. Araştırma grubunun

$\frac{1}{3}$ 'inden çoğu şartlı mülteci olmalarını yerel halkın onlardan çekinmesi için sebep olarak görmüş, yarısı yerel halk tarafından zaman zaman veya her zaman rahatsız edildiğini ifade etmiş, $\frac{2}{3}$ 'sinden çoğu yerel halkla olumsuz deneyim yaşamamıştır. Şartlı mültecilerin çoğunun yerel halktan beklentileri önyargıyla karşılaşmamaktır. Önemli bir oran ise yerel halk tarafından ucuz işgücü olarak kullanılmamayı yerel halktan en önemli beklentileri olduğunu ifade etmiştir. Şartlı mültecilerin $\frac{3}{4}$ 'ü gelecekle ilgili umutludur ve üçüncü bir ülkeye yerleşmesi durumunda daha iyi bir yaşamla karşılaşacağını düşünmektedir. Şartlı mültecilerin yaklaşık $\frac{3}{4}$ 'ü Türkiye coğrafi sınırlamayı kaldırırsa dahi burada kalmak istemediklerini ifade etmişlerdir.

5.1.3. Şartlı Mültecilerin Yerel Halkla İlgili Görüşlerini Etkileyen Etmenlere Yönelik Sonuçlar

Şartlı mültecilerin yerel halka karşı görüşlerinin şekillenmesini etkileyen etmenler bakımından bu araştırmada ortaya çıkan sonuçlara göre ise; eğitim değişkenine bağlı olarak şartlı mültecilerin sosyal uyumlarında ve yerel halkın kendilerine karşı tutumunu değerlendirmelerinde anlamlı bir fark bulunduğu ortaya çıkmıştır. Eğitim seviyesi daha yüksek olanlar yerel halkla daha çok sosyal uyum sorunu yaşamakta ve yerel halkın kendilerine karşı ilgisiz olduğunu düşünmektedirler.

Şartlı mültecilerin dini inanışları ile yerel halkla sosyal uyumları arasında anlamlı ilişki bulunmuş, daha çok Müslüman olanların yerel halkla sosyal uyum sorunu yaşadığı ortaya çıkmıştır.

Şartlı mültecilerin çalışma durumu ile yerel halkın kendilerine karşı tutumunu değerlendirmeleri arasında anlamlı ilişki bulunmuş, çalışanlar yerel halkın kendilerine karşı tutumunu daha olumlu olarak değerlendirmişlerdir.

Şartlı mültecilerin çevrelerinde Türk vatandaşı bulunması ile yerel halk tarafından rahatsız edilme durumları arasında anlamlı ilişki bulunmuş, sosyal çevrelerinde Türk vatandaşı olanlar daha az rahatsız edildiklerini ifade etmişlerdir.

Şartlı mültecilerin problemle karşılaştıklarında yerel halktan yardım isteme durumları ile yerel halkın kendilerine karşı tutumunu değerlendirmeleri ve yerel halk tarafından rahatsız edilme durumları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Yerel halkın tutumunu olumlu olarak değerlendirenlerin çoğu problemle karşılaştığında yardım istediklerini ifade etmiş, yerel halk tarafından rahatsız edilenlerin büyük çoğunluğu ise problemle karşılaştığında yardım istemediklerini belirtmişlerdir.

Şartlı mültecilerin yerel halkla sosyal uyum sorunları yaşama durumu ile yerel halkın kendilerine karşı tutumunu değerlendirmeleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Daha çok uyum sorunu yaşayanlar yerel halkın kendilerine karşı tutumunu olumsuz veya ilgisiz olarak nitelemişlerdir.

Şartlı mültecilerin yerel halk tarafından rahatsız edilme durumu ile yerel halkın kendilerine karşı tutumunu değerlendirmeleri arasında anlamlı ilişki bulunmuş, rahatsız edilenlerin tamamı yerel halkın tutumunu olumsuz veya ilgisiz olarak nitelemişlerdir.

Şartlı mültecilerin üçüncü bir ülkeye yerleşecekleri durumda nasıl bir yaşamla karşılaşacaklarını düşünmeleri ile yerel halkla sosyal uyumları arasında anlamlı ilişki bulunmuş, üçüncü bir ülkeye yerleşecekleri durumda daha iyi bir yaşamla karşılaşacaklarını düşünenler daha fazla uyum sorunu yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Şartlı mültecilerin yaşları ile, cinsiyetleri ile ve ülkelerinden ayrılma nedenleri ile yerel halkla uyum sorunu yaşama arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır.

5.2. TARTIŞMA

Kuramsal çerçevede de tartışıldığı üzere Türkiye, özellikle Orta Doğu ülkelerinden iltica edenlerin gelişmiş ülkelere göç etmek için sığındıkları bir transit ülkedir. Son yıllarda ülkeye sığınma başvurusunda bulunanların sayısı hızla ve katlanarak artmakta ve toplum heterojen bir görünüm almaktadır. Sığınma konusunda son 10 yıl içinde farklı çalışmalarda bulunulsa da şartlı mültecilerin görüşlerini konu alan hiç bir araştırma yapılmamıştır. Bu anlamda

çapraz tablolardan elde edilen bulgular sığınma konusu ile ilgili farklı çalışmalarda yer alan benzer bulgular ile karşılaştırılmış ve tartışma yapılmıştır.

Bu araştırma sonucunda Türkiye'deki şartlı mültecilerin yaşları ile yerel halkla uyum sorunu yaşama arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır.

Buz'un (2002: 157) araştırmasına göre de uyum ve sosyal ilişki kurmaya ilişkin şartlı mültecilerin neredeyse tamamının sorun yaşadığı ve bunun yaşa göre farklılaşmadığı görülmüştür. Buz'un yaptığı çalışma yaşa yönelik bu araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Şeker ve Boysan'ın (2013: 31) araştırmasına göre ise yaş değişkeninin şartlı mültecilerin marjinalleşme tercihini ters yönde yordadığı gözlenmiştir. Ancak bu araştırma sadece İranlı şartlı mültecilerin kültürleşme tercihlerinin demografik özellikler açısından incelenmesi üzerine olduğundan yerel halkla uyum sorunları üzerine bilgiler verse de diğer ülkelerden gelen şartlı mülteciler için de aynı koşulların olduğunu söylemenin doğru olmayacağı düşünülmektedir. Şeker ve Boysan'ın araştırması ile bu çalışmada elde edilen sonuçlar farklıdır.

Bu çalışmada şartlı mültecilerin cinsiyetleri ile yerel halkla uyum sorunu yaşama durumları arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır.

Buz'un araştırmasında uyum ve sosyal ilişki kurma konusunda sorun yaşadığını belirtenlerin oranının her iki cins için oldukça yüksek olduğu saptanmıştır. Buz'a göre yaşanan sorunlar o kadar yoğun bir biçimde yaşanmaktadır ki, cinsiyete göre farklılaşmamaktadır (Buz, 2002: 158). Bu çalışmanın sonucu Buz'un çalışması ile paralellik göstermektedir.

Şeker ve Boysan'ın (2013: 31) araştırmasına göre İranlı şartlı mülteci erkeklerin toplumla bütünleşme tercihlerinin daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Yine Şeker ve Boysan'ın araştırması sadece İranlı'ların kültürleşme tercihlerinin demografik özellikler açısından incelenmesi üzerine olduğundan diğer ülkelerden gelenler için de aynı koşulların olduğunu söylemenin doğru olmayacağı düşünülmektedir. Şeker ve Boysan'ın araştırma sonuçları yapılan bu çalışmanın sonuçları ile farklılık göstermektedir.

Araştırmamızda şartlı mültecilerin ülkelerinden ayrılma nedenleri ile yerel halkla

uyum sorunu yaşama arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır.

Buz'un (2006: 91) yaptığı nitel araştırmasında ise kadınların göç ediş nedenlerine bağlı olarak geldikleri ülkelere bağlı olarak göçü farklı deneyimledikleri ortaya çıkmıştır. Buza göre politik nedenlerle gelen kadınlar, sosyal nedenlerle gelen kadınlara göre göçe daha iyi uyum sağlamaktadır. Çünkü politik eylemliliklerinin bir bedeli olacağına farkındadırlar ve göçün getirdiği olumsuz durumu daha rahat kabullenmektedirler. Fakat Buz'un araştırmasındaki değişken yerel halkla uyum değil, göçe uyum sağlama değişkenidir. Göçe uyum sağlama yerel halkla olan uyumu da kapsasa da içinde daha fazla unsurları barındıran bir kavramdır. Dolayısıyla Buz'un araştırmasındaki değişken ile bu araştırmadaki aralarında ilişki kurmak istenen değişken benzer olsa da farklıdır ve elde edilen bulgular da farklılık göstermektedir.

Araştırmamızda sosyal uyumu etkilediği düşünülen eğitim değişkenine göre sonuçlar değerlendirildiğinde; araştırmaya katılanların eğitim durumları ile sosyal uyumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Eğitimi seviyesi daha yüksek olanlar yerel halkla daha fazla uyum sorunu yaşamakta, buna karşın okuma yazma bilmeyenler yerel halkla daha az uyum sorunları yaşamaktadırlar.

Şeker ve Boysan'ın araştırma sonucu da araştırmamızı destekler niteliktedir. Zira sözü giden araştırmada da şartlı mültecilerin eğitim düzeyindeki artışın yerel halkla bütünleşme tercihleri ile ters orantılı olduğu görülmüştür (Şeker ve Boysan, 2013: 31).

5.3. DEĞERLENDİRME

Yapılan bu araştırmaya göre genel olarak şartlı mültecilerin yerel halka karşı görüşlerinin şekillenmesi üzerinde eğitim, Türkiye'de çalışma, sosyal çevrelerinde Türk vatandaşı olup olmama, yerel halkın kendilerine karşı tutumunu değerlendirme, yerel halk tarafından rahatsız edilme, yerel halkla uyum sorunu yaşama gibi faktörlerin etkili olduğu söylenebilir. Türkiye'de

çalışan, sosyal çevrelerinde Türk vatandaşı olan, yerel halkın kendilerine karşı tutumunu olumlu olarak değerlendiren, kendini yerel halktan yalıtılmayarak herhangi bir problem ile karşılaştığında yerel halktan yardım isteyen, yerel halk tarafından herhangi bir şekilde rahatsız edilmeyen, yerel halkla sosyal uyum sorunu yaşamayan şartlı mültecilerin yerel halka karşı görüşlerinin olumlu olduğu saptanmıştır. Bunun yanında şartlı mültecilerin eğitim durumu ile yerel halka yönelik görüşleri arasında ters orantılı bir ilişki bulunmuştur. Eğitim düzeyleri daha yüksek olanlar yerel halkla daha fazla uyum sorunu yaşamaktadır ve bu bulgu tartışma kısmında da değinildiği üzere ilgili konuda yapılan başka bir araştırma ile paralellik göstermektedir. Bunun yanında araştırma sonucunda yaş, cinsiyet gibi demografik özelliklerin, köken ülkeden ayrılmanın sosyal uyum sorunu yaşama üzerine etkili olmadığı sonucuna varılmıştır.

Görüldüğü gibi yerel halkla daha fazla iletişim ve etkileşim içinde bulunan şartlı mültecilerin yerel halka karşı görüşleri esasen olumludur. O halde şartlı mülteci sayısının Türkiye’de hızla arttığını da göz önünde bulundurursak sağlıklı ve mutlu bir toplum için her iki tarafın da daha fazla etkileşimde bulunması için programların geliştirilmesi ve uygulanması yararlı olacaktır.

Şartlı mültecilerle uyum programlarına ülkeye ilk girdikleri andan başlanmalıdır. İlk müracaat zamanı kendi dillerinde dağıtılan broşürlerde sığınma başvurusu süreçleri ile beraber Türkiye ve yerel toplum ile ilgili sosyal ve kültürel bilgilere de yer verilmelidir. Kabul ve barınma merkezlerinde yerel toplumu tanıtıcı program ve etkinliklere yer verilmeli, zaman kaybetmeden dil eğitimine başlanmalı, sosyal kaynaklar hakkında bilgi verilmelidir. Yerel toplumun da sığınma konusunda bilinçli olması şartlı mültecilerin kabulünü beraberinde getirecektir. Toplumsal bilincin kazanılması ve uygulamada somut adımlar atılması için STÖ’lerin de desteği ile kamuoyu bilgilendirilmelidir.

5.4. ÖNERİLER

Yapılan araştırma sonucunda şartlı mültecilerin yerel halktan en çok bekledikleri

şeyin yerel halk tarafından önyargıyla karşılanmamaları ve kültürlerine saygı göstermeleri olmuştur. Yerel halkın şartlı mültecileri yeterince tanımaması, şartlı mültecilere kendilerinin hakkı olan kaynakları tüketen bir külfet gibi yaklaşması bu sonucu destekleyen esas nedenlerdir. SGDD ve SABEV ortaklığı ile 2011 yılında yapılmış ve yerel halkın şartlı mültecilere karşı görüşlerini araştıran bir çalışma da bunu göstermiştir. Gerçekleştirilen araştırmanın sonuçlarına göre yerel halkın şartlı mültecilere karşı önyargısı genel olarak bilgi eksikliğinden kaynaklanmaktadır (SGDD ve SABEV, 2011: 63).

Yerel halkın şartlı mültecilere karşı oluşturduğu önyargılı tutum ve düşüncelerini bilgilendirme yolu ile değiştirmek mümkündür. Şartlı mültecilerin keyfi olarak değil, başka çözüm yolları olmadığı için vatanlarından göç etmek zorunda kaldıkları, çoğunun Türkiye'ye gelmeden önce ağır hayat şartlarında yaşadığı, zorlu bir ülkeden kaçış ve sığınma süreçleri yaşadıkları yazılı, görsel ve sosyal medya aracılığıyla devlet ve STÖ'ler tarafından yerel halka anlatılmalı ve bu olgu görünür kılınmalıdır. Sığınmanın hukuki anlamda uluslararası düzeyde bir insan hakkı olduğu, toplumsal anlamda ise insanlığın ahlak borcu olduğu konularında panel ve söyleşiler gerçekleştirilebilir. Şartlı mültecilerin "öteki" olarak algılanmaması için aslında farklı (marjinal) insanlar değil, sadece farklı kültürlerden gelen insanlar olduğu üzerinde durulmalıdır.

Şartlı mülteciler yerel halkla aralarında en çok dini ahlaki benzerlik ve yaşam tarzı (alışkanlıklar, örf ve adetler, günlük yaşam biçimi) olarak farklılık olduğunu düşünmektedirler. Bu iki önemli bulgu gelecekte sosyal uyum politikalarının oluşturulmasında önem arz edebilir. Şartlı mülteciler yerel halkla farklı gerekçelerle de olsa ortaklıklarının olduğunu vurgulamışlardır. Böyle büyük bir ortaklık görülmesine karşın yerel halka yönelik, olumsuz görme, yardım istememe gibi katı tutumun da az olmadığı düşünülürse ciddi güvensizlik göze çarpmaktadır. Bunun iletişimsizlikten kaynaklandığını düşünüyorum. Uygulanacak uyum politikalarının esas amacı da iki tarafın da bir biri ile etkileşimde bulunmasını sağlamak olmalıdır.

Araştırma bulgularına göre şartlı mültecilerin büyük bir kısmının yerel halkla yaşadığı sorun dil sorundur. Bu bulgu konuyla ilgili yapılan diğer araştırmalarda

da yerini almıştır. Dil, hiç şüphesiz sağlıklı bir sosyal uyum sürecinin ön koşuludur. Her ne kadar şartlı mültecilerin Türkiye'de kaldıkları süre geçici olsa da bu zaman dilimi yoğun sığınma başvuruları üzerine artık ortalama 4–4,5 yıla kadar uzamıştır. Bu süre ise önemsenmeyecek kadar az değildir. Dolayısıyla bu insanlara olabilecek en erken zamandan itibaren dil eğitimi verilmesi yararlı olacaktır. Araştırma bulgularına göre şartlı mültecilerin kendilerinin de belirttiği üzere kendilerine dil eğitiminin verilmesi yerel topluma uyum sağlamayı kolaylaştıracaktır.

Şartlı mültecilerin önemli bir kısmı Türkiye'de kamu ve resmi otoritelerle sorunlar yaşadığını belirtmiştir. Kamu otoritesinin ayrımcılık yaptığına dair söylemleri ciddiye almak ve ayrıca incelemek gerekir. Söyledikleri duygusal tepki de olabilir, istediklerinin gerçekleşmemesi ile de ilgili olabilir. Bu konu üzerinde resmi otoritelerin görüşleri alınmalı, konunun aydınlığa kavuşması için bir çalışma yapılmalıdır.

Türkiye'ye yeni gelenlerin sığınma başvurusu anından itibaren ve izleyen diğer süreçlerde güvenlik güçlerini temsil eden memurlarla muhatap olması kendini sanki bir suç işlemiş gibi hissetmesine ve olumsuz duygu durumu içine girmesine neden olmaktadır. Başvuru sahiplerinde ilk görüşmelerden itibaren oluşan bu önyargı sonraki süreçlerde kendilerinin yerel toplum için bir tehdit olarak görülmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu tür bir önyargı ise sosyal uyum konusunda bir engeldir. Bunun yerine örneğin, Finlandiya modelinde olduğu gibi sadece ilk müracaat işlemlerinin sınır muhafız birimleri tarafından yapılması diğer bütün süreçlerin ise sivil birimlerde yapılması sosyal uyum açısından daha iyi bir yaklaşım olacaktır.

Şartlı mültecilerin yerel topluma daha hızlı bir şekilde uyum sağlaması için onların kendileri bir kaynak olarak kullanılabilir. Dil, kültürü tanımada bir anahtardır. Bu insanlar hızlandırılmış dil kurslarını bitirdikten sonra ve gerekli alanda mesleki eğitimden geçtikten sonra mülteci misafirhanelerinde, kabul ve barınma merkezlerinde farklı pozisyonlarda çalışma hayatına katılabilirler. Böyle bir programın uygulanması hem çalışma hayatına katılımı sağlayacak hem de bu insanlar iki kültür arasında köprü rolünü oynayarak yeni gelenlerin yerel

topluma daha hızlı ve kaliteli bir şekilde uyum sağlamasına önyak olacaklardır. Şartlı mültecilerin köken ülkelerinde maruz kaldıkları her türlü istismar ve şiddetin kalıntılarını rehabilite ederek birer sağlıklı birey olmalarını desteklemek ve Türkiye'de yaşadıkları sorunlarla baş edebilmeleri için psikososyal destek sunulmalıdır. Çünkü ancak sağlıklı birey sağlıklı bir uyum süreci geçirebilir. Şartlı mültecilerle yapılacak çalışmalarda zaman ve emek kaybına uğramamak için hizmetlerin bütüncül yaklaşım içerisinde sunulmasına özen gösterilmesi gerekmektedir.

Sosyal uyum için psikososyal müdahale ise hem mikro hem mezo hem de makro düzeyde yapılmalıdır. Mikro düzeyde danışmanlık sürecinde uyumun sosyal bir yaşam için önemine değinilmeli, ister fiziki isterse psikolojik anlamda getto halinde yaşamının bireyin sosyal işlevselliğini kısıtladığı hakkında farkındalık oluşturulmalıdır. Bir yandan da şartlı mültecilerin sosyal hayata katılımı ve yerel halkla etkileşime geçmesi için mesleki müdahalelerde bulunulmalıdır. Mezo düzeyde mesleki müdahale olarak grup çalışmaları düzenleyip şartlı mültecilerin ve yerel halkın birebir etkileşimde bulunmasının önü açılabilir ve sağlıklı bir etkileşim için uygun davranış biçimleri geliştirilebilir. Örneğin, grup çalışmasında öfke kontrolünün kazanılması, çözüm odaklı ve çokkültürcü yaklaşımı benimseyerek eylemi teşvik edecek müdahalelerde bulunulabilir. Makro düzeyde mesleki müdahale ise sosyal politikaların oluşması ile mümkün olmaktadır. Burada esas sorun her iki tarafın da birbiri hakkındaki algısını değiştirebilmektedir. Bu amaçla somut faaliyetler ve projeler yapılmalıdır.

Türkiye'de şartlı mültecilerle esasen STÖ'ler çalışmalar yapmakta ve kendi faaliyet alanlarına uygun olarak projeler geliştirmektedirler. Oysa şartlı mültecilerin korunması önce devletin sorumluluğudur. Bu anlamda Türkiye'nin sığınma olgusuna yeteri dikkati göstermesi ve konuyla ilgili taraf olduğu uluslararası sözleşmelere de uyarak bu insanların sorunlarına çözüm getirmesi beklenmektedir. Son 25 yılda Türkiye yoğun sığınma akınına maruz kalmış fakat sığınma alanında, genelde ise göçle ilgili sistemli bir uyum politikası oluşturamamıştır. Uyum sorunsalı mevzuatta yerini bulmasına rağmen etkin bir politika haline getirilmemiştir. Bu anlamda her kurum üzerine düşeni yapmakla

yükümlüdür. Bu anlamda her kurum üzerine düşeni yapmakla yükümlüdür. Uyum politikalarının yapılanması ve uygulamaya geçmesi sadece GİGM'nin ve ASPB'nin sorumlu olduğu alan olmamalıdır. Şartlı mültecilerin sosyal uyumu için dil ve mesleki eğitim, çocukların ise temel eğitimden yoksun kalmaması ile Milli Eğitim Bakanlığı'nın, istihdam konusunda Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın, genç şartlı mültecilerin sosyal katılımı konusunda Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın, sosyal uyum için kültürel aktivitelerin düzenlenmesi yönünde Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın uygulama alanları çerçevesinde faaliyetlerde bulunması ve eşgüdüm içinde çalışması gerekmektedir.

Türkiye'de yerel yönetimler sığınma olgusuna yeteri dikkati göstermemektedirler. Ayrı ayrı il örneklerinde zaman-zaman sunulan hizmetler aynı ve nakdi yardımlarla sınırlı kalmaktadır. Oysa uyum sorunsalının çözümü için bölgelerdeki en güçlü kaynaklar yerel yönetimlerdir. Belediyelerin sunacağı sosyal hizmetler çerçevesinde yerel halkla söz konusu nüfus grubunun sosyal uyumu ile ilgili programlar geliştirilmeli, iki tarafın da bir birini tanıması için çeşitli faaliyetler yapılmalıdır.

Sosyal uyumun sağlanması için yerel yönetimlere verilen yetki genişletilmelidir. Örneğin mültecilerin sosyal uyumuna ilişkin Finlandiya modelinde belediyeler mültecilerin sorunlarıyla doğrudan ilgilenmekte ve hizmet vermektedirler. Yerel toplumun yabancı kültürleri tanımasına yönelik belediyelerin faaliyetleri kapsamında her hafta Helsinki'de bir ülke kültürünü tanıtıcı aktiviteler düzenlenmektedir. Şartlı mültecilerle yerel halk arasında uyum sorunu olan Afyonkarahisar ili laboratuvar olarak ele alınarak bu model orada uygulanabilir. Olumlu sonuçlar alınması halinde şartlı mültecilerin yaşadığı bütün uydu illerde yaygınlaştırılabilir.

Alana ilişkin ve sığınma konusunu farklı yönleriyle ele alan araştırmaların yapılması çok önemlidir. Akademik anlamda Türkiye'de hemen hiç dokunulmamış bu konuyla ilgili daha detaylı araştırmaların yapılması ve uyum politikalarının gerçekleşmesi ile ilgili sonuçlardan yararlanılması oldukça önemlidir. Çünkü yapılacak bütün uyum politikalarının temeli yapılacak kapsamlı araştırmalar bazında şekillenecektir.

Türkiye sığınma gerçeğini kabul etmek durumundadır. Her ne kadar sığınma anlamında hedef ülke olmasa da sabit bir şekilde var olan, hatta katlanarak artan şartlı mülteciler için hak temelli sosyal politikalar uygulamalıdır. Çözülmediği halde sosyal uyum sorununun toplumsal çatışmalarla sonuçlanacağı bilinen bir gerçektir. Bu gerçek devlet tarafından önemsenmeli ve çözüm için somut projeler uygulanmalıdır. Ulusal Eylem Planı'nda bahsedilen uyum politikalarının sadece mevzuat olarak kalmaması ve gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca politika oluşturulduğu zaman ilgili alanda çalışan akademisyenlerin görüşü alınmalı, plan ve programlar BMMYK ve diğer STÖ'ler ile müzakere edilmelidir.

Bu araştırma sadece şartlı mültecilerin yoğun olarak yaşadığı uydu illerden biri olan Afyonkarahisar ilinde yapılmıştır. Türkiye'nin başka illerinde benzer araştırmalar yapıldığında farklı sonuçlar çıkabileceğinin göz ardı edilmemesi gerekir. Bu nedenle şartlı mültecilerin Türkiye'de yerel halka karşı görüşlerini ele alan ve sosyal uyuma yönelik farklı illerde araştırmaların yapılması yararlı olacaktır.

KAYNAKLAR

- Acer, Y., Kaya, İ., Gümüş, İ. (2010). *Küresel ve Bölgesel Perspektiften Türkiye'nin İltica Stratejisi*. Ankara: USAK Yayınları.
- Altıntaş, İ. (2008). *Dış-Göç ve Din*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Altuntaş, B. (2009). Sosyal Haklar ve Sosyal Adalet Bağlamında Türkiye'de Kurumsal Sosyal Hizmetler ve Yardımların Değerlendirilmesi. (Ed/ Mütevellioğlu, N., Zambak, M., Belek, İ ve diğ.) *Uluslararası Sosyal Haklar Sempozyumu Bildiriler*, Antalya: Belediye-İş Yayınları, 165-174
- Anğ, T. (2006). *Felsefe, Eğitim, Tarih ve İnsan Üzerine Düşünceler*. İstanbul: Toroslu Kitaplığı.
- Aslantepe, G. (2009). Çalışan Çocuklar ve Sosyal Dışlanma. *Sosyal Dışlanma ve Sosyal Hizmet Sempozyumu (12-14 Kasım)*, Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü.
- Bauman, Z. (2000). *Sosyolojik Düşünmek*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Beter, Ö. (2006 a). *Sınırlar Ötesi Umutlar: Mülteci Çocuklar*. Ankara: SABEV Yayınları.
- BMMYK. (1994). *Kentsel Mülteciler İçin Sosyal Hizmetler*. Cenevre: UNHCR
- BMMYK. (1997). *Dünya Mültecilerinin Durumu. 1997–1998 Bir İnsanlık Sorunu*. Cenevre: Oxford University Press.
- BMMYK. (2001). *Dünya Mültecilerinin Durumu, İnsani Yardımın Elli Yılı*. Ankara: Başkent Matbaası.
- BMMYK. (2008). *Sığınmacı ve Mülteci Çocukların Hakları*. Ankara: BMMYK Yayını.
- Buz, S. (2002). *Türkiye'deki Sığınmacıların Üçüncü Bir Ülkeye Gidiş için Bekleme Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Buz, S. (2003). Aile Politikalarına Mülteciler Boyutunda Bir Bakış. *Aile ve Toplum Dergisi*, 2(6), 55–62.
- Buz, S. (2004). *Zorunlu Çıkış Zorlu Kabul Mültecilik*. Ankara: SGDD Yayınları.
- Buz, S. (2006). *Kadın ve Göç İlişkisi: Sığınan ve Sığınmacı Kadınlar Örneği*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Doktora Tezi.

- Buz, S. (2008). Türkiye'deki Sığınmacıların Sosyal Profili. *Polis Bilimleri Dergisi*, 10(4), 1–14.
- Castles, S. ve Miller, M. J. (2008). *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri* (Çeviren: Uğur Bal, B. ve Akbulut, İ.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çağlar, A. (2011). *Türkiye'de Sığınmacılar*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Çelebi, Ö. (2004). *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinde Göç ve İltica Sorunları*. Umuda Doğru, Ankara, SGDD Yayını, 4(14), 5-7.
- Çelebi, Ö., Özçürümez, S., Türkay, Ş. (2011). *İltica, Uluslararası Göç ve Vatansızlık: Kuram, Gözlem ve Politika*. Ankara: Anıl Matbaacılık.
- Çetin, S. (2011). *2011 Yılı Türkiye İltica ve Sığınma Hakkı İzleme Raporu*. Ankara: İnsan Hakları Araştırmaları Derneği.
- Deniz, O., Etlan, E. (2009). Kırdan Kente Göç ve Göçmenlerin Uyum Süreci Üzerine Bir Çalışma: Van Örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2)
- Faist, T. (2003). *Uluslararası Göç ve Ulus aşırı Toplumsal Alanlar* (çev. Kaya, A.). Ankara: Bağlam Yayıncılık.
- Gölçük, M. (2007). Kentleşme Sürecinde Akrabalık ve Komşuluk Kültürü (Afyonkarahisar Örneği). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Gümüş, M. ve Kara, C, Ö. (2009). İnsan Hakları Bağlamında Türkiye'de Sığınmacıların Yerleşimi ve Konut Sorunları. *Uluslararası Davraz Kongresi Küresel Diyalog*. Isparta: Adım Ofset Matbaacılık.
- Güneş-Ayata, A. (Ed.) (2008). *Rethinking Global Migration: Practies, Policies and Discourses in European Neighbourhood*. Ankara: METU&KORA.
- Güven, K. (2009). Sosyal Dışlanmışlık Karşısında Hukukun Aldığı Tedbirler. *Sosyal Dışlanma ve Sosyal Hizmet Sempozyumu (12-14 Kasım)*, Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü.
- Heinonen, M. (2006). *Path to the Common European Asylum System. (CEAS)*. Nuremberg: GDISC Conference on Asylum.
- HYD. (2007). *İstenmeyen Misafirler: Türkiye'de Yabancı Misafirhanelerinde Tutulan Mülteciler*. İstanbul: HYD Mülteci Destek Programı Yayını.
- İçağasıoğlu Çoban, A. (2009). Küreselleşme Süreci Açısından Engellilik ve Sosyal Dışlanma, *Sosyal Dışlanma ve Sosyal Hizmet Sempozyumu (12-14*

Kasım), Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü.

İnsan Hakları ve Mazlumlar için Dayanışma Derneği (2005). *Umut Yolcuları. Mülteci Kadının Dramı*. Ankara: Öztepe Matbaacılık.

İslamoğlu, A. H. (2011). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (SPSS Uygulamalı). İstanbul: Beta.

Jastram, K., Marilyn, A. (2001). *Mültecilerin Korunması: Uluslararası Mülteci Hukuku Rehberi Parlamenterler İçin El Kitabı*, BMMYK ve PAB Ortak Yayını, 2, 59–60

Kaos GL. (2008). LGBTT Bireylerin İnsan Hakları Raporu – 2008. Ankara: Ayrıntı Basımevi.

Karadağ, Ö. ve Altıntaş, K. H. (2010). Mülteciler ve Sağlık. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 9(1), 55–62

Karasar, N. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.

Kılıçaslan, C. S. (2001). *Mülteci Kadınların Sorunları*. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Kılıç Yıldız, A. (2009). Toplumsal Dışlanmanın Halk Sağlığı Üzerinde ve Sosyal Hastalıkların Oluşumunda Etkileri. *Sosyal Dışlanma ve Sosyal Hizmet Sempozyumu (12-14 Kasım)*, Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, Ankara.

Kuçuradi, I. ve Peker, B. (2004). *Elli Yıllık Deneyimlerin Işığında Türkiye’de ve Dünyada İnsan Hakları*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi İnsan Hakları ve Felsefesi Uygulama ve Araştırma Merkezi UNESCO İnsan Hakları İçin Felsefe Kürsüsü ve Türkiye Felsefe Kurumu Ortak Yayını, 16–30.

Marfleet, P. (2006). *Refugees In A Global Era*. New York: Palgrave Macmillan.

Mazlum-Der. (2005). Mülteci Çocuklar ve Uluslararası Koruma. *Türkiye’deki Geçici Şartlı mülteci Kadın ve Çocukların Psikososyal Durumlarının Tespiti ve Yaşam Koşullarının İyileştirilmesi için Çözüm Önerileri*. Ankara: Mazlum-Der Yayını.

NOAS. (belirsiz). *Norveç İlticacılar Broşürü*. Oslo: UDI Yayını.

Özbay, Ö. (belirsiz). Çapraz Tablo Analizi Nasıl Yapılır? Pratik Bir Açıklama. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. 9, 460–47

Özcan, M. (2005). *Avrupa Birliği Sığınma Hukuku Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı*. Ankara: USAK Yayınları.

Özhan, M. (2010). *Türkiye’de Mülteci Sorunu: Tokat Örneği*. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Safdar, S. (2009). Acculturation of Iranians in the United States, the United Kingdom, and the Netherlands: A Test of the Multidimensional Individual Difference Acculturation (MIDA) Model. *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 40 (3), 468-491.

SGDD ve SABEV. (2011). Askıdaki Yaşamlar ve Algıdaki Yaşamlar Projesi Araştırma Raporu. Ankara: Atik Matbaacılık.

Şeker, B. D. ve Boysan, M. (2013). İranlı Geçici Sığınmacıların Kültürleşme Tercihlerinin Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi. *Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 18–39.

Taşdelen, İ. E. (2011). *Türkiye’de Mültecilerin Hukuki Durumları ve İzmir’e İlişkin Bir Araştırma*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Tekin, M. (2009). Türkiye’de Yaşayan Sığınmacı ve Mültecilerin Entegrasyonunda Yaşanan Sorunlar ve Avrupa Birliği Uygulamaları Bağlamında Çözüm Önerileri. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Toksöz, G. (2006). *Uluslararası Emek Göçü*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Tomanbay, İ. (1999). *Sosyal Çalışma Sözlüğü-Toplumbilim, Ruhbilim, Eğitim, Yöntembilim, Nüfusbilim, Hukuk ve Ekonomi Boyutlarıyla*. Ankara: Selvi Yayınevi.

Tomanbay, İ. (2003). Sığınma ve Göçmen Alanında Kavram Sorunu. *Umuda Doğru*, Ankara, SGDD Yayını, 4(13), 5-7.

Tomanbay, İ. (2004). Sığınma ve Göç Sorunsalı Açısından AB Komisyonu 2004 İlerleme Raporu. *Umuda Doğru*, Ankara, SGDD Yayını, 4(15), 3-6.

Toplumsal Araştırmalar Vakfı. (2001). Türkiye’de İltica Politikaları. *Sığınma Hakkı ve Mülteciler. İltica Hakkı ve Mülteciler Atölyesi*, Ankara: İHD Yayını.

Tufan, B., Özgür, Ö.S. (2009), Göç, Farklılık ve Sosyal Dışlanma. *Sosyal Dışlanma ve Sosyal Hizmet Sempozyumu (12-14 Kasım)*, Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü.

Tufan, B., Özgür, Ö.S., Koçyıldırım, G. (2009). Sosyal Bir Hak Olarak Sosyal Hizmet. (Ed/ Mütevellioğlu, N., Zambak, M., Belek, İ ve diğ.). *Uluslararası Sosyal Haklar Sempozyumu Bildiriler*, Antalya: Belediye-İş Yayınları, 76-86

TÜİK. (2013). Seçilmiş Göstergelerle Afyonkarahisar 2012. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.

Turton, D. (2003). *Conceptualising Forced Migration*. Refugee Studies Centre Working Paper No.12, Queen Elizabeth House International Development Centre, University of Oxford.

UAÖ. (2009). *İki Arada Bir Derede: Türkiye’de Mültecilere Koruma Sağlanmıyor*. Londra: Uluslararası Af Örgütü Yayınları Uluslararası Sekretaryası.

Yavuz, S. (2013). Göç, Entegrasyon ve Din: Avrupa’da Yaşayan Türkler Bağlamında Bir Değerlendirme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(26), 610-623.

Zwerver, A. (2003). Rapporteur of Netherlands, Socialist Group. *Policies For The Integration Of Immigrants In Council of Europe Member States*. Doc. 9888. Parliamentary Assembly.

İNTERNET KAYNAKLARI

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (633 KHK). (2011). Erişim: 7.7.2014 <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/4.5.633.pdf>

Beter, Ö. (2006 b). Türkiye’de Sığınmacılara ve Mültecilere Yönelik Sosyal Hizmetler. *Küreselleşen Dünyada; Sosyal Hizmetlerin Konumu Hedefleri ve Geleceği Sempozyum Sunum Kitabı*. Erişim: 23.04.2014 <http://www.manevisosyalhizmet.com/wp-content/uploads/2009/07/ulsoshizsempozyumkitabi.pdf>

BMMYK. (1998). *Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme. Sığınma ve Mülteci Konularındaki Uluslararası Belgeler ve Hukuki Metinler*. Erişim: 10.03.2014, http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/si%C4%9Einma_ve_m%C3%9Clteci_konularindaki_uluslararasi_belgeler_ve_hukuki_metinler_final.pdf

BMMYK. (2007). *Mülteci Çocukların Bakımı ve Korunmasına dair Temel Standartlar*. Erişim: 27.05.2013, <http://www.unhcr.org.tr/?content=90&page=16>

BMMYK. (2014). 2014 BMMYK Türkiye Aylık İstatistikleri. Erişim: 7.8.2014, http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/all_mart_tr.pdf

Crisp, J. (2003). *A New Asylum Paradigm? Globalization, Migration and the Uncertain Future of the International Refugee Regime*. UNHCR Evaluation and Policy Analysis Unit, New Issues in Refugee Research, Working Paper No.100, Geneva. Erişim: 28.12.2013, <http://www.unhcr.org/3fe16d835.html>

Entegrasyon kursları. (belirsiz). Erişim: 22.7.2014, <http://www.integration-detmold.de/tr/dil-kurslari/entegrasyon-kurslari.html>

Fırat Ajans. (2013). Göçün Artık Bir Kadın Yüzü Var. Erişim: 23.07.2014
<http://www.firatajans.com/news/kadin/gocun-artik-bir-kadin-yuzu-var.htm>

GİGM. (2014 a). *Göç Yönetimi ve Uyum Çalıştayı 12 Aralıkta Gerçekleştirildi*. Erişim: 3.7.2014, http://www.goc.gov.tr/icerik6/goc-yonetimi-ve-uyum-calistayi-12-aralikta-gerceklestirildi_350_359_428_icerik

GİGM. (2014 b). *Sığınmacı Ve Mültecilere Yönelik Uyum Strateji Oluşturulması Çalıştayı Yapıldı*. Erişim: 3.7.2014, http://www.goc.gov.tr/icerik6/siginmaci-ve-multecilere-yonelik-uyum-strateji-olusturulmasi-calistayi-yapildi_350_361_882_icerik

Haddad, E. (2004). *Who is (not) a Refugee*. EUI Working Paper. Erişim: 29.11.2013,

<http://cadmus.eui.eu/dspace/bitstream/1814/19111/1/sps2004-06.pdf>

HYD. (belirsiz). *Mültecilere Destek Programı*. Erişim: 12.7.2014, <http://www.hyd.org.tr/?sid=8>

HYD. (belirsiz). *Sığınmacı ve Mültecilerin İhtiyaçları*. Erişim: 27.12.2013, http://www.hyd.org.tr/multecielkitab/kitap10_.asp?idm=mands

HYD ve İSGÖ (2009). *Emniyetsiz Sığınak*. Erişim: 08.09.2014, http://www.hyd.org.tr/staticfiles/files/emniyetsiz_siginak_-_rapor.pdf

İçişleri Bakanlığı. (2006). 22.06.2006 tarih ve 57 Genelge No'lu Uygulama Talimatı. Erişim: 27.12.2013, http://www.egm.gov.tr/Documents/uygulama_talimati_2010_genelge.pdf

İHD. (belirsiz). *Mülteci, Sığınmacı ve Uluslararası Korunmaya Muhtaç Diğer Kişilerin Haklarının Etkin Koruması Projesi*. Erişim: 11.07.2014, <http://www.ihd.org.tr/index.php/kampanya-ve-projeler/68-multeci-projesi--2009-2010/1992-multeci-siginmaci-ve-uluslararasi-korunmaya-muhtac-diger-kisilerin-haklarinin-etkin-korumasi-projesi.html>

İKGV. (belirsiz). *Düzensiz Göç Programı*. Erişim: 12.7.2014, http://www.ikgv.org/duzensiz_goc.html

İltica ve Göç Alanındaki AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı. (2005) Erişim: 25.06.2014, <http://mirekoc.ku.edu.tr/sites/mirekoc.ku.edu.tr/files/LT%C4%B0CA%20VE%20G%C3%96%C3%87%20ULUSAL%20EYLEM%20PLANı.pdf>

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi. (1948). Erişim: 13.12.2013, <http://www.tbmm.gov.tr/komision/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf>

Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi. (1951). Erişim: 12.12.2013, <http://www.hyd.org.tr/?pid=294>

Mülteci-Der. (belirsiz). Mültecilerle Dayanışma Derneği Tüzüğü. Erişim: 11.7.2014, <http://www.multeci.org.tr/hBaslikDetay.aspx?Id=14>

Mülteci.net (belirsiz). Sosyal Hizmet Mesleği ve Mültecilik. Erişim: 12.02.2014, http://multeci.net/index.php?option=com_content&view=article&id=69:sosyal-hizmet&catid=30:topluluk&Itemid=58

SGDD. (belirsiz:a). *Türkiye’de Hassas Durumda Olan Iraklı Mültecilere Destek Projesi*. Erişim:15.7.2014, <http://sgdd.org.tr/Turkiyede-Hassas-Durumda-Olan-Irakli-Multecilere-Destek-Projesi-i1>

SGDD. (belirsiz:b). Haklarımı Biliyorum, Sizin de Bilmenizi İstiyorum. Erişim: 15.7.2014, <http://sgdd.org.tr/Haklarimi-Biliyorum-Sizin-De-Bilmenizi-istiyorum-i9>

SGDD. (belirsiz: c). Askıdaki Yaşamlar ve Algıdaki Yaşamlar. Erişim: 15.7.2014, <http://sgdd.org.tr/Askidaki-Yasamlar-Algidaki-Yasamlar-i8>

SGDD. (belirsiz: ç). Sığınmacı ve Mülteciler için Psiko-Sosyal Destek ve Danışmanlık Projesi. Erişim: 15.7.2014, <http://sgdd.org.tr/Siginmaci-ve-Multeciler-icin-Psiko-sosyal-Destek-ve-Danismanlik-Projesi-i2>

Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği. (2013). Erişim: 7.7.2014, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/02/20130209-3.htm>

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu. (2012). *Sakarya İlinde Serbest İkamete Tabi Şartlı mülteciler Hakkında İnceleme Raporu*. Erişim:25.12.2013, http://www.amnesty.org.tr/ai/system/files/sakarya_siginmaci_raporu.pdf

Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik. (1994). Erişim: 22.11.2013, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.946169.pdf>

UNCHR. (2013). *UNCHR Mid-Year Trends 2013*. Erişim: 23.04.2014, <http://www.unhcr.org/52af08d26.html>

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013). Erişim: 22.11.2013, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm>

Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun. (2003). Erişim: 22.11.2013, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4817.pdf>

Zafer Kalkınma Ajansı (belirsiz). Afyonkarahisar/Sanayi ve Ticaret. Erişim: 22.9.2014, <http://www.zafer.org.tr/bolgemiz/tr33-bolgesi/afyonkarahisar/195-afyonkarahisar-ili-sanayi-ve-ticaret.html>

Zafer Kalkınma Ajansı (belirisz). Afyonkarahisar/Sosyal Yapı. Erişim: 22.9.2014, <http://www.zafer.org.tr/bolgemiz/tr33-bolgesi/afyonkarahisar/187-afyonkarahisar-ili-sosyal-yapi.html>

EKLER

EK: 1 TÜRKÇE SORU KAĞIDI

Merhaba. Bu soru kağıdı Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Bölümüne bağlı olarak yapılmakta olan “Şartlı Mültecilerin Yerel Halka Yönelik Görüşleri: Afyonkarahisar Örneği” başlıklı yüksek lisans tezinin uygulama kısmı ile ilgilidir.

Araştırma sonucunda elde edilen veriler bilimsel amaçlarla kullanılacak olup hiç bir şekilde üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır. Lütfen soru kağıdındaki soruların cevaplarından size en çok uyanı işaretliyorsunuz. Vereceğiniz cevaplar için şimdiden teşekkür ederim.

Aysel NASİROVA

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet bölümü yüksek lisans öğrencisi

1. Yaşınız?
a) 15-20 b) 21-30 c) 31-40 d) 41-50 e) 51 ve üstü
2. Cinsiyetiniz?
a) Kadın b) Erkek
3. Medeni durumunuz?
a) Bekâr b) Evli c) Dul (eşi vefat etmiş) d) Boşanmış
4. Ne kadar zamandır Türkiye’de siniz?
a) 1 yıldan az b) 1 yıl-2 yıl c) 2 yıl-3 yıl d) 3 yıl-5 yıl e) 5 yıl üstü
5. Türkçe biliyor musunuz?
a) Evet b) Hayır
6. Türkçe bilginiz hangi düzeydedir?
a) Çok iyi b) İyi c) Orta d) Az e) Çok Az
7. Hangi ülkeden geldiniz?
a) Irak b) Afganistan c) İran d) Diğer
8. Ülkenizden ayrılmanızı etkileyen en önemli neden nedir?
a) Savaştan kaynaklanan nedenler
b) Politik/ideolojik/etnik nedenler
c) Dini nedenler
d) Ekonomik nedenler
e) Kişisel nedenler

9. Eğitim durumunuz nedir?
 a) Okuryazar olmayan
 b) Okuryazar
 c) İlkokul-Ortaokul
 d) Lise
 e) Üniversite
10. Köken ülkenizdeki mesleğiniz ne idi?
 a) Memur b) İşçi c) Esnaf d) İşsiz e) Diğer
11. Hangi dini inanca bağlısınız?
 a) İslamiyet
 b) Hıristiyanlık
 c) Musevilik
 d) Budizm
 e) Diğer
12. Bir işte çalışıyor musunuz?
 a) Evet b) Hayır
13. Çalışıyorsanız aylık ortalama geliriniz nedir?
 a) Gelirim yok
 b) 400 TL altı
 c) 400TL-800TL
 d) 800 TL- 1600 TL arası
 e) 1600 TL üstü
14. İkamet ettiğiniz ilde her hangi bir yerden ekonomik yardım alıyor musunuz?
 a) Hayır
 b) Evet. Nereden aldığınızı belirtiniz.....
15. Kaldığınız yerde kimlerle beraber oturuyorsunuz?
 a) Ailemle veya akrabalarımle
 b) Arkadaşlarımla
 c) Diğer şartlı mültecilerle
 d) Yalnız
 e) Yerel halktan birileriyle
16. Geldiğiniz ülke ile ilişkileriniz hala sürüyor mu?
 a) Evet b) Hayır
17. Medya veya arkadaş çevrenizde Türkiye'nin sosyal, ekonomik ve siyasi gündemini takip ediyor musunuz?
 a) Evet b) Arada sırada c) Hayır
18. Yukarıdaki soruya cevabınız hayır ise nedeni nedir?

- a) Türkiye gündemi ile ilgilenmiyorum
- b) Türkçeyi anlamıyorum
- c) Diğer

19. Sosyal çevrenizde Türk vatandaşı var mı?

- a) Evet b) Hayır

20. Yukarıdaki soruya cevabınız evet ise yerel halkla ile ilişkileriniz nasıl?

- a) Onlarla rahat bir şekilde ilişki kuruyorum, ilişkimiz pozitif
- b) Maddi durumum yetersiz olduğu için onlarla ilişki kurmaya utanıyorum
- c) Onlar benimle ilişki kurmuyor
- d) Onlara tahammül edemiyorum

21. Sizin veya ailenizden birisinin yerel halktan birisiyle sıkı arkadaşlık veya akrabalık ilişkisi kurmasına karşı düşünceleriniz nelerdir?

- a) Çok isterim, buna ihtiyacımız var
- b) Evet, olabilir
- c) Olabilir, fakat olmaması daha iyidir
- d) Hayır, böyle bir şeyi istemezdim
- e) Böyle bir şeyin olması mümkün değildir

22. Yukarıdaki soruya cevabınız d şıkkı ise bu tür ilişkiyi neden istemezsiniz?

- a) Türkiye’de geçici süre kaldığımız için böyle bir ilişkinin devamı olmayacağını düşünüyorum
- b) Yerel halk şartlı mültecileri daha düşük sosyal statüde gördüğü için böyle bir şeyi istemezdim
- c) Üçüncü bir ülkeye yerleşeceğimiz halde yurtdışına çıkmak için yerel halkın bizi araç olarak kullanacaklarını düşünüyorum

23. 22. soruya cevabınız e. şıkkı ise sizce nedeni nedir?

- a) Onlarla aramızda çok büyük farklılıklar var
- b) Yerel halktan insanların böyle bir şeye tenezzül edeceğini düşünmüyorum
- c) Onlarla yaşam tarzımız hiç uymuyor
- d) Diğer

24. Her hangi bir problemle karşılaştığınızda yerel halktan birisinden yardım istiyor musunuz?

- a) Evet
- b) Hayır
- c) Karşılaştığım sorunun niteliğine göre değişir

25. Yukarıdaki soruya cevabınız hayır ise nedenini belirtiniz

- a) Bana yardım edeceklerini düşünmüyorum
- b) Daha önce denedim yardımcı olmadılar
- c) Türkçe bilmediğim için onlardan yardım isteyemiyorum, anlayamıyoruz
- d) Diğer

26. Sizce yerel halkın sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi nasıldır? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz).
- Eğitim seviyeleri yüksek
 - Çalışma hayatına aktif katılım sağlıyorlar
 - Sağlıklı bir yaşam sürüyorlar
 - Ekonomik açıdan iyi bir yaşama sahipler
 - Hiç biri
27. Yerel halkla uyum sorunu yaşıyor musunuz?
- Evet
 - Hayır
28. Kendinizle yerel halk arasında ne tür ortak noktalar olduğunu düşünüyorsunuz?
- Kültürel
 - Dini-ahlaki
 - Yaşam tarzı (alışkanlıklar, örf ve adetler, günlük yaşam biçimi)
 - Fizyolojik
 - Hepsi
29. Kendinizle yerel halk arasında ne tür ayrılıklar olduğunu düşünüyorsunuz?
- Kültürel
 - Dini-ahlaki
 - Yaşam tarzı (alışkanlıklar, örf ve adetler, günlük yaşam biçimi)
 - Fizyolojik
 - Hepsi
30. Yerel halkla aranızdaki hangi farklılık sizi daha fazla olumsuz etkilemektedir?
- Kültürel
 - Dini-ahlaki
 - Yaşam tarzı
 - Fizyolojik
31. İkamet ettiğiniz şehirde ne tür sorunlarla karşılaşmaktasınız?
- Sağlık otoritelerle ilgi sorunlar
 - Ekonomik
 - Eğitim
 - Resmi
 - Hepsi
32. Yerel halkla ilgili ne tür sorunlar yaşamaktasınız? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz).
- Dil sorunu
 - Arkadaş edinme
 - Ayrımcılığa maruz kalma ve kötü muamele
 - Yabancı düşmanlığı
33. Yukarıdaki soruya cevabınız c şıkkı ise hangi sosyal alanlarda ayrımcılığa daha fazla maruz kalıyorsunuz?
- Kamuda ve resmi otoritelerde
 - Sağlık hizmetlerinde
 - Eğitim hizmetlerinde
 - İstihdam konusunda
 - Sosyal çevremde

- 34.32. Soruda işaretlediğiniz sorunların çözümü için hangi hizmetlerin sunulması sorunuzun çözümünü kolaylaştırır? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz).
- a) Dil eğitimi
 b) Uyum sağlama konusunda yardım
 c) Psikososyal destek
 d) Sosyal aktivitelerde yerel halkla beraber yer almak
 e) Diğer
35. Yerel halkın size karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?
 a) Olumlu b) Olumsuz c) İlgisiz
36. Sizce şartlı mülteci olduğunuz için yerel halk sizinle sosyal ilişki kurmaktan çekiniyor mu?
 a) Evet b) Hayır c) Bazen oluyor d) Bilmiyorum
37. İkamet ettiğiniz şehirde yerel halk tarafından rahatsız ediliyor musunuz?
 a) Evet b) Zaman zaman c) Hayır
38. İkamet ettiğiniz şehirde olduğunuz süreç içinde yerel halkla her hangi bir olumsuz deneyim yaşadınız mı?
 a) Hayır
 b) Evet. Belirtiniz.....
39. Sorunların çözümünde ve daha iyi bir sosyal ortamın oluşturulması için yerel halktan beklentileriniz nelerdir? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz).
- a) Beni anlamaları ve kültürüme saygı duymaları
 b) Bizi de kendi insanları gibi kabul edip içlerine almaları
 c) Bana karşı ilgisiz davranmamaları
 d) Beni rahatsız etmemeleri
 e) Beni ucuz işgücü olarak kullanmamaları
40. Üçüncü bir ülkeye yerleşeceğiniz durumunda daha iyi bir yaşamla karşılaşacağınızı düşünüyor musunuz?
 a) Evet b) Hayır c) Bilmiyorum
41. Eğer böyle bir şansınız olsaydı hayatınızın geri kalanını Türkiye'de devam ettirmek ister miydiniz?
 a) Evet b) Hayır c) Diğer Belirtiniz.....

EK: 2 ARAPÇA SORU KÂĞIDI

مرحبا عزيزي الاجيء. ان هذا الاستبيان تم اعداده ارتباطا مع جامعة هاجيتتبه معهد العلوم الاجتماعية، فرع الخدمة الاجتماعية وهو بمثابة دراسة متعلقة في القسم التطبيقي لاطروحة الماجستير بعنوان "دراسة آراء الاجئين حول السكان المحليين".

ان المعطيات والاجوبة التي سيتم الحصول عليها من هذا الاستبيان سوف تستخدم لاهداف علمية ولن يتم تقاسمها مع احد اخر او شخص ثالث باي شكل من الاشكال. الرجاء الاجابة على اسئلة الاستبيان بالاشارة الى الجمل الاكثر توافقا معكم. نشكركم سلفا على الاجابة الصادقة مع تحياتي.

الباحثة: ايسال نصيراوف

طالبة دراسات عليا في قسم الخدمة الاجتماعية - معهد العلوم الاجتماعية، جامعة هجيتتبه

1. العمر

(a) 20-15

(b) 30-21

(c) 40-31

(d) 50-41

(e) 51 فاكثر

2. الجنس

(a) انثى (b) ذكر

3. الحالة الاجتماعية

(a) اعزب (b) متزوج (c) ارمل (d) مطلق

4. كم مضى من الوقت على وجودكم في تركيا؟

(a) اقل من سنة (b) سنة الى سنتين (c) سنتين الى ثلاثة (d) ثلاثة الى خمس سنوات (e) خمس سنوات فاكثر

5. هل تعرف اللغة التركية؟

(a) نعم

(b) لا

6. ماهو مستوى معرفتكم للغة التركية؟

(a) جيد جدا (b) جيد (c) متوسط (d) قليل (e) قليل جدا

7. من اي بلد اتيتم؟

(a) العراق (b) افغانستان (c) ايران (d) اخر

8. ماهو السبب الاهم الذي دفعكم لترك بلدكم؟

(a) الأسباب الناشئة عن الحرب

(b) اسباب عرقية، ايديولوجية، سياسية

(c) اسباب دينية

(d) اسباب اقتصادية

(e) اسباب شخصية

9. ماهو وضعكم التعليمي؟
 a) اعرف القراءة والكتابة (b) المدرسة الابتدائية -المدرسة الاعدادية (c) ثانوي (d) جامعة (e) لاشيء

10. ماهي مهنتكم في بلدكم الاصلي؟
 a) موظف (b) عامل (c) تاجر (d) بدون مهنة (e) اخر

11. ماهو الدين الذي تنتسبون اليه؟
 a) الاسلام (b) المسيحية (c) اليهودية (d) البوذية (e) اخر

12. هل تعمل؟
 a) نعم (b) لا

13. اذا كنتم تعملون مامقدار دخلكم الشهري؟
 a) لا يوجد لدي دخل (b) ليرة-400 ليرة (c) 400 اقل من 800 ليرة (d) ما بين 800 و 1600 ليرة (e) ليرة 1600 اكثر من

14. هل تحصلون على اي مساعدة مادية في المحافظة التي تقيمون فيها؟
 a) لا
 b) نعم. اكتب اسم المكان الذي تاخذون منه.....

15. مع من تسكنون في المكان الذي تقيمون فيه؟
 a) مع اسرتي او اقربائي (b) مع اصدقائي (c) مع الاجئين الاخرين (d) وحيدا (e) مع شخص من السكان المحليين

16. هل علاقاتكم مستمرة الى غاية الان مع الدولة التي جنتم منها؟
 a) نعم (b) لا

17. هل تتابعون مستجدات تركيا السياسية والاقتصادية والاجتماعية سواء من الوسائل الاعلامية او من محيط الاصدقاء؟
 a) نعم (b) احيانا (c) لا

18. اذا كانت اجابنكم لا على السؤال السابق فما هو السبب؟
 a) لا اهتم بمستجدات تركيا
 b) لا افهم اللغة التركية
 c) سبب اخر

19. هل يوجد مواطن تركي في بيتكم الاجتماعية؟
 a) نعم (b) لا

20. اذا اجبتم بنعم على السؤال السابق فما هي علاقتكم بالسكان المحليين؟
 a) اقيم علاقات معهم بشكل مريح، علاقتنا ايجابية
 b) اخجل من اقامة علاقة معهم بسبب عدم كفاية وضعي المادي
 c) انهم لا يقيمون علاقة معي

(d) انا لا اتحملهم

21. ماهي افكارك حول اقامتك او اقامة احد افراد عائلتك لعلاقة قرابة او صداقة حميمة مع واحد من السكان المحليين؟

- (a) اريد ذلك وبشدة، نحن بحاجة الى هذه العلاقة
- (b) نعم، ممكن
- (c) ممكن لكن من الافضل الا يكون
- (d) لا، لا اريد شيئا كهذا
- (e) ليس من الممكن ان يكون شيء كهذا

22. اذا كانت اجابتم (d) على السؤال السابق فلماذا لا تريدون هذا النوع من العلاقة؟

- (a) لا اعتقد باستمرارية هكذا علاقة بسبب اقامتنا المؤقتة في تركيا
- (b) لا اريد مثل هذا الشيء بسبب نظرة السكان المحليين للاجئين على انهم اقل من ناحية الوضع الاجتماعي
- (c) اعتقد انهم سوف يستخدموننا كأداة للخروج الى خارج الوطن على الرغم من انني ساستقر في بلد ثالث

23. اذا كان جوابكم (e) 22 على السؤال الرابع والعشرون فما هو السبب حسب رأيكم؟

- (a) هناك فروق كبيرة جدا بيننا وبينهم
- (b) لا اعتقد ان الناس من السكان المحليين سيتنازلون الى شيء مثل هذا
- (c) لا ينسجم أسلوب حياتنا معهم

24. هل تطلبون مساعدة احد السكان المحليين في حال مواجهتكم لمشكلة ما؟

- (a) نعم
- (b) لا
- (c) يختلف حسب نوع المشكلة التي واجهها

25. اذا اجبتم ب لا على السؤال السابق اوضحوا السبب

- (a) لا اعتقد انهم سيساعدونني
- (b) لقد حاولت قبل ذلك ولم يساعدونني
- (c) لا اطلب المساعدة منهم لانني لا اعرف اللغة التركية، لانتفاهم
- (d) سبب اخر

26. كيف مستوى التطور الاقتصادي والاجتماعي للمجتمع المحلي حسب رأيكم؟ (يمكنكم الاشارة على اكثر من واحدة)

- (a) المستوى التعليمي مرتفع
- (b) مشاركتهم نشطة في الحياة العملية
- (c) يعيشون حياة صحية
- (d) لديهم حياة جيدة من الناحية الاقتصادية
- (e) لا شيء

27. هل تعيشون مشكلة الانسجام والتكيف مع السكان المحليين؟

- (a) نعم (b) لا

28. ماهو نوع النقاط التي تعتقدون انها مشتركة بينكم وبين السكان المحليين؟

- (a) ثقافية
- (b) دينية، اخلاقية
- (c) اسلوب الحياة

- (d) الناحية الوظيفية
(e) جميع ماذكر

29. ماهو نوع الفوارق التي تعتقدون انها موجودة بينكم وبين السكان المحليين؟

- (a) ثقافية
(b) دينية، اخلاقية
(c) اسلوب الحياة
(d) الناحية الوظيفية
(e) جميع ماذكر

30. اي الفروق لها تاثير سلبي اكبر عليكم؟

- (a) الثقافية (b) الدينية، الاخلاقية (c) اسلوب الحياة (d) الناحية الوظيفية

31. ماهو نوع المشاكل التي تواجهونها في المدينة التي تعيشون فيها ؟

- (a) صحية (b) اقتصادية (c) تعليمية (d) مشاكل تتعلق بالسلطات المحلية مثل الخدمات العامة (e) جميع ماذكر

32. مانوع المشاكل التي تعيشونها والمتعلقة بالسكان المحليين؟ (يمكنكم الاشارة على اكثر من واحدة)

- (a) مشكلة اللغة
(b) اكتساب الاصدقاء
(c) المعاملة السيئة والتعرض للترقة العنصرية
(d) كراهية الاجانب

33. اذا كانت اجابتم (c) على السؤال السابق فما هي اكثر المجالات الاجتماعية التي تعتقدون انكم

تتعرضون فيها اكثر الى التفرقة العنصرية؟

- (a) في السلطات الرسمية والعامه
(b) في الخدمات الصحية
(c) في الخدمات التعليمية
(d) في موضوع التوظيف والتشغيل
(e) في الوسط الاجتماعي

34. من اجل حل المشاكل التي اشترتم اليها في السؤال 32 اي الخدمات التي اذا زودتم بها تؤدي الى تسهيل

حل مشاكلكم؟ (يمكنكم الاشارة على اكثر من واحدة)

- (a) تعلم اللغة
(b) المساعدة في موضوع التكيف
(c) الدعم النفسي الاجتماعي
(d) المشاركة في الأنشطة الاجتماعية جنباً إلى جنب مع السكان المحليين
(e) اخر

35. كيف تقيمون موقف السكان المحليين نحوكم؟

- (a) ايجابي (b) سلبي (c) لامبالاة

36. هل تعتقدون ان السكان المحليين يخلون من اقامة علاقة معكم لانكم لاجئون؟

- (a) نعم (b) لا (c) يحدث هذا احيانا (d) لا اعرف

37. هل تنزعجون من قبل السكان المحليين في المدينة التي تقيمون فيها؟

- (a) نعم (b) احيانا (c) لا

38. هل عشتم تجربة سلبية مع السكان المحليين خلا فترة تواجدكم في المدينة التي تعيشون فيها؟

(a) لا

(b) نعم. اوضح.....

39. ماهي توقعاتكم من السكان المحليين من اجل حل المشاكل و خلق بيئة اجتماعية افضل؟ (يمكنكم الاشارة

على اكثر من واحدة)

(a) ان يتفهموني ويحترموا ثقافتني

(b) ان يتقبلونا كشعبهم ويضمونا اليهم

(c) ان لا يتصرفوا بعدم مبالاة اتجاهنا

(d) ان لا يزجونا

(e) ان لا يستخدموني كيد عاملة رخيصة

40. هل تعتقدون انكم ستعيشون حياة افضل في حال نقلكم للعيش في دولة تالثة؟

(a) نعم (b) لا (c) لا اعرف

41. لو كان لديكم فرصة هكذا هل ترغبون بالعيش ما تبقى من حياتكم هنا ؟

(a) نعم (b) لا (c) اخر. اذكره.....

EK: 3 FARŞÇA SORU KÂĞIDI

باسلام. این پرسش نامه در رابطه با پایان نامه کارشناسی ارشد رشته خدمات اجتماعی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه حاجت تپه باموضوع بررسی نظریه‌پردازان در مورد مردم محلی تنظیم شده است.

لطفاً به سوالات مربوط در نظر سنجی پاسخی که بیشترین وجه اشتراک با شما دارد علامت بزنید. اطلاعات به دست آمده در نتایج این تحقیق برای مقاصد علمی استفاده خواهد شد و با هیچ شخص ثالثی به هیچ وجه به اشتراک گذاشته نمی‌شود. تشکر از پاسخ گویی شما به سوالات.

آی سل نصیر اووا

دانشجوی فوق لیسانس رشته خدمات اجتماعی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه حاجت تپه

1. سن

(الف) 15-20 (ب) 21-30 (ج) 31-40 (د) 41-50 (ه) بالای 51

2. جنسیت

(الف) زن (ب) مرد

3. وضعیت تاهل

(الف) مجرد (ب) متاهل (ج) بیوه (د) مطلقه

4. چه مدتی است در ترکیه هستید؟

(الف) کمتر از یکسال (ب) 1 الی 2 سال (ج) 2 الی 3 سال (د) 3 الی 5 سال (ه) بیشتر از 5 سال

5. آیا زبان ترکی میدانید؟

(الف) بله (ب) خیر

6. زبان ترکی شما در چه سطحی است؟

(الف) خیلی خوب (ب) خوب (ج) متوسط (د) کم (ه) خیلی کم

7. از کدام کشور آمدید؟

(الف) عراق (ب) افغانستان (ج) ایران (د) سایر

8. مهمترین دلیل ترک کشورتان چیست

(الف) به دلایل ناشی از جنگ

(ب) دلایل سیاسی / ایدئولوژیک / نژادی

(ج) دلایل مذهبی

(د) دلایل اقتصادی

(ه) دلایل شخصی

9. سطح تحصیلات شما چیست؟

(الف) سوادخواندن - نوشتن (ب) ابتدایی - راهنمایی (ج) متوسطه (د) تحصیلات دانشگاهی (ه) هیچ کدام

10. حرفه اصلی شما در کشورتان چه بود؟

(الف) کارمند (ب) شغل آزاد (ج) دانشجو (د) بیکار (ه) سایر

11. اعتقادات دینی شما مربوط به کدام گزینه است؟

(الف) اسلام (ب) مسیحیت (ج) یهودیت (د) بودیسم (ه) سایر

12. آیا مشغول به کار هستید؟

الف) بله ب) خیر

13. اگر مشغول به کار هستید میانگین درآمد ماهیانه تان چقدر است؟
الف) درآمدی ندارم لیر ج) کمتر از 400 لیر ب) 400 الی 800 د) 800 الی 1600 لیر ه) بالای 1600 لیر

14. آیا در شهری که اقامت دارید از جایی کمک مالی دریافت می کنید؟
الف) خیر ب) بله مشخص کنید از کجا.....

15. در جایی که ساکن هستید با چه کسانی زندگی میکنید؟
الف) با خانواده و یا بستگانم ب) با دوستانم ج) بادیگر پناهندگان د) به تنهایی ه) بایکی از اهالی محلی

16. آیا هنوز ارتباطتان با کشوری که از آن آمدید ادامه دارد؟
الف) بله ب) خیر

17. آیا از طریق رسانه و یا دوستان مسایل اجتماعی-اقتصادی و سیاسی ترکیه را دنبال می کنید؟
الف) بله ب) بعضی اوقات ج) خیر

18. اگر جوابتان برای سوال قبل خیر میباشد دلیل آن چیست؟
الف) علاقه یی به برنامه کاری ترکیه ندارم
ب) زبان ترکی را متوجه نمی شوم
ج) سایر

19. آیا در محیط اجتماعی اطرافتان شهروند ترکیه یی وجود دارد؟
الف) بله ب) خیر

20. برای سوال بالا اگر جوابتان بله میباشد رابطه تان با افراد جامعه محلی چگونه است؟

الف) با آنها به راحتی ارتباط برقرار میکنم، ارتباطمان صمیمانه است.
ب) به دلیل رد درخواست پناهندگیم از برقراری رابطه با آنها دوری میکنم
ج) به دلیل ناکافی بودن شرایط مالی م از برقراری ارتباط با آنها دوری میکنم
د) آنها با من رابطه برقرار نمیکند
ه) نمیتوان آنها را تحمل کنم

21. طرز فکرتان در رابطه با ایجاد رابطه تنگاتنگ دوستی یا خانوادگی بین شما یا یکی از اعضای خانواده تان با یکی از افراد جامعه محلی چیست؟

الف) کاملاً موافقم، به این نیاز دارم
ب) بله، امکان دارد
ج) امکان دارد اما اگر نباشد بهتر است
د) خیر، همچین چیزی نمیخواستم
ه) همچین چیزی امکان ندارد

22. اگر جوابتان برای سوال قبل گزینه د میباشد چرا اینگونه ارتباطی را نمیخواستید؟

الف) بدلیل اقامت موقتیمان در ترکیه ادامه اینگونه رابطه ی ممکن نیست
ب) به دلیل اینکه مردم محلی پناهندگان را در جایگاه اجتماعی پایین تری میبینند
ج) فکر میکنم برای اینکه به کشور سوم برای اقامت منتقل میشوم آنها را ما استفاده ابزاری میکنند

23. اگر جوابتان برای سوال 22 گزینه ه است به نظرتان دلیل آن چیست؟

الف) بینمان تفاوتهای خیلی زیادی وجود دارد
ب) فکر نمی کنم مردم محلی چنین چیزی را بپذیرند
ج) نحوه زندگیمان با آنها اصلاً سازگار نیست
د) سایر

24. در صورت مواجهه با هرگونه مشکل آیا از افراد محلی کمک می‌خواهید؟
 الف) بله
 ب) خیر
 ج) با توجه به ماهیت مشکلی که دارم متفاوت است

25. اگر جوابتان برای سوال بالا خیر می‌باشد دلیل آن را مشخص کنید؟
 الف) فکر نمی‌کنم به من کمک کنند
 ب) قبلاً "امتحان کردم اما کمکی نکردند"
 ج) برای اینکه ترکی بلد نیستم نمیتوانم از آنها کمک بگیرم، همدیگر را نمی‌فهمیم
 د) سایر

26. به نظر تان سطح توسعه اجتماعی و اقتصادی مردم محلی چقدر است؟ (میتوانید بیشتر از یک گزینه انتخاب کنید).

الف) سطح علمی بالا
 ب) فراهم کردن مشارکت فعالانه در زندگی کاری
 ج) یک زندگی سالم دارند
 د) از لحاظ مادی در سطح خوبی هستند
 ه) فکر می‌کنم مردم محلی از لحاظ اجتماعی-اقتصادی پیشرفت نکرده اند

27. آیا در مورد سازگاری با مردم محلی دچار مشکل میشوید؟
 الف) بله ب) خیر

28. آیا بین شما و مردم محلی نقطه مشترکی وجود دارد؟

الف) فرهنگی
 ب) دینی-اخلاقی
 ج) شیوه زندگی
 د) فیزیولوژیکی
 همه موارد

29. وجود محلی مردم و شما میان تفاوت‌هایی چه می‌کنید فکر

الف) فرهنگی
 ب) دینی-اخلاقی
 ج) شیوه زندگی
 د) فیزیولوژیکی
 همه موارد

30. کدام تفاوت بیشترین تاثیر منفی بر روی شما دارد؟

الف) فرهنگی ب) دینی-اخلاقی ج) شیوه زندگی د) فیزیولوژیکی

31. در شهری که اقامت دارید با چه مشکلاتی مواجه هستید؟

الف) بهداشتی ب) اقتصادی ج) آموزشی د) مشکلات مربوط به کار با سازمانهای رسمی و خدمات شهری ه) همه موارد

32. با مردم محلی با چه نوع مشکلاتی مواجهه میشوید (میتوانید بیشتر از یک گزینه انتخاب کنید)؟

الف) مشکل زبان
 ب) دوستی
 ج) فرار گرفتن در معرض تبعیض و بدرفتاری
 د) بیگانه ستیزی

33. اگر جوابتان برای سوال بالا گزینه ج میباشد بیشتر در کدام زمینه های اجتماعی دچار بدرفتاری و تبعیض طبقاتی میشوید؟

الف) با مقامات دولتی و عمومی ب) خدمات بهداشتی ج) خدمات آموزشی د) استخدام ه) همه موارد

34. برای حل مشکل انتخابی یتان در سوال 32 ارایه کدام خدمات میتواند موثر باشد؟ (میتوانید بیشتر از یک گزینه انتخاب کنید).

الف) آموزش زبان

ب) کمک در مورد ایجاد سازگاری

ج) حمایت روانی-اجتماعی

د) مشارکت با مردم محلی در فعالیتهای اجتماعی

ه) سایر

35. نگرش مردم محلی نسبت به شمارا چگونه ارزیابی می کنید؟

الف) مثبت ب) منفی ج) بی ربط

36. به نظر شما بدلیل پناهنده بودن تن مردم محلی از برقراری ارتباط اجتماعی با شما دوری میکنند؟

الف) بله ب) خیر ج) بعضی مواقع اتفاق می افتد د) نمیدانم

37. آیا در شهری که اقامت دارید مردم محلی باعث ناراحتیتان میشوند؟

الف) بله ب) بعضی اوقات ج) خیر

38. آیا در شهری که اقامت میکنید در مدت زمان اقامتتان با مردم محلی آن شهر تجربه منفی داشتید؟

الف) خیر

ب) بله مشخص کنید.....

39. برای حل مشکلاتتان و ایجاد یک محیط اجتماعی بهتر چه انتظاراتی از مردم محلی دارید؟ (میتوانید بیشتر از یک گزینه انتخاب کنید).

الف) مراد رک کنند و به فرهنگ احترام بگذارند

ب) ما را هم بعنوان مردم خودشان بپذیرند

ج) نسبت به من بی تفاوت نباشند

د) مزاحمت ایجاد نکنند

ه) عدم استفاده از من بعنوان نیروی کار ارزان

40. به نظر شما در صورت انتقال به کشور ثالث شرایط بهتری در انتظارتان میباشد؟

الف) بله ب) خیر ج) نمیدانم

41. آیا مایل بودید در صورت داشتن امکان اقامت دائم در اینجا بمانید؟

الف) بله ب) خیر ج) سایر، مشخص کنید.....